

Милоје Стевановић

РАЗГОВОРИ У РАЈСКИМ ШЕТЊАМА

Са благословом Његовог Преосвештенства
епископа рашко-призренског
у егзилу
Г. КСЕНОФОНТА

Милоје Стевановић

РАЗГОВОРИ У РАЈСКИМ ШЕЋАМА

Лелић, 2021.

*Блаженої усьогомєни
їасїира їредоброї
Владике Арїємиїа*

Речи о овом издању

*Ејиској Рашко-џризенски
у ејзилу Г. Г. Ксенофонџ*

„Тихи глас светог Старца – рајска шетња. Душа слуша и радује се”.

*Хорейиској сѣарорашки
и лознички Г. Николај*

„Дуг прецима, завештање потомцима – поуке су нашег Старца, Владике Артемија”.

*Хорейиској хвосѣански
и барајевски Г. Наум*

„Владика Артемије – проста, рајска душа. Свака му реч одише голубијом безазленошћу и небеском мудрошћу”.

*Хорейиској новобрдски
и џанонски Г. Максим*

„Овај живот на Земљи, који траје како коме, 50, 80 или 100 година, јесте један трен у односу на вечност. И мањи од трена. Тај живот нам је дат да њиме купимо или обезбедимо себи вечни живот у Царству небескоме.

Апостол Павле каже: *Искујљујте време!* Како човек искупљује време на Земљи? Тиме што га испуњава вечним вредностима: добре мисли, добре намере, добра дела, добре жеље... Дакле, чување

од свега рђавога и негативнога. Тако да, како би рекао отац Јустин, претварамо време у вечност. То је право искупљење времена. Јер оно што човек овде на Земљи уради, то га чека у ономе свету.”

Ово је само један од духовних бисера предложених благочестивом слушаоцу или читаоцу из разговора са блаженопочившим Владиком Артемијем, а које је водио, уснимио и постарао се да буду објављени брат Милоје Стевановић.

Ту збирку разговора брат Милоје је назвао „Разговори у рајским шетњама”, тиме свакако упућујући на ону духовну чињеницу, чију реалност трепетно осећају и сведоче сви добронамерни хришћани, који су икада ступили у контакт са Владиком Артемијем, на чињеницу да он сада заиста у рајским обитељима прима уздарје које га је чекало, а које је себи припремио на начин како у овој наведеној поуци и описује.

На другом месту, у овде датим разговорима, Владика Артемије вели: „Дете, кад се роди, јесте будући човек, још није човек, али у њему постоје потенцијали да се развије у зрелог човека. Е, тако и ово. Животом и радом ми растемо.”

Духовне потенцијале које је у себи обделао и развио наш духовни Старац у потпуности зна само Господ, нама, његовим духовним чедима и животним сапутницима то је откривано у различитој мери, та мера је зависила од нашег усрђа, поверења, послушања и труда у духовном животу са којим смо приступали Њему – нашем светом старцу. Свако се од нас у својој мери трудио да од њега не чује само реч поуке, већ да упије освештани дух светоотачког предања којим је Владика Артемије зрачио целим својим бићем, својом појавом, поступцима, следствено томе и речима. Разоткривање духовног потенцијала Владике Артемија, његове пастирске личности и дела јесте дело Божје, дело које ће сама благодат Божја временом открити земаљској Цркви, ту духовну и исповедничку величину

нашег блаженопочившег авве. Но, то дело пада и нама, његовој пастви у удео. Свако је на свом срцу, уму и души уснимио делић тог живог предања Цркве које је Владика у себи носио и свако од нас, његових духовних потомака, дужан је кроз свето послушање њему, кроз следовање његовом, а заправо живом светоотачком предању, да настави путем којим нас је он водио. То је наш суштински допринос очувању помена на лик и дело нашег светог старца. На темељу таквог нашег приступа следи штампа и објављивање свега везаног за оно што је Владика Артемије чинио, писао и говорио. Свако од нас и у том смислу треба да приложи по једну или више „коцкица”, сходно својим могућностима, како би се од њих саставио један „мозаик”, који ће будућим генерацијама што верније приказати лик и дело нашег блаженопочившег пастира. Једну *коцкицу* у том мозаику приложио је и брат Милоје, управо објављивањем ових разговора са Владиком Артемијем.

Ми, монаси, имали смо са блаженопочившим Владиком монашко-синовски духовни однос и у том смислу наша питања су углавном била сведена на Цркву, духовни живот, манастирски живот и проблеме, на личне духовне теме, на Свете оце, а ретко на Владика Артемија лично, осим када би он сам понешто наводио, и то у контексту одговора на напред наведена наша питања. У том сегметну се разговори брата Милоја са Владиком управо и разликују од наших. Наиме, брат Милоје у односу са Владиком наступа као духовни син, али и као пријатељ, за шта га је Владика несумњиво сматрао и држао. Сходно томе, са слободом пријатеља, брат Милоје је Владика пропитивао управо о оном делу његовог живота о којем је Владика са нама мало говорио, из разлога своје скромности, јер нам никада

није проповедао себе, већ Христа. Зато ови „Разговори у рајским шетњама” имају, како аутобиографски карактер, тако и документарни значај, те представљају једно важно сведочанство о Владици Артемију, његовом животу и раду, а још више о његовом духу, који зрачи дубоким светоотачким миром и смирењем, којим је говорио о себи. Тај дух смирења Владичиног и јеванђелска аутентичност тог духа посебно се осећа, чује и ишчитава у моментима када Владика говори о својим прогонитељима, без грча, осуде, а камоли мржње и злопамћења, што сваки непристрасан слушалац наведених разговора може уочити. Прећутати злобу Владичиних прогонитеља значило би упасти у неискреност и патетику лажног смирења, односно слагати, што Владика себи такође не допушта. Црно назвати црним, а зло злим, наша је јеванђелска дужност, дакле, осудити грех, али не осудити починиоца греха представља знак светоотачке утемељености и христолошког смирења, којим је Владика Артемије дисао и одисао, као и свака његова реч. Нама, очевицима таквог прогона над њим само остаје да се његовом смирењу дивимо, јер Владика, посебно у последњим годинама живота, не само да није осуђивао своје прогонитеље, већ им је благодарио, искрено. Разлоге такве своје благодарности Владика сам појашњава у једном од последњих разговора са братом Милојем, рекавши: „Зато сматрам да је оно (=прогон над њим) било по промислу Божјем, да би се створило оно што данас имамо. У оно време смо се нашли нас двеста, рецимо, монаха и монахиња, на улици, без игде ичега, без крова над главом. И онда, нисмо имали никакав план, ни визију неку. Сва наша визија је била: нека буде Божја воља! (...) зашто

се ово (=прогон) дешава, ја не знам, али верујем да је по промислу Божјем за неко веће добро. И онда (...), како је Бог хтео, ми смо радили. И заиста, после сам, пре више година, почео да се захваљујем Богу, али и мојим прогонитељима на томе што су урадили. Јер да нису они то урадили, ја бих и даље био са њима. Ја сам од почетка био, да кажем, бунтован. Али све је остало на маргинама. Шта ћеш: њих 45, један може шта год хоће да каже: гласање и иде се даље. Дакле, и даље бих био тамо и свега овога не би било, али би било нешто друго: изгубио бих душу. Овако: хвала Богу за све.”

Таква, искрена благодарност Владике Артемија Богу и својим прогонитељима, од стране којих смо сатерани на уски пут исповедништва и чувања вере у нашој Епархији у прогону, јесте духовни печат светоотачке аутентичности тог пута, којим је Владика Артемије наведеним речима запечатио своје исповедничко дело и подвиг. Зато овај пут одбране вере, којим иде наша Епархија јесте свима нама, Владичиним духовним наследницима аманет, да идући стазом светог послушања, које је темељ духовности коју нам је блажени старац преносио, наставимо у смеру који нам је он оставио и зацртао, у смеру којим је свим срцем ишао, мирне савести и са пуним уверењем, али смирено. Јер се управо ономе послушном, кротком и смиреном срцем откривају тајне, како vele Свети оци, а наша најважнија тајна, ка којој треба да тежимо, управо јесте визија Владике Артемија, која је сва јеванђелска и светоотачка: „Нека буде Божја воља!”

Ово је једна од најбитнијих поука и порука разговора Владике Артемија, који су пред нама, а које је приредио брат Милоје. Захвални смо Богу, сви ми из реда духовних чеда Владике Артемија, што нас је удостојио да делић

времена у овом нашем животу проведемо поред њега и напајамо се са тог живог врела светоотачког духа и вере, али смо захвални и брату Милоју, његовој одмереној и благовременој љубопитљивости, која је измамила и изродила овакве дивне разговоре и одговоре нашег приснопамјатног старца, који су свима нама дати као велико духовно наслеђе, благослов, али и обавеза и одговорност да дате поуке следимо и држимо.

Са тим мислима, са тим осећањима и приступом, топло препоручујемо наведене редове свакој христо-чежњивој души, која је и у време ове духовне тмине и помрчине жељна изворног јеванђелског и светоотачког, исповедничког слова, речи, поуке и духа.

Владика Артемије са својим хорейскојима

Дабогда се у рају видели

Понекад Господ и грешнику учини незаслужену милост, као што се то догодило аутору ове звучне књиге¹, који је, са својим чељадма, отворио капије свог срца и свог дома духовној деци владике Артемија, па за уздарје добио изузетну награду и част да се уврсти у састрадалнике тог Божјег човека који је исповедништвом својим обележио овај педаљ времена који нам је милошћу Господњом пао у удео.

У небројеним шетњама, заједничким путовањима и Владичиним гостовањима у дому мојему, имао сам благослов да снимам наше разговоре вођене у тим приликама. Из обиља снимака одабрао сам омању руковет еда би с Тобом, драги слушаоче, поделио тај благи, тихи шапат с којим ћемо прошетати, у дванаест наставака, са овим Божјим човеком кроз његов живот: од његовог босоножја, кад је водио волове по лелићким вртачама, до Голготе на којој су га, с Христом Његовим и нашим, распињали његови прогонитељи, па све до оног дана кад га је Господ на крилима Аранђела Михаила² преселио у вечност. Он је,

1 Звучна књига *Разговори у рајским шейњама* емитована је на сајту Епархије рашко-призренске у егзилу, преко Јуџуб канала, у периоду од 24.7. – 10.10.2021, и може се чути укуцавањем на претраживачу: <https://borbazaistinu.rs/razgovori-u-rajskim-setnjama-otvaraju-ocidusi-i-otkrivaju-novog-jova-stradalnika-na-pravdi-bozijoj/>

2 Владика Артемије се замонашио у навечерје Аранђеловдана 1960. године у манастиру Ћелије, посвећеном Светом Архангелу Михаилу. Чин јеромонаха примио је у манастиру Крка, који је, такође, посвећен Светом Архангелу Михаилу, где ће бити професор у тада основаној Богословији. После доктората у Атини постављен је

до потоњег издиханија благодарио, Богу за све. И, гле чуда, благодарио је и својим прогонитељима што су му пружили прилику да страда за Христа својега и веру Његову.

Након емитовања ове звучне књиге урађен је запис³ који се налази пред Тобом, поштовани читаоче, еда би остао и писани траг онима што ће доћи, како би расудили и уверили се да су клеветници и опањкачи узалудно оптуживали човека који је давно одсекао своју вољу и потпуно се предао у руке Господа свога, подносећи, без роптања, неправде које су му нанели прогонитељи Његови.⁴

Блаженочивши владика Артемије је знао циљ свој, ишао је к њему, не осврћући се на погане стреле увреда и

за професора у призренској Богословији и на свој захтев добија благослов да оде у опустели манастир у Црној Реци који је (гле чуда!) посвећен Архангелу Михаилу. Црна Река ће постати велики расадник монаштва. И, напослетку, Владика се преселио у вечност на Аранђеловдан 2020. године.

3 У запису су стављени међунаслови како би се читаоцу олакшало праћење, с обзиром на то да је из звучних записа, у трајању од преко 100 сати, сачињена књига (из одломака) у укупном трајању од око 6 и по сати.

4 Неки интелектуалци нису разумели поруку владике Артемија у тексту „Да се разумемо“, па су се од Владике дистанцирали, а моју маленкост прозивали и осуђивали. Ових дана, при емитовању ове звучне књиге, један од њих ме посети, говорећи: „Заиста, ово је био Божји човек! Тек сад видим, слушајући ове његове неформалне разговоре, колико је био мудар и истински побожан човек и колико су његова сабраћа епископи и други црквени великодостојници били у криву говорећи о његовом *сѣрмојлаву*, о томе да је *омађијан*, *ђавошман*, *чак и луд*, како је клеветао Сава Јањић, потоњи игуман дечански, чијој сам пропаганди и ја, нажалост, наseo, а због чега жалим.“ Не шућуј, роде, рекох му. Покајање је лек за све наше ране. Кајањем неш умилосѣивиши Госѣода, а Владика је на неколико саѣић иред смрѣи, у дикѣафон оцу Варнави, између осѣалој, издикѣирао и ово: „Праштам свим мојим дужницима и овога и онога света“. Ниси Ти ни први ни потоњи ком се то десило. Сетимо се капетана из Јеванђеља који је тек након распећа Господњег препознао истину говорећи: „Заиста човек овај Син Божји бјеше“ (Мк 15. 39). У додатку ове књиге подсетићемо наше читаоце на те дане забуне пре једне деценије.

лажи које су на њега одапињали синови бешчашћа и зла. Као да су му у ушима однекуд одзвањале речи Достојевског: „Ако си се упутио према циљу и путем почео застајкивати и камењем гађати сваког пса који лаје на тебе, никад нећеш стићи на циљ.“

У једној од наших многобројних шетњи Владика каза:

„Циљ који је Господ поставио људима толико је узвишен да се никада не може достићи, али коме се може вечито тежити и ићи ка њему.“

Знате л’ који је то циљ?

Будите савршени као Отац ваш небески!

Наравно, то је једини циљ достојан човека. Сви други циљеви, које постављамо у овом животу на Земљи, привремени су, а овај – бити савршен, као Отац наш небески – то је циљ којем увек можемо да тежимо, он је пред нама, ми гледамо у њега и путујемо. То је наш задатак.“

Ваистину, он се трудио да тај циљ досегне, а нама, својим духовним чедима, оставио је пример како да проводимо и искупљујемо време, еда би, кад стигнемо до излазних врата овоземља, могли да се надамо пресељењу у Царство Оца нашег небеског, као људи који имају наде у милост Господњу.

Дабогда се, са учитељем и духовним путовођом нашим, Владиком Артемијем, у рају видели!

Поводом јодишњице Владикиној
пресељења у вечности, о Аранђеловдану
2021. јодине Госѣодње

Разговори у рајским шетњама отварају очи души и откривају Новог Јова, страдалника на правди Божјој

*Јер нема ништа тајно, што неће бити јавно,
ни сакривено што се неће дознавати
и на видјело изаћи*

(Лука 8,17).

Везу између Старозаветног и Новог Јова, још увек недовољно препознатог чак и од људи утврђених у вери, чини њихово страдање на правди Бога Живог. Они су кроз страдање и трпљење потврдили непоколебљиву веру у Господа, и при том били усамљени праведници, Старозаветни Јов у свом народу, а Нови Јов међу својом браћом архијерејима.

Молимо вас да, уместо одбацивања на основу предрасуда, уложите духовни труд покретом сопствене слободне воље ка добру управљене, да чујете нешто што ће вас духовно обогатити и открити вам истину: дванаест аудио снимака под називом „Разговори у рајским шетњама” духовно су благо непроцењиве вредности, које нам отвара очи да видимо, пут који води у Царство небеско и да упознамо Новог Јова. Када чујете, обузеће вас спокој, срце ће пламтети љубављу, а душа ће бити мирна и радосна!

Да вам савест буде мирна, да поступите по народној: *Ни њо бабу ни њо сјричевима, већ њо правди Боја истиноја*, послушајте звучне записе, који ће вам помоћи да схватите у каквом лицемерном свету живите, каквим сте заблудама заслепљени, и да схватите да СПЦ нису само екуменисти

Београдске патријаршије него, пре свега, они који исповедају веру какву нам је Господ преко Светог Саве предао.

Упознајте се са старцем који је прогнан из свога дома, Епархије, Косова и Метохије, јер је одбио да сиђе с крста и изда Христа и народ који му је поверен. Старца који се бескомпромисно борио за чистоту вере православне и националне интересе србског народа. Старца који се одликовао ревновањем по разуму, духовном трезвеношћу, храброшћу, верношћу и огромном трпељивошћу. Старца, доброг пастира, који је као монах, игуман и епископ храбро и одлучно веру исповедао, својим исповедничким животом веру сведочио и великим страдањем потврдио! Старца истинског ревноатеља Православља, који је завете Свете Цркве чувао по цену сопствене крви, чији се једини „злочин” састојао у томе што је био истински наследник Христових Апостола и што је свим бићем пламтео за Христа.

Ви који сте га доживљавали као непријатеља, чујте да бисте га поштовали!

Ви који га нисте разумели, чујте да бисте га схватили!

Ви који га нисте знали и судили сте му по ономе што други говорише, чујте да бисте га заволели!

Ви који се борите за веру, али сте осуђивали његове поступке, чујте да бисте се на време покајали!

Ви који нисте упућени у дешавања у СПЦ, чујте да бисте се обавестили!

Ви који сте у мраку палог грешног света, чујте да бисте видели светлост!

Ви који сте га волели и поштовали, чујте да се подсетите величине поред које сте стајали!

Нови Јов, владика Артемије, није имао прилике да на Црквеном суду докаже своју невиност, тако да ни широј јавности она није могла бити предочена. Екуменисти су га, без суда и пресуде, осудили и прогнали, а евроунијатска колонијална управа спречила је да кроз медије Владика изнесе своју одбрану. Десет година су старца вукли по рочиштима Вишег суда у Београду, покушавајући да га у монтираном процесу осуде за нешто за шта није крив и нису успели.

„Разговори у рајским шетњама” представљају својеврсну одбрану праведника, пред којом пада свака лаж његових прогонитеља екумениста, евроунијата и других отпадника од Бога и рода. Пророчке речи Светог Јустина Ћелијског, као да се односе на његово верно духовно чедо, Владику Артемија: *Гониоци Христѡа, ѡребројѡе се! Данас вас је више не ѡ за време незнабожачких царева. Нека вас је милион милиона, и ѡак је један хришћанин јачи од свију вас, јер Бо ѡа у себи носи, јер се Бо ѡ из ње ѡа бори са вама. А ко ће Бо ѡа ѡбедиѡи, ко ће хришћанина бо ѡноскоа ѡбедиѡи? Нека се деси и ѡо чудо, да сви ѡређу у ѡабор Христѡових ѡониѡеља и да у свеѡу оѡѡане само један хришћанин, и ѡак ће он један однеѡи ѡбеду над свима њима, јер је у њему Не ѡбедиви Победник – Гос ѡд Христѡос. Пошљи хиљаду смрѡи ѡроѡив ње ѡа, и он ће их све са ѡрѡи. Пошљи ле ѡион ѡавола, и он ће их све у ѡрах разве ѡиѡи.*

Огромну захвалност за могућност да упознамо владика Артемија, онаквог какав је заиста био, дугујемо Милоју Стевановићу, широј јавности познатом као Грешни Милоје. Успешан послован човек или, боље речено, честити србски домаћин, велики добротвор, борац за правду и истину, због чега је много пострадао, уза све то још и писац више веома поучних књига, верујемо да ће највише бити упамћен по наведеним разговорима са Владиком Артемијем. Ако Бог да, поменуто духовно благо биће преточено у књигу!

РАЗГОВОРИ У РАЈСКИМ ШЕТЊАМА

12. 10. 2021.

Уредниѡво сајѡа Борба за исѡину

Звучну књигу, коју је уредио Борис Шурлан,
можете слушати на овој адреси:

<https://borbazaistinu.rs/razgovori-u-rajskim-setnjama-otvaraju-oci-dusi-i-otkrivaju-novog-jova-stradalnika-na-pravdi-bozjoj/>

ДЕО ПРВИ

Услиши Владика молбу моју

МИЛОЈЕ СТЕВАНОВИЋ (у даљем тексту: МС): Посматрао сам данима једног верног слугу Божјег, Владика Артемија, одлазећи код Њега на исповест и на духовне разговоре, како у једном собичку, у поткровљу Бистричке улице у Београду, онако блед, вредно, даноноћно ради. Једне прилике му рекох: *Владико, у најнехуманијим и дикџиталним режимима и осуђеници на смрт имаду право на бар једну шећерну дневно, а Ви ни ђолико. Молим Вас, учиниће ми љубав, да свакој дана идеће ђомало у шећеру, и ево, ја Вам се свим срцем и свом душом сџављам на расџолајање да одемо негде у шуму, крај реке, на неку ливаду.*

Пристао је. Почеле су наше свакодневне шетње у Звездарској шуми и којекуда. У тим шетњама и у његовим боравцима у мојему дому, на нашим заједничким путовањима по свету, чуо сам предивне бисере. Тражих и добих његов благослов да те разговоре, у нашим шетњама, снимам. Од стотинак и више сати снимљених разговора, хоћу с тобом, драги слушаоче и драги читаоче, да поделим тај очински, топли, тихи шапат једног Божјег човека који је *добар рај рајовао, који је ђрку издржао и веру очувао.*

Бејах у рају

ВЛАДИКА АРТЕМИЈЕ (у даљем тексту: Вл. АРТЕМИЈЕ): Још само да кажем да је са мношвом био у Америци, поред још неких сапутника, и брат Милоје, овај овде до нас, звани

Грешни Милоје, којег такође сви знате и познајете, и лично, и по књигама, и по медијима, и по нападима на њега и на нас. Ето, он би можда могао с неколико речи да допуни ову моју причу.

МС: Недостају ми речи да вам објасним тај доживљај, тих двадесет и више дана које смо провели међу нашом браћом у Сједињеним Америчким Државама, а имао сам велику радост и част и задовољство да све те дане проведем уз Владiku Артемија. Познајем га од Његовог прогонства, од Шишатовца, наовамо, али када човек дане проведе уз њега, онда има доживљај да је отишао у рај. И ја сам, заиста, двадесет један дан био у рају и много ми је жао што сам морао да се вратим у „пакао“ (смех и аплауз).

Кад бих могао наћи неку тежу реч од оне „грешни“ којом сам потписао своју прву књигу, онда бих ту тежу реч употребио, јер сам видео како изгледа свети човек. Нека би Бог дао да нам наш Владика још дуго година мисионари и сеје семе светосавско широм васељене. Ми сад немамо само катакомбе у Србији него, као што и Владика рече, широм света. Биће их, Бог ако да, још. Мени се чини, ускоро.

Народ (пева): *Србадија кличе цела: Не дамо ње Косово, њо је наше увек било, од давнина остало. Ој, Косово, Косово, земљо моја вољена, земљо славних вишезова Лазара и Милоша...*

Важно је Боју ујогији

Вл. АРТЕМИЈЕ: ...Али, тај подвижник, који је већ почео да стари, није више могао да пешачи за воду, и њему дође помисао да своју келију премести ближе Нилу да би лакше ишао на воду. Са тим мислима се враћа носећи воду, кад примети да га неко прати. Окрене се и види човека, у ствари анђела.

- Ко си ти?
- Ја сам твој анђео чувар.
- Шта ти радиш?
- Бројим твоје кораке. По томе ће ти Господ да ти награду.
- А, је л' тако?
- Да!

Он онда удаљи своју келију још три сата даље од Нила.

МС: Владико, да ли се сећате кад смо почели оне прве шетње у Звездарској шуми?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да

МС: Једва сте онда дошли до прве клупе, а сад, хвала Богу, сад је ово чудесно.

Вл. АРТЕМИЈЕ: А на Копаонику сам ишао до Марковог камена. То је стаза један километар. Али тамо, на пар места имају клупе, па сам седао. Хвала Богу.

МС: Можда сте и Ви угледали анђела чувара да Вам броји кораке?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Нисам, сем ако не сматраш себе за анђела (смех).

Земља је хранишљка наша

МС: Владико, још мало јагода?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не могу, Милоје, ја се спремам за вечерњу службу... Ми једемо земљу. Шта је то? Шта бисмо вечерали, шта ћемо сутра ручати. Исто то. Земља је то прерадила и произвела, као што дете једе тело своје мајке, кроз млеко, сисајући. Тако је и то. Земља је наша мајка, она храни све.

Школски дани

МС: Богами, Ви држите војнички ритам.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па ето, присиљавам се.

МС: Хвала Богу. Негде је Љуба Протић нашао, читајући о Вама разноразне податке, па ме питао, али ја нисам знао да му одговорим. Он каже: Ваш отац је био црквењак?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесте.

МС: И каже, кад је Владика завршио основну школу, остао је код куће, није одмах продужио школовање.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Тако је. Завршио сам основну школу после рата, 1946. А онда су биле тешке године. Није се могло. Три године сам паузирао. Сад, да ли је неко тати рекао, можда учитељица, те ме он једном упита: *Би л' њи*, каже, *нашћавио школу?*

– *Бих.*

Оде он, на упис, питају га, колико има година. Каже: *чејрнаесџ.*

А они: *Прешао је с њодинама за њимназију. Али, да ња љримимо.*

И сад, дошао он и каже да су рекли да ће да ме приме. А ја, не знајући, питам: *Па добро, ако ме љрине, да ли ће ме љримџи доџодине?* Нисам знао да, кад се једном упишеш, онда је готово. Каже: *'Оће, 'оће, како да не.* И пођем ја, а он каже мени овако: *Хајге, љробај, ако може, може, ако не, 'ајге кући.* То је све што ми је речено за време мога школовања, да треба да учим. Нико ме није терао, нико ме није притискао.

Ја сам онда отишао у Ваљево у гимназију. Становао сам једно два километра, у предграђу Бело Поље. И ишао у школу.

То је време кад се није марило ни за Божић, него је школа и тада радила. Професорка из географије, једна отровна атеисткиња, прозвала ме, а онда се излазило код табле, не одговара се са места јер ће ти шапутати, шта ја знам. Изађем ја, она пита, ја одговорим. Пита друго, ја одговорим. Пита треће, ја одговорим. Онда се чује у разреду жамор: *Љеџ, љеџ, љеџ.* Она се окреће, па каже: *Да, љеџ! Научиџе и ви овако ља ћеџе и ви добиџи љеџ.*

То је прва петица коју сам добио у школи, на Божић. И онда, ишла ми је школа, да ли што сам био мало и зрелији па ми је то лакше ишло, него рецимо онима који су три године млађи, не знам.

Нисам знао да су окренули ђурак наоџако

Ја оно што сам знао, Црвена армија дошла, помогла да се ослободимо и тако. Сутрадан, он доноси све оне вежбанке и онда свакоме даје, али уз неки коментар. Овај је најбољи, па тако га похвали... Сви добише, али моје вежбанке нема. А мени срце овако... Или је најбољи, или је најгори, па је оста-вио за крај. Каже: *Међуџим, међу вама има и џаквих који љишу о некој Црвеној армији, да је она ослободила Беоџрад. Радосављевиџу усџани!* Ја устанем, ноге ми се тресу.

– *Где си џи џо чуо? Од коџа си џо чуо?*

Да сам рекао, од тате, од овога... Оде он на Голи Оток.

МС: Да сте тада пострадали, не бисте пострадали због екуменизма. Није вам гинуло страдање.

Вл. АРТЕМИЈЕ: А пре тога имали смо час цртања. И сада,

задатак је да нацртамо нешто, што хоћемо. Ја у књизи за руски језик видим једног чику са лепим брчићима. Стаљин. И нацртам Стаљина.

Ту није било проблема, то је било пре Инфобироа. Нацртам Стаљина, тушем, како се то ради.

Ето, шта вам је владика Артемије (смех).

Завршим малу матуру и поново искушење.

Пита ме тата: *Би л' ти ишао у Бојословију?* А нама у школи, у гимназији, напунили главу да је религија одживела, да од тога нема ништа.

– *Па добро, а коме ћу ја бићи ђой кага...*

– *Не брини ти зашто ништа. Нећо, хоћеш ти да идеш?*

– *Хоћу.*

Богословија је тада била само у Београду, у Раковици, других у то време није било. Знало се колико свака епархија може дати кандидата. Шабачко-ваљевска епархија те године није имала ниједног кандидата за редовног ученика. Али, дошао је владика Симеон у Ћелије.

МС: Који владика?

Бојословац

Вл. АРТЕМИЈЕ: Шабачки, Симеон. Одемо ми, био је још један друг са мном, ту из околине Ваљева. Идемо за приватно, да нас приме на прву годину па после ћемо наставити редовно. Пристали ми на то. Враћамо се кући, школска година почиње, ја код куће. Онда смо ишли у Ваљево неким послом, с воловима. Ја идем поред моје гимназије и водим волове, а видим ђаци иду у школу. То ми је био најтежи моменат у животу. Тада сам и плакао.

И онда, прво полугодиште је прошло, ја сам ишао код свештеника, он нешто учи, појање, да ли је имао вољу или није... Нисам ништа практично научио. Онда је прво

полугодиште трајало три месеца, а зимски распуст три месеца, па поново три месеца рада. За то време један наш пријатељ, школски друг Владике Николаја, живи у Београду, поручи мени да идем да станујем поред њега и да посећујем наставу. Да се мало боље упознам. Није било уџбеника, ни одакле да учим, ни шта да учим. И одем ја код њега...

Снег је био довде. Београдске улице затрпане снегом. Тако некако смо ми дошли у тај стан, а одатле је још 12 километара до Раковице, где је била Богословија. Трамвајем се иде тих 12 километара и одатле још два километара пешке, поред Фабрике „Први мај”. Ја и тај мој друг у Београду заједно путујемо. И знаш како, онда су били прописи: неки качкети ђачки да се носе. Идемо ми до фабрике, оно ветар брише, вејавица само таква, ми се згрчили, тек ветар скиде онај качкетић и однесе, а ја трчи за њим...

То полугодиште смо посећивали наставу, пратили, али нас нису пропитивали, него на крају се полаже цео разред. То је правило за ванредне ученике и ја положим све, из цуга, за то једно тромесечје, и положим први разред с одличним.

Сад, друга година. Опет нема места у интернату. Али сад више нису приватни него екстерни, што је једна друга врста ученика. Станују ван интерната.

МС: Али су редовни ђаци?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесте, и редовно бивају пропитивани као и сви остали. Онда ме на почетку трећега, кад сам ступио као редован, позову у

војску, две године. Покуша онај мој пријатељ, који је мало онако пробојан, да одложи. Ја проучим неке клаузуле и Законик каже да богослови могу уживати иста права као и ученици других школа. Пази, могу, а не уживају иста права. Значи: како твој војни одсек у твојој општини то одлучи, ти можда добијеш иста права, од њих зависи. Нисмо добили и одох ја у војску две године.

МС: Где сте служили војску?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Славонска Пожега. Знате како је, то је други живот. Нисам заборавио све, али ми је било жао то што су ми школу прекинули. Па сам чак имао идеју, кад се вратим, да тражим да од првог разреда идем поново. Хвала Богу, нисам то урадио. Вратим се негде у септембру и почнем трећу годину.

Поново искушење: разболим се. Добијем хепатитис, да ли Б или Ц, не знам, и правац у болницу месец дана. Из болнице на боловање и опоравак, два месеца. А школска година тече. На 25 дана пред крај школске године ја се вратим у Богословију и онда да ме пропитају. Имао сам ту привилегију да кад спреим тад могу да одговарам. И онда, за 25 дана ја завршим, као и раније, са одличним успехом. Четврти и пети разред сам ишао редовно. То је моје редовно средњошколско образовање. С таквим искушењима, с таквим невољама...

Жудња за монашким ѿдвиѿом

После тога је дошла одлука да се замонашим. А она ми је дошла у трећем разреду Богословије, не знам ни како ни зашто, само ми је дошла помисао да се замонашим, да је то права ствар. Кад сам завршио школу, ја то кажем мојима. Мајка ни да чује: *Какав калуђер!* Ту је био неки стари Тихон.

– *Да будеш као Тихон?*

А тата је ту био разуман. Каже: *Ти си ѿунолеѿан, ѿи одлучи ѿѿа ћеш.*

И ја одлучим и замонашим се.

Био сам код оца Јустина доле, неко време, можда десетак дана, нисам био искушеник, јер по неком правилу Српске цркве, ко заврши Богословију, то му се рачуна у искушењство и може да се замонаши. И тако се ја замонашим и онда наставим факултет, као млад монах. Четири године, па сам одмах хтео да идем на постдипломске у Грчку. Али то је било време са Дионисијем, па опет пропис неки да се клирици не пуштају у иностранство јер могу прићи Дионисију. Него, 'ајде ти, каже, отворили су у Крки богословију, двогодишњу. Док ово прође, па можеш да идеш. Ја одем у Крку, останем четири године, као професор. Заиста, живот ми је био ход по мукама. Све искушење на искушење, да би се на крају дошло овде где смо данас.

МС: Али, Слава Богу!

Вл. АРТЕМИЈЕ: И ја кажем: Слава Богу за све. Јер, све је то, на неки начин, уграђено у ово сада што се догађа. У то време нисам могао ни да схватим ни да разумем зашто то, али трпео сам. Све што се десило трпео сам и хвала Богу.

ДЕО ДРУГИ

Пеџа колона у цркви

Вл. АРТЕМИЈЕ: То је већ било у Богословији. Ту је професор био Стефан Боца, после је постао владика далматински, па онда жички. У то време није се говорило о екуменизму, него о свештеничком удружењу. То је било пета колона у цркви, која је комунистичка била. И нешто око тога је било речи и ја устанем и питам нешто о том удружењу. Изразио сам се како то није добро. А он мени каже: *Пријни језик мој, ѿрџаниу мојему*. То је био сав одговор. *Нека се ѿрилеји језик мој за ѿрло моје*. Да не кажем ни речи. То је из Псалма, он је цитирао псалм. Стефан Боца, Бог да га помилује.

Грижа савесџи

Кад сам кренуо у Богословију, нисам могао бити примљен за редовног ученика, јер није било места. Становао сам у Београду и ту су били неки студенти медицине, неки Лаза и други. И ту, до те наше куће где смо становали, био је циркус „Адриа”. И једном поведу они мене, била нека представа о Вукадину кога носи магаре, не знам да ли сте гледали. Дивље магаре. И сели ми тамо, до мене једна девојчица можда 8–9 година, а до ње њена мајка. И ми се сви занели у представу. Стварно циркузантна. Чујем ја, дете пита мајку: *Мама, је ли овде сџаљено џело Свеџоџа Саве?* Мајка јој каже: *Ћуџи!*

А то је било на Врачару, поред храма Светога Саве.

МС: На том платоу?

Вл. АРТЕМИЈЕ: На том платоу. Тамо је Карађорђевићев парк, ту је била, с једне стране, кућа покојног чика Гаче, иза ње био је циркус „Адриа”. Када је то дете рекло, мени се ноге одсекле. И даље се наставља све. Али мени више није до представе, мислим се: *Еј, ти учиш Божијство! Где си дошао?*

МС: Ово ме подсећа, код неког светог оца сам прочитао ту причу, о човеку који је живео од крађе. Сваку ноћ је одлазио с коњима да покупи снопове пшенице, да обере кукуруз, да дотера тикве... Једном, кад је у поноћ пошао, изађе ћеркица из куће, која није спавала, увек је посматрала кроз прозор кад он одлази и кад после долази с пуним колима. И почне да га моли:

– *Тајна, молим те да идеш са њобом.*

– *Мрш јамо!*

– *Молим те, тајна, молим те.*

И он је стави на кола. Кад су дошли на неку њиву у којој су били пођенути снопови пшенице, стрпани у крстине, он заустави коње између шуме и те парцеле, и онда пажљиво зађе у њиву и почне гледати на једну страну, на другу, на трећу, на четврту, а ћеркица, безазлено дете, рече: *Тајна, ниси дошао јоре*. И он се врати и никада више није то чинио. Обустабио је да краде.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Први пут то чујем.

МС: Је ли? Није ваљда? Јес', каже: *Ниси тајна дошао јоре*. И он се пресече и врати се. И поче да живи благочестивим животом. Кад је рекла *Ниси дошао јоре*, није ни мислила на Бога.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Али је од Бога речено.

Пошљуј завет добровољној сиромаштва

МС: Да вас питам, просто ме занима, да ли је сплетка. Знам да ћете ми рећи истину, да је игуманија једног вашег манастира (...) спремала неку инвестицију и тражила од вас мишљење и благослов да ли она да тај новац понесе у егзил и да сте Ви рекли: Не!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ја се сећам у Грчкој једног манастира где сам седам година служио. А пре но што смо ми почели ту да служимо, било је једно сестринство, 7-8 монахиња, и оне су одлучиле да се врате на стари календар. Напустиле су тај манастир и прешле код неког старокалендарца. И шта су однеле из тог манастира? Само оно што је на њима било. Све што су имале у манастиру, то је остало. Тада није било струје тамо, мислим и да сада немају. Није хтела игуманија да уводи струју. Једна од монахиња добила је фрижидер од стрица из Америке који ради на једну лампицу, на гас, а доле има један пламичак који палаца и цео фрижидер ради на томе. Како? То Бог зна. Горе има онај део где се замрзава. Дакле, она је то лично добила од свога стрица, али је и то остало у манастиру. Ништа није понела, сем оно што је на њој

било. А кад су решиле да иду, игуманија позове једну професорку, за коју је знала да жели да се замонаши, па је тражила манастир, и каже: *Ми ово најуишћамо, дођи њи овде*. И тако је било.

И онда сам ја у том манастиру служио седам година. Сваке недеље сам долазио, као и празником. Преко недеље био сам у Атини, јер сам спремао докторат.

МС: Колико је то било далеко од Атине?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Једно 25 километара.

МС: Није много.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да. Знате шта. У то време путеви су били уски, па се аутобусом путовало. Од последње станице до манастира има два километра и нешто. То сам прелазио пешке или ако ме неко узме успут. Једног дана, идем ја пешке, кад једна кола стадоше поред мене. Знате каква кола? Као председника Владе, министарска, не знам чија. Дугачка, црна лимузина. Отворише се врата, каже:

– *Патѐра, поў пас? Оче, куда идеш?*

Ја рекох: *Ту у манасџир*.

– *Ајде сегу*.

Седнем ја. И она иде тамо. Ко је то био? Жена председника Владе Пападопулоса, која ме пита одакле сам. Она мисли да сам Грк из Мале Азије. И она је касније долазила ту на литургију. Деспина се зове, памтим. Возач, један официр, био је поред ње. И онда, тај официр је променио место да бих ја сео. Знате која кола... Јесте, долазила је она, па се онда и причешћивала ту. То је један манастир попут Црне Реке. Пустииа. А сада је око тога манастира цео град никао. Али, у то време изнад манастира је био један каменолом који је радио...

Проїон љрви

Кад сам дошао тамо морао сам да баџим југословенски пасош да би могао грчки владика да ме прими. Кад сам отишао, владика ме гонио.

МС: Који владика?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Стефан.

МС: Немој да причате!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Како да не.

МС: Где вас је гонио? Овде? Пре него што сте отишли на студије?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не, кад сам кренуо, онда.

МС: Он се није слагао да идете?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Знате како, када сам завршио факултет хтео сам одмах да идем на постипломске у Атину. Тада је почео раскол са Дионисијем у Америци и онда, кад сам ја тражио, каже, *Сабор донео оглуку да нико од клирика не иде ван, из сѝраха да не љриђе Дионисију*. Нећо, *'ајде љи на Боїословију у Крку, 'ајде на љодину-две дана, ља ћеш љосле да идеш*. Ја прихватим. Шта да радим. Одем у Крку, три године сам предавао и поднесем захтев Синоду да ме разреше како бих ишао на постдипломске студије. И они одбију ту молбу, па ја останем и четврту годину.

Али, те године ја направим план. У току лета дошао један свештеник из Француске, Енглез пореклом, који је прешао у православље, студирао у Француској и дошао код оца Јустина. Ту се ми упознамо. Дошао

је из једног места поред Париза и он ме позове у госте. Ја испланирам да одем у посету у Француску, с намером да тамо и останем. Добио сам благослов (од свог духовног оца Јустина), и добио визу. Све је било у реду. И кад сам отишао тамо, онда ја пишем владици и тражим благослов да останем. Ни говора. Каже: *Синод ће је ђосџавио, не моју да ће разреши.* Ја пишем Синоду, Синод не одобрава. Е, онда он покрене судски поступак против мене. И ја онда пишем Ави (Јустину), није тада било ни мобилних ни стабилних телефона, само писмо, и питам шта да радим, они ми прете рашчињењем, позивају се на неке каноне. Он каже: *Па ко ђреџи, они који су све каноне ђоџазили.* Тако ми је отац Јустин одговорио.

Извесно време, тог лета и у јесен, био сам у једном руском манастиру у Француској. У то време ту су биле две монахиње које су са Крима избегле у Румунију када су бољшевици дошли на власт, па онда из Румуније побегле у Француску и дошле у тај манастир где сам ја био. То је посебна прича, то ћемо други пут. И ја тако питам, шта да радим. Па каже: *Баџи коџку.* Значи, да Бог одлучи.

МС: Ко Вам то каже?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Та једна монахиња, Русиња, Лидија се тада звала, после Параскева, била је касније игуманија на Маслинској гори у Јерусалиму, на месту вазнесења Господњег. Ако сте ишли тамо...

МС: Како да нисам, знам тачно где је.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И ја то прихватим као од Бога. Напишем две цедуљице, на једној пише *осџајем*, на другој *враћам се*. Одем у олтар, ставим испод Јеванђеља измешане и помолим се Богу и онда извучем цедуљицу. Каже – *осџајем*. Решена дилема!

То ми био као један пролазни коридор, циљ је био Грчка. У то време долази Атанасије из Грчке који је завршио докторат и дошао у Француску. У разговору са њим

сам све договорио и отишао у Атину. Тако је то кренуло. Мој живот је, Милоје, цео био у борби, веруј ми.

МС: Али кад бисте сад бирали тај трновит пут, или неки мекши, верујем да бисте се определили опет за тај трновит.

Браћу Каин

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не бих га мењао. Веруј ми. Али то је, заиста, под сталном претњом. Већ кад смо се замонашили ја и Атанасије, ја сам заређен за Аранђеловдан, он за Ваведње, исте године. Значи, тринаест дана после мене. И студирали смо у Београду, ђакони били, али нисмо могли да служимо, јер патријарх није дао благослов. У ствари, ми смо тражили да нас прими да бисмо затражили благослов. Он је три-четири месеца одбијао пријем, али смо ми били упорни. Одемо код секретара његовога и тражимо да нас пријави: *Знаџе шџа, Њеџова Свеџосџ је данас заузетџ, не може, дођиџе суџра.* Дођемо ми сутра. *Сачекаџиџе овде, сад ђу ја да видим.* Опет седимо ми сат, два, три. *Не може данас, дођиџе суџра.* И тако. Ми смо већ навикли на то, па понесемо књиге, седимо и читамо, учимо.

МС: Да не дангубите.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. На крају владика Јован шабачки рече: *Ви би да служиџе?* Може у његовој епархији, у Обреновац и негде ту ближе. И тако смо радили. И на крају Герман нас прими. Најзад. *Извол'џе, овде, кабинет њеџов. Сад ће Њеџова Свеџосџ дођи.* Ушли ми, фотеље оне зелене, ми први

пут видимо тако нешто. Стојимо као два осуђеника. Улази патријарх у оној његовој црвеној мантији, можда сте видели негде слику. Седа у један двосед или тросед, не знам, ми стојимо, а он ће нама: *Ко сће ви и иша сће ви?* Ми се представимо, кажемо ко смо, чији смо и тако. Монаси, јерођакони владике шабачког Јована. И онда поче да нас убеђује да ми пређемо код њега. Данас су цркви потребни монаси, младе снаге и тако даље. Он је причао не знам колико, можда 15 минута, ми смо ћутали, ни реч нисмо проговорили. Кад је завршио, ми смо рекли: *Размислићемо*. Изашли смо и више нисмо долазили. И ми, као ђакони, у Београду годину дана нисмо могли да служимо. Ишли смо код Руса.

МС: Код цркве Светог Марка?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Прво на гробље, у капелу Иверску. Тамо је био млади свештеник Василије, отац садашњег Виталија. А његов отац, стари Виталије, је служио у цркви Свете Тројице код Маркове цркве. Ми смо ишли тамо и служили са Василијем. Било нам је лепо. На крају, патријарх забрани и код Руса. Рекао је старцу Виталију: *Чујем долазе код вас неки шамо, служе без моја блајослова. Јес' да сће ви руска црква, али ипак сће овде у мојој јурисдикцији*. Једном ми дошли, а он каже: *Браћњо, просиши Боја ради, я не моју да више...* И тако је то. Боже, Боже, Боже!

Е, онда на крају, дозволио нам је да служимо и ми смо служили, ђа овде, ђа онде. Нисмо имали своју сталну цркву. Ишли, служили литургију. Нигде, за три године, нисмо добили ни за трамвајску карту. Нигде. Попови тамо шта имају, ја нисам испитивао, али нико да се нашали да даде ни динар. Ми сиротиња, студенти, можете мислити која. Треба ти трамвај да дођеш до те цркве. Макар за трамвајску карту. Не, ништа. И ту смо се и нагледали свега. Некако, ваљда у манастиру, поред оца Јустина, типик смо одмах

схватили и знали. Бдење, ово вечерас, које је трајало два и по сата, они заврше за сат времена.

МС: Опело за 15 минута.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ма, још горе нешто. Знате како је. У Саборној цркви у Београду, патријарх у трону. За певницом певају. Један црквењак који је био појац, диктирао је темпо. А стихира овако велика, као ова овде. Он отпева једну реченицу спреда и једну позади. И нико не интервенише на то. А ми се чудимо!

МС: Безбожје.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Веруј ми. Страшно. Ето, то је.

МС: Лепа прича, лепа.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Бога ми, Милоје, време је да пођемо.

МС: Да се повучете.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да се повучем.

МС: Ја ћу да одем мало у фирму, да видим шта се ради.

ДЕО ТРЕЋИ

Подвижници

Вл. АРТЕМИЈЕ: Кад је слава келије старца Пајсија била, он је позвао једног јеромонаха из манастира да одслужи рану литургију, да се причесте и он онда нестане одатле. Да не би долазили да му честитају и да не прима, он се увуче у шуму, направи себи неки хладњак на дрвету, ту проведе дан и посматраше како долазе, група за групом, на његова врата, лупају, звоне, вичу, он се не јавља. А не као ми, кад је слава или имендан, спремамо и птичје млеко да угостимо госта, да дочекамо и уз то, наравно, да погостимо и себе. Он је долазио са Свете Горе, у Атину. Тамо у манастир где сам ја служио, он је долазио тамо, то се знало. Има дивних, дивних таквих примера.

Био је један Румун, калуђер који није имао ни келију, ни манастир, ништа, него је ишао од једног до другог. Што кажу Руси, *бродяга*, скитница. Али је велики подвижник био. И онда, где га ухвати ноћ, тамо има тих порушених келија, он уђе ту и проведе ноћ, а сутра настави даље пут. Кад дође негде код неког, ко да да нешто поједе... Каже: *Ако да онда добро, ако не, онда још боље*. Али његово правило је било – слатко не једе, јер слатко душу убивајет. Зашто? Слатко тражи воде, а много воде у организму ствара духовне проблеме.

Авва Јусџин

Авва Јустин је говорио зашто је одбијао да буде епископ. Имао је разлоге. Тада је био на универзитету, предавао

је догматику и сматрао је кориснијим да он припрема генерације младих теолога, да их утврђује у вери, него да буде епископ. И тако је он то одбио. Протерали су га из Карловаца, са Богословије, у Призрен па у Битољ, да га склоне далеко од очију, јер он је у свом часопису „Хришћански живот” жигосао неправилности у цркви. И онда су га склонили.

Хтели још даље: ево, буди епископ иза Карпата. Али није то био разлог што би га тамо слали, него, из његових уста сам слушао, разлог је то да је сматрао да је корисније за цркву да остане као професор.

Кад су дошли комунисти онда су га, ипак, и са катедре протерали. Био је у затвору једно време, па је после тражио манастир где може писати. Био је у Сукову, па је онда, ваљда, био још негде, и онда је чуо за мати Сару у Ћелијама. Љубостињска монахиња. Питао је владику Симеона и он је благословио да ту дође. Ту је провео 31 годину, у свакодневной литургији. То је учинило да је он у прогонству, у самоћи, могао да напише толико колико је написао и да преведе *Жиџија свѣтих* и тумачење посланица Светог апостола Павла. Тако да је и то по промислу Божјем било. Непријатељи су желели да га уклоне, а Господ је желео да га прослави. Рецимо, он је имао доста својих ђака – владика. Кад се за време Сабора појави у Београду, исто вече долази полиција и прогони га из Београда из бојазни да би могао утицати на те своје бивше ученике по питању неких одлука које су властима одговарале, а које нису биле добре за цркву. Тако, све то има свога смисла и сврхе.

Била је, рецимо, црквена слава ту у Петринци испод Ваљева. Био је позван на славу, али му нису дозволили. Али ту, у Ћелијама, он је живео и могао да прима, али спречили су многе да дођу код њега. Једно из страха, друго због шпијунирања, водили су надзор ко долази, ко пролази, зашто идеш код њега и тако даље.

Он је говорио: *Сва је несрећа шѣо немамо једної ейискоїа да сѣане на чело*. Оно што су говорили и Венијамин и Симеон. Тако и Ава Јустин каже: *Без ейискоїа не можемо нишѣа*. Њему се није дала прилика да има епископа за којим би кренуо. Овима се дала прилика, па су је пропустили.

Заиста, верујте, само се треба препустити Богу у потпуности. Све што Бог допусти примити са смирењем и трпљењем. Макар не знали, и најчешће не знамо, због чега нам се то и то дешава, али будимо сигурни да Бог зна и да се то дешава за неко наше добро. Које? Ни то не знамо. Можда прођу године, 10, 15, 20 година, па се деси други догађај. Јао, па то је због тога било. Онда се тек повеже то, сложи се коцкице и постане ти јасно. Зато деда рече унуку гласно: *Кад ѣорасѣеш, кад размислиш, биће ѣи све јасно*.

Авва је говорио: *Мене ће Срби разумѣи ѣек ѣосле 50 ѣодина*. Значи, још има петнаестак година.

МС: Па да нам буде све јасно.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Па да нам буде све јасно.

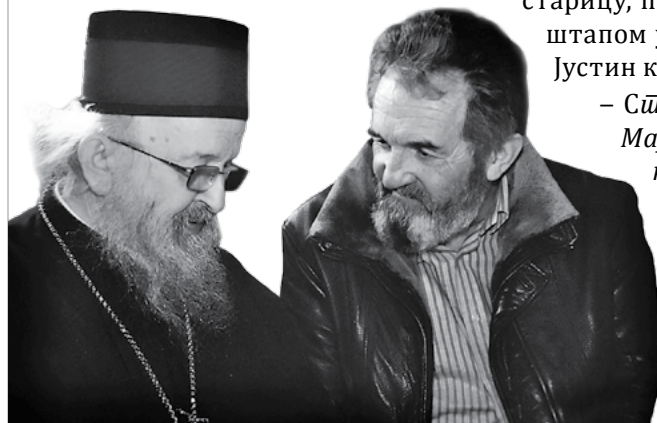
Нису кадри ѣремешѣаѣи ѣоре они који имају знање, неѣо они који имају веру

Они не знају теологију, Милоје, нису то они знали. Има онај догађај кад је отац Јустин пошао у један манастир и унајмио фијакеристу да га превезе. И успут стигну једну

старицу, погрбљену, са штапом у руци. Каже Јустин кочијашу:

– *Сѣани!* И пита: *Мајко, куда си кренула?*

– *Сине, у манасѣир.*

– Па и ми идемо шамо, ‘ајде да ше њовеземо.
 – Само ви ‘ајше, децо, ја нећу.
 – Па шћо, мајко?
 – Ја немам шћа друго да донесем свећини сем мој шруд.
 И Јустин каже: *Еее, шћвоја шеолоија и шћвоји докшораши!*
 Исплати фијакеристу и са баком заједно настави пешке.

Кад је радио докторат у Атини, становао је код неке баке. Он проучава свете оце, пише и тако даље, а увече са баком седи и разговара, као ми сада. Она само о *Жишцијима свећих* прича. Цитира *Жишција*, а Јустин тада једва да је био чуо за тако нешто. И онда, видећи то, он се зарекао да ће *Жишција* превести на србски језик. И то је урадио. Дванаест књига *Жишција свећих* је до данас храна за цео наш народ, онај који жели да живи по Богу и да служи Богу. Јер, читањем *Жишција* упознајемо сваки дан нове светитеље, нове примере вере, подвига, труда.

Ми то читамо не да бисмо их имитирали. Не, онда би сваки дан морали да постајемо камелеони, да се мењамо. Не, него да добијемо ревност коју су они имали у свом времену, у својим приликама, да ми у нашем времену, у нашим приликама, са том истом ревношћу, служимо Богу. То је циљ читања *Жишција свећих*, а не да неко прочита једног подвижника и сад хоће да буде такав. Не можеш поновити, али можеш имати ревност као што је он имао. У тим условима, у тим приликама, да се трудимо на такав начин. Просто, кад човек прочита нешто од тога, он се запали унутра. Опет кажем, не да би поновио његов живот, немогуће, али добија снагу да ревнује за истину и правду Божју.

Колики је то дар, а да не говоримо о другим његовим књигама и списима: *Тумачење њосланица айосћола Павла*, *Тумачење Јеванђеља*, *Доимашика* у три књиге, његове *Философске урвине*. Јесте ли читали, Милоје? Па, *Досћојевски о Европи* и *Словенсћву*? Ту су онда његови чланци о хришћанском животу, у часопису који је уређивао заједно са Вељом

Арсием. Рецимо, његови преводи *Требника*, *Служабника*. Он је превео и *Велики* и *Мали Требник* и *Служабник*...

Има и других превода: *Лишурџије свећої Јована Злашчосћа*, као што је, рецимо, урадио наш професор са факултета Емилијан Чарнић. Има он и *Требник* свој. Не можеш да се молиш тим језиком. Зашто? Он је био чиновник, професор за столом, седео и писао и тражио по речницима речи неке и тако стварао, а Јустин је преводио 31 годину и сваког дана служио литургију. Знате шта то значи? Коју снагу то даје. Његов језик је песнички језик. Каже: *Ти си један и човекољубив Бої*. А код Чарнића: *Ти си Бої који воли човека*. Ај сад!

Професор Милош Ђурић, можда сте чули, стари професор на Филозофском факултету, говорио је у то време, Амфилохије је био његов студент, пошто је и он тамо уписивао: *Треба основати катедру џри Филозофском факултету за џроучавање језика оца Јусћина*. Толико је то значајно и јако било. Тај стваралачки дух је у њему, просто, био.

Неуморни радник на њиви Госћодњој

Ја знам како је радио. Има тамо у Ћелијама један круг борова, ту кад је лепо време, лето, он изнесе сто и књиге. Он има каменчиће, облутке из реке, на страници која му треба. Седи и пише. Само графитном оловком. Ако негде

направи грешку, обрише и пише поново која му реч одговара. А то што је он писао, сестра Антонина, рођена сестра игуманије Гликерије то прекуца.

Она је завршила, пре доласка у манастир, дактилографски курс, значи слепо куцање на писаћој машини. Тад није било друге него то. Шест хиљада страница је она прекуцала на тај начин. Е онда, кад је дошло да се то објави, која је ту борба била, да не буде забрана од стране власти, да то не блокирају, да не одузму... Она је имала индиго, у шест примерака је куцала. Први је оригинал, они се слабије виде, шести се једва препознаје. И онда, он на шест места код својих верних пријатеља растури тај откуцани рукопис да се, ако дође до одузимања на једном месту, негде сачува. Како је то било сташно време.

МС: А, Владико, како је он живео? Никада нам то нисте причали. Да ли је, на пример, ишао у шетњу, поред тога што се молио и писао?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ишао је. Поготово кад је дошао у Ћелије, првих година. Имао је одређено време, па иде у шетњу по оним брдима око Ћелија. Пешке је ишао за Ваљево. Ја и Атанасије, били смо млади монаси, са нама је ишао. Идемо кроз шуму пешке горе и мати Јустина, идући, са неког дрвета поред пута убере лист. Он каже: *Зашто си то урадила? Ти си, дакле, нанела бол шоме дрвешу*. И тако ту једну дивну поуку исприча. Како је то, Боже, Боже!

Кад смо били са њим у Ћелијама, као монаси, то је било 60-их година, он седи и пише. Пише, пише и тек онда, видиш га, шета око цркве, с бројаницама у руци, врши келијно правило, моли се Богу. Тачно се одређено време знало када је то. Онда смо и ми почели да га имитирамо, па смо, учећи испите, прекидали и шетајући око цркве читали *Акаџисџ*, читали ово, читали оно. Нас двојица, али смо заједнички све радили. Како је то било лепо.

Подвиј авве Јусџина

Тешко је уопште приказати његов живот речима. Сва четири велика поста у години он је проводио са седам дана

неузимања хране. Никакве. Не тримирје, него седам дана. Само је служио литургију сваки дан и причешћивао се. То му је било све. Сигурно је у том времену нешто и воде попио, морао је да сапере путир, али храну није узимао. То је био његов подвиг.

И баш кад сам се ја замонашио, пред Аранђеловдан, а Атанасије пред Ваведење. И он недељу дана ништа не једе. И одемо из Ћелија у манастир Пустину, на неким коњским колима, јер другог превоза није било, да би тамо Атанасије био замонашен. Дакле, седам дана није ништа јео. И сад, после монашења отац Јустин држи беседу. Почео је, али одужио до те мере да је Атанасије, како је био млад монах, тек се замонашио, стоји, држи свећу и у једном моменту само: *џрас!*, пао на леђа, као даска.

МС: На монашењу?

Вл. АРТЕМИЈЕ: После монашења.

МС: Тај дан?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Тај дан.

МС: А онда се видело да ће да падне...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не само то. Него се пана, како је он пао, пребацила и покрила му лице. Е, тад је Јустин завршио беседу.

МС: Кад је видео да је овај мртав духом.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И ту је завршио.

Више пута је Атанасије падао у несвест. На Богојављење, силазили смо из на реку Градац, једно 200 метара испод манастира. Тамо је вршено освећење воде. Снег пада, југов, као лопте. Врши се водоосвећење. Јустин има у манастиру, у неким чабровима, воду коју освећује,

али он иде и реку благосиља, освећује. И сада, нас двојица ђакона, држимо књиге оцу Јустину. Ја са једне, Атанасије са друге стране. А Ава чита. Само у једном моменту Атанасије каже: *Држи!* И паде. Ваљда је осетљив на хладноћу био. Ту су близу били неки људи, прихватише га и однеше га у манастир са све одеждом.

МС: То је, значи, био његов суноврат на почетку каријере?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не, то не могу да кажем.

Иначе, у то време ми смо заједно живели, заједно учили, све заједно обављали. Становали смо у кућици тамо иза цркве. Нас двојица у једној собици, а отац Макарије у предсобљу. Није било тамо као што сад има. И тако, ту смо почели наш монашки живот. Студирање, учење, заједничке молитве пред спавање, ујутру. Све онако, као браћа.

Говори исџину, само ће нас она ослободити

У то време у Карловцима црква је деци спремала и летњу и зимску униформу. Али те године нема одеће да дође. Мразеви, хладно, деца у цркву треба да иду свако јутро, свако вече, а он је био васпитач. Неће да иду, зима им. Е, онда, сазнају синодалци и траже објашњење зашто деца не долазе на богослужење. А он седне па напише такво писмо: *Тројубо* (тройственно) *благодатна јосјодо*, троструко благодатна. Између осталог: *Не знам само ко вам је рекао да деца не долазе, јер вас никада у цркви нисам видео.* И онда: *Ви нисте исјунили своју дужност, ја кандило вере, ове деце, већ шрейери да се ујаси према вама.* Дакле, они добију и зграну се. И онда реше да казне Јустина, чак и да га рашчине. Оду код патријарха Димитрија и туже га. Позове га патријарх на разговор и онда је он све објаснио. Патријарх је знао какви су били ти други. И кад је полазио Јустин, он само каже: *Ошџро џишеш, ошџро џишеш.*

– *Па, ваша свџосџи, мора се некада и џако казати.*

И наравно, није било ништа. А синодалцима је рекао: *Не дирајте њџа, он је ојасан.*

Још на Богословији, његов часопис који су издавали, „Хришћански живот“, био је чудо од часописа. Он је имао рубрику, пошто је био уредник, „Са уредничког стола“, у којој је критиковао неправилности. Са страхом су очекивали сваки нови број: ко је сад на тапету?

И онда, да би га онемогућили, склоне га у Битољ. У Призрен, па у Битољ, за професора. У оно време није било комуникације као сада. Седам година је излазио тај часопис и угасио се, баш због тога што је Јустин премештен.

Имао је земљака, Врањанца, чувеног професора, Вељу Арсића, били су другари, можда је шест месеци била старосна разлика између њих, и они су заједно уређивали часопис. Тај професор је долазио код оца Јустина у Ћелије и за моје време, тако да сам и њега упознао.

Једном, у манастиру Крка, док сам тамо био професор, а Лаврентије тек постао владика, било је говора о часопису „Хришћански живот“. Он каже: *Тај часопис је нанео више шџџе срџској цркви нејо комунистџи.* Како? Зашто? *Па износио је џрљави вџш на улицу.* Е, ја дошао у Ћелије, ту су Јустин и Веља Арсић, и ја им причам какво је његово мишљење. А Веља каже: *Ијноранџ. Ми нисмо износили онај вџш који већ није био на улици, ми смо само јоворили о ономе шџо народ шуџира улицом. И шџме сџасавали ујлед цркве.*

Прећутати то што је општепознато, као на пример сада, тај екуменизам, папизам и тако, то је свакоме ко има очи познато. Е сад, ако нико ништа не говори о томе, то је онда издаја.

Како је беседио Авва Јусџин

Отац Јустин је при беседама имао изразиту гестикулацију. То спонтано иде, то је немогуће имитирати, немогуће. Пође са царских двери, придржава се руком: *У име Оца, и Сина, и Светиога Духа*, почне беседу и у току ње стигне до средњих врата која воде у припрату, у тим покретима. Исто тако се и врати на почетно место, а то је толико упечатљиво. Знате, његове мисли су јаке, али и узвици: *О, Европа, Америка!*

МС: *А Срби! Где су Срби?*

Вл. АРТЕМИЈЕ: *Где су Срби данас? Зашто смо зечју рог?* И тако, знате. Уопште не осећа време које пролази. По неким правилима омитичким, беседа не треба да траје више од неких десетак минута. Његове су трајале по 40 минута, јер је стално пажња била напета. Међутим, ја знам, има људи који говоре и краћу беседу, али за народ је предугачка, јер нема шта да каже. Рецимо беседе Владике Николаја, *Омилије* његове. Јесте ли читали?

МС: Како да не.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Колике су оне, колико то траје. Онда, ако узмемо Светог Златоуста, његове беседе, то је трајало сигурно по сат времена, можда и више. Савремени је приступ да се одређује време јер, наводно, не може народ одржати пажњу ако су дугачке беседе.

Све зависи од тога ко говори, шта говори и како говори.

Кад имаш дилему – њиџај Госџога

Кад се човек нађе у некој недоумици како да поступи овде или онде, требало би да постави себи питање: Да ли

би то Господ благословио или не то што ја хоћу да урадим? То је пресудно.

Зато се и каже да је Христос мера свега, *metro tapando*. Он је тај еталон по коме се све друго нормира и мери. Али, мало нас мисли о томе. Све мислимо да ћемо ми сами.

Господ је лепо рекао: *Без мене не можеће чинићи ништа!* Наравно, ништа добро. Не односи се то на зло. Злочина има без Њега, али ништа добро, ништа спасоносно не можемо учинити без Њега, без Његове помоћи и благодати.

ДЕО ЧЕТВРТИ

Црна Река – расадник монаштва

МС: Ја сам мислио да је отац Андреј с Вама био само дан-два. Значи, ипак је био дуже.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да.

МС: А Ви, кад сте дошли горе, јесте ли били сами?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Пазите: Црну Реку сам нашао преко оца Андреја. Кад сам дошао из Грчке и после за професора у Призрену, он је већ био тамо, код владике Павла. А ми смо, још док смо били у Крки, сањали и маштали да негде будемо заједно. Почетком септембра почела је школска година. Негде пред крај септембра, он каже мени:

– *Е, да ти покажем један манастир.*

– *Ајде.*

– *Кад ћемо?*

– *На Крстовдан, нема насћаве.*

Кренемо ми уочи Крстовдана, после подне, аутобусом за Косовску Митровицу.

– *То је шу близу, каже он.*

Дођемо у Митровицу, сумрак се хвата, почне да пада киша, пљушти. Ми узмемо такси. Погодимо: 10.000 је било тада до Рибарића. То је једно 40 километара. Али, да иде докле може. И ишао је до под оно наше брдо. Пошто се толико намучио, два пута прелазио Црну реку, ја му дам 15.000. Е сад, узбрдо, пешке. Мрак, не види се прст пред оком. Он зна пут, идемо, идемо и дођемо у манастир.

Дођемо горе, нађемо покојног оца Саву и једног младића ту из села. Вечерали они и онако седе.

– *О, добродошли!*

Скочише они. Још манастир не видимо, то је само конак, онај стари што је био.

МС: Онај до моста, у ствари?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да, онај што је грађен почетком 19. века. То је била прва школа, ту у конаку, грађеном 1898. године. Нешто и ми вечерамо и одемо на спавање. Он мени одреди једну собицу. Ујутру, кад смо устали, видимо пећину, одемо у цркву. Видимо: даље пута нема. То је крај света, ту се завршава стаза од Рибарића. И мени то прионе за срце. То је право место.

Дођемо у Призрен и онда кажем владици Павлу да бих желео да идем у манастир. А то сам још у Атини донео одлуку, док сам тамо студирао и полагао испите.

Говорећи да су мугри, ђолуђеше

Стање у нашој цркви и тада је било такво да је монаштво било подељено – прости монаси у манастирима и школовани монаси на катедрама. Међу њима су били сукоби латентни, али стални. Неподношење, презирање и тако даље. Мени је још у Атини дошла мисао да то треба превазићи. Како? Да одем у манастир, да се види да у њему могу да живе школовани људи. И тако сам онда, кад сам видео Црну Реку, то и одлучио, и кажем владици да бих, ето, ја желео у Црну Реку. А тамо је био калуђер Сава Чанчаревић. Осамнаест година је био сам. Владика је добијао разне притужбе на њега и помишљао да га склони одатле, да га премести не знам где, а мошти светог Петра одвезе у Сопотане и манастир закључа, јер нема коме да га остави. Кад су муслимани из Рибарића и околине то чули, оне се супротставе и кажу: Само преко нас мртвих

можете да носите светог Петра. Муслимани! Јер и они ту долазе, многи добијају исцељење.

Кад сам се ја појавио владици је, просто, лакнуло. Значи, сад има решење. Е, како то да изведемо? Да ја напишем молбу владици да идем у манастир, да он то проследи Синоду да ме ослободи дужности професора. Тако је и било. Он је написао добру препоруку, рекавши: *Лакше је данас наћи професора за Богословију него монаха за манастир!* И тако, Синод ме разреши на крају школске године. Ту годину дана сам издржао. А Андреј је био ту. И сада, пошто је владика Саву већ био склонио, Андреј оде још у мају у манастир да мало тамо припреми, да није манастир сам. А ја сам остао у Призрену док се заврши школска година, до краја јуна отприлике. Онда одем и ја. Значи, он је пре мене дошао у Црну Реку. Били смо заједно цело лето. Он је један кржави радник био и ми смо радили ту заједно. У ствари, он је углавном радио.

Са извора одозго долазила је вода на чесму напољу. У кући није било ништа, ни струје ни воде. Ништа. Међутим, негде у августу месецу пресуши та вода. И онда ми решимо да пластично црево поставимо од извора и да га уведемо у кућу да добијемо воду. Кад смо копали (то су биле керамичке цеви, овако широке кроз које је вода текла), видели смо да су жиле од траве и биља продрле унутра, намножиле се и направиле као кучине, те затвориле воду. Онда све то повадимо и ставимо пластична црева од извора до доле и уведемо у кућу. Е, то је био проблем. Нисмо имали пара, а манастир има депозит неки у епархији. Одем ја

да тражим од владике да ми одобри једну суму новца да уведемо воду у кућу. Он каже мени:

– *Неће вам се њо одобриџи. Где си видео да се уводи вода у сѣару кућу?*

– *Преосвећени, а кад ћемо ми имаџи нову кућу да бисмо имали воду у кући?*

– *Неће се даџи.*

Ја се вратим и ми то, без тога, ипак урадимо. Е, после годину дана Завод за заштиту споменика културе из Краљева дође да реновира ту, пошто је све било пропало. И пошто су нашли воду у кући, онако провизорно, они су то урадили како треба.

Е сад, у току лета добијем ја позив на један симпозијум у Швајцарској, о Светом Максиму, пошто је моја теза то била. Спремам се да идем, а првог септембра почиње школска година. Андреј, који није био завршио богословију, реши да заврши школу. И хоће да иде у Призрен, у Богословију. А ја кажем:

– *Оче, сачекај да се ја враџим с њуџа, ња онда иди.*

– *Не, не!*

Оће бити, неће бити.

– *Кључ од манастира ће биџи код комшија.*

Кад си с Бојом у великом друшџу биваш

Ја одем на тај пут у Швајцарску и кад се вратим, било је то 13. септембра, манастир стварно закључан. Одем до комшије, узмем кључ, уђем доле и потпуно решим: остајем сам, докле је Божја воља! Годину, две, пет... Што се тиче богослужења, литургију сам не могу да вршим. Кад буде требало да се причестим, отићи ћу у неки манастир па ћу служити, или ако неко дође код мене да имам са ким да одслужим. У реду, 14. септембра био сам сам. Сутрадан

стиже екипа из краљевачког Завода (за заштиту споменика културе ој. М.С) да нешто раде.

Дођу они и мени се напуни кућа. Вођа те екипе био је један мој познаник, студент архитектуре, Вељко Вучковић из Рашке, знали смо се још као студенти. Био је врло побожан, знао је да чита, да пева и ми смо онда обављали богослужење свако вече, свако јутро. Спремамо, перемо судове... Били смо као једно братство. Дакле, само један дан сам био сам. А решио сам био: колико Бог да.

После десет дана стиже први искушеник, Мирослав, садашњи владика Јустин. Он је био први. Њега сам видео раније, у Крњеву на неком Сабору, не знам шта је славила црква. Он прилази, млад човек, са риђом брадицом, и каже:

– *Ја хоћу у манастир.*

– *Па ље?*

– *Па у Пусџињу, џамо код оца Лазара.*

Међутим, није му се пут отворио за тамо. Нешто се десило и он у моменту донесе одлуку да иде у Црну Реку. Ноћу ухвати први аутобус за Нови Пазар и дође.

– *Знаш, каже, ја сам дошао да бугем овде.*

Видим, дете из Београда. Ако остане дан-два...

МС: Заувар.

ВЛ. АРТЕМИЈЕ: *Добро, ако си дошао, остани.*

Рекао је да ће бити овде док се у Пустини не среди ситуација, па иде тамо.

– Добро, осџани.

И преспава он ту прву ноћ. Већ сутрадан каже:

– Знаш шџа, оче, ја сам смислио да овде осџанем с џобом. Каква Пусџиња, ја овде осџајем.

Поново кажем:

– Па добро, осџани.

И остане он дванаест година. Наравно, после су дошли други, тако да сам ја само један дан био сам. То је интересно.

Преџушџање вољи Божјој

Али, мислим да је то био преломни моменат и у моме животу и уопште у даљим збивањима: то препуштање вољи Божјој. Што буде, биће.

И тако, кад сам то решио, онда је Бог благословио. Црна Река је кренула и материјално и духовно. Читао си код владике Павла оне *Извешџаје са расџейџој Косова* како се сваке године то мењало.

Од самоџњака до владичанској џрона

Вл. АРТЕМИЈЕ: Пошто је владика Павле изабран за патријарха, остало је упражњено његово место и он предложи мене. Пре него што сам изабран за епископа, било је нас петнаест у Црној Реци, а после за остале године то је долазило, и долазило, и долазило, углавном у Црну Реку, па се одатле онда расејавало. То је била као једна припремна станица, као кошница, одакле су се онда ројеви пуштали. Тако је било, Милоје.

МС: Које године сте дошли у Црну реку?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Из Атине сам се вратио 1977, и био професор у Призрену, до јуна 1978. и онда сам отишао у Црну Реку.

МС: Све је то Божја милост. Први пут у животу сам присуствовао чину монашења у Црној Реци. Тројицу сте тада замонашили.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесам ли ја монашио?

МС: Ви! Али Вашем гласу, још га чујем, у оној пећини: *Реџимо за њих – Госџоде џомилуј!* То ми је толико бубњало у ушима, као и оно кад народ пева. А знате шта је за мене био тај чин монашења? Ја сам се тада тек, да кажем, преумио, тад сам био најревноснији. Сад сам много лошији него онда. Чинило ми се да ми је коса на глави отишла навише. Ако ми верујете, никад о томе нисмо ништа причали, ми се никад нисмо више, до Шишатовца, видели, али тај Ваш глас: *Реџимо за њих – Госџоде џомилуј!* Ја сам тада у себи, просто, некако доживео снагу молитве. Тако је на мене то утицало. Ништа о Вама нисам знао, сем кад

Вас је ружио Шешељ. Сећате се?

По новинама је, углавном, било нападање на Вас, али увек, кад год сам нешто од тога прочитао, чуо сам ваш глас: *Реџимо за њих – Госџоде џомилуј!* Ето, како Бог то уреди. То је невероватно, то је стварно невероватно.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесен је обично било време монашења по манастирима. Манастирске славе, па онда монашења. Појединих година, за једну сезону, по 10-20 се замонаши, што монаха, што

монахиња. То у појединим епархијама за цео мандат владике није толико било. Кад дођемо тамо, ако Бог да, кад се вратимо, ја ћу вам спремити податке: монашења, цркве које су сазидане, обновљене и тако даље, па ћете видети колико се урадило. И сада неко жели да то једном цртом или гумицом обрише.

Отац Илија сјојио Црну Реку и њогјеличку Лозницу

МС: Све бришу, као да нисте постојали у тим свечаним приликама, у писанијама... Да ли се сећате, Владико, мени је покојни отац Илија причао да се са Вама срео негде на ВМА. Да ли сте Ви били на некој контроли или на лечењу?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Био сам њему у посети.

МС: И он је од вас тражио благослов?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Он је био мој ђак.

МС: Немој да причате.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па да. Упознали смо се код владике Јове у Шапцу. Од Јове је дошао да тражи благослов да иде у Богословију. У Крки је тада, 1964. године, отворена двогодишња Богословија за касна звања. Значи, ту су долазили већ зрели људи, они који су одслужили војску и тако даље. Он је био мој ђак две године. После се замонашио, чини ми се код Лаврентија у Немачкој. Тамо је радио једно време, па је после ишао у Свету Земљу, био тамо једно време, па је онда био у Нишкој епархији, па на крају у болници умро.

МС: Тражио је благослов да се сахрани код Вас.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да, тако је било, тако је.

МС: Он је мени испричао да је од Вас тражио благослов, пошто је њега прогањао и рашчинио Иринеј Гавриловић. Не знам да ли то знате.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па, не знам.

МС: Ево шта се догађало. Он је отишао у манастир светог Јована Крститеља, то је од Ниша горе, село Доњи Матијевац.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Био сам ја код њега и тамо.

МС: Били сте? Онда све знате. Али он, кад је дошао, није могло да се уђе у цркву. Као отац Јаков кад је отишао у Планиницу, није могло да се уђе у цркву од багрења и од чуда. А онда, шта се догоди? Пошто је раније живео 8-9 година у Светој Земљи, он је много људи водио на та ходочашћа. И Бог уреди да ја и Нада одемо са њим тамо. Тада је он добио једно писмо, мало је фалило да нам пропадне тај пут, јер му је патријарх, односно тадашњи владика, написао писмо којим му забрањује да води народ на ходочашће. Он је увек у тим групама водио и по неког сиромашног човека који је побожан, а није имао средстава да плати пут. То је коштало око 1.300 марака по особи. И он је тражио од неког човека, неке кукавице, помоћ за једног ходочасника, а овај оде и жали се владици. И владика му напише: *Посейџа свейим месџима није уойишџе бишџна за сџасење*. И одузме му тај благослов. Али о. Илија, ипак, оде.

Елем, шта се догодило? Завист је ту прорадила, да он буде прогнан. Нишка црква је била празна кад служи владика, а у Матијевац се, Владико, ишло масовно. Један пут, за празник Јована Крститеља, онај летњи 7. јула, на литургији је било око 600 хаџија. То су све људи који знају литургију напамет. Пошто је она црквица мала, служило се

напољу. Владико, кад је речено: *Блајословено царсѣво Оца и Сина и Свејшѣа Духа*, кад је грунуло 600 људи: *Амин!* То је као сад кад би овде нека детонација била и одједном видите како поцрни небо од птица. Ми ни не знамо колико птица у шуми сад има. Тај приказ као да сад гледам, верујте.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Били сте тамо тада?

МС: Да, да, били смо ја и Нада. Ту су људи долазили, а онда је прорадила та завист и он је због тога и прогањан, сиромах. Али је он мени испричао: *Владика Арѣмије ми је блајословио да се сахраним у Црној Реци*. Он умре, а ми ништа о томе нисмо знали. Нико то није објавио. Кад смо касније сазнали да се упокојио, данас ћемо, сутра ћемо, и ми једног дана одемо.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Подигли смо му споменик.

МС: Видео сам. Позовем манастир, мислим да се о. Харитон јавио, и кажем ко сам, шта сам, да бисмо ми у недељу дошли на литургију и колико народа има, да бисмо спремили трпезу љубави и за монахе и за тај народ. И одемо Нада и ја. Чекајући да се испразне шерпе, плехови и оно што смо однели, отац Иринеј нас позове на терасицу од старог конака да попијемо кафу са оцем Николајем. Тад отац Николај почне да прича: *Ови екуменисти ће нам јрошерајти Владику, али ако њеја јрошерају, он је свейи човек, ми ћемо за њим у шуму*. Ја мислим, човек прелешћен, лупета. Ко данас да протера владика, ће данас да иду калуђери у шуму? Ја, да му прекратим његове, како ја мислим, фантазије, кажем: *Па неће се јо десијти. Али ако се деси, не мораше у шуму, имам неко ејно село, ју можејше јлаву склонијти*.

Возни јарк црноречанских црноризаца

Значи, Владико, ви сте у свом возном парку, у каријери прво имали магаре?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Све што је требало: на раме.

Онда, кад је дошло магаре, већ је било лакше. Отац Андреј отишао тамо, иза Истока негде купио да га дотера. Шест сати је путовао с њим.

Онда смо, после не знам колико, две-три године, из Грачанице узели стари трактор *Томо Винковић*. С неком корпом позади која се монтира и у њу се ставе намирице.

Али већ после хоћемо нешто боље. И онда купимо нови трактор. Има и приколицу. Онда у Рибарић, из Рибарића на приколицу, то је милина. Ја одем негде послом, у Београд или другде, и закажем кад се враћам да ме Мирослав чека с трактором у Рибарићу. Били смо без моста, само чамцем преко језера се ишло. И онда он дође ту, чека крај језера, а ја знам кад иде аутобус, кад стиже тачно и то је било све тако по уговору.

Једном се аутобус негде задржа више, те није стигао на време. Он чекао, чекао, па отишао.

Е, после тога, али доста је времена прошло, владика Павле није хтео да чује за кола. На крају, не знам ко га је то убедио, и он дозволи да купимо половну *Лагу Ниву*.

А све је то пошло од рамена, преко магарета, тракторчета *Томо Винковић*, до половне *Лаге Ниве*.

ДЕО ПЕТИ

Владика Николај – ѿајновигац

Вл. АРТЕМИЈЕ: Знате, Владика Николај је 1991. донет из Америке, односно његове мошти. У ствари, тада су још били посмртни остаци. Касније је канонизован. На организацији преноса светог Владике највише је радио његов синовац Тиосав који је био правник и једно време у врху правосуђа у Београду. Значи, утицајан човек. Све је припремио и кад је Владика стигао на аеродром, он га је дочекао у Београду, па онда у Жичи. Кад је требало да дође у Лелић, онда су велике припреме биле. Радио се онај пут, то је Веља Илић радио, људи припремали код цркве, дању, ноћу се спремало. Тиосав све уговори: кад сутрадан треба да се крене из Ваљева; одакле се креће; да ће он доћи да заједно крену из Ваљева. Све договорено. И враћа се он у Лелић, кући, увече негде око 10 сати у ноћ. Људи још раде код цркве. Он сео мало са њима, прича им и открије једну тајну: *Мој сѣриц, све је ѿѿодио шѿо је ѿоворио, али једно није. Кад сам био ја ѿмнатијалац, он је био на левој страни, комуниста, он је мени рекао: Пази, Тиосаве, ја нећу овде умреѿи, а кад ме буду враћали овде, сви ће ме дочекаѿи, а ѿи ме нећеш дочекаѿи. А ево, ја ѿа дочеках.* То је рекао, људи су били ту и отишао кући да спава. Рекао жени ујутру да га пробуди у толико и толико да иду у Ваљево, на време да све буде. Кад би ујутру, њега нема. Жена чека, чека, уђе да види шта је, а он мртав у кревету. И то је, заиста, показало да се и та пророчка реч светог

Владике испунила. И то јутро сви дочекују Владика Николаја, а Тиосав не. А ето, увече се похвалио. *Е, каже, ѿу није ѿѿодио. Ево, ја ја дочеках.* А није га дочекао. Јесте у Београду и другде, али у Лелићу није.

Та прослава је била у Лелићу, а сутрадан, после тога, сахрана Тиосављева. Ја сам остао ту, на опелу сам учествовао, не знам ко је све био. Ја сам говорио и то сам навео, на опелу, ту причу. Ето, то је. Страшно, заиста.

МС: Невероватно!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Био ту, организовао, радио све и чак се поносио тиме, он је успео да стрица свога врати после 30–40 година. У ствари, он се упокојио 1956, а 1991. је донет, значи после 35 година.

Мисионарска ѿисма

Најбитније је да се у тим разговорима чују питања верника, јер се онда, кроз одговор њима, сви упућују како треба. Владика Николај је, у своје време, добијао многа писма и на њих одговарао писмено. То су *Мисионарска ѿисма*. Она су штампана још пре рата. У народу се знало за то. Књига има 300 питања и 300 одговора. То је толико суштински битно, то је толико дубоко. На свако питање је дат одговор који је једини исправан. Сваки други не би био прави. Тако да су сви ти одговори Владике Николаја писани по надахнућу Духа Светога. То је очигледно.

Ја сам својевремено рекао да Владика Николај није ништа друго написао сем *Мисионарска ѿисма*, био би свети човек. А заиста је написао много, знате и сами. Али није само то писао, него је и штошта друго радио – градио цркве, обнављао манастире, бринуо о сиротињи, имао дечје сиротиште, бринуо о тој деци...

МС: Богомољачки покрет, силни састанци...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Силни састанци, беседе, сабори... Учио је мисионаре да проповедају, тим обичним људима из народа, који су му пришли, држао је курсеве. Заиста, толико плодносан живот просто је немогуће замислити. Његов опус по количини може да се мери само са сабраним делима Јована Златоустог. По дубини и ширини он нема премца. Свети Златоуст је велики угодник Божји. Све што је рекао, то је злато, из златних уста произашло. Али Николај је дотакао сваки сегмент духовног живота. Кад видите *Духовну лиру*, колико је он ту песама написао! Чак је и мелодије давао многим својим песмама. Он је компоновао мелодије. *Охридски ѿролој*, за сваки дан, житија укратко, поуке, беседе, размишљања – созерцања и по песма. Такве књиге нема у православљу. Тако да је то, заиста, велико, велико, чудо Божје.

Прећварајмо време у вечности

Све што је лепо на Земљи траје кратко. А у вечности траје бесконачно. То је тај вечни блажени живот у Царству Божјем. Али се за тај начин вечности, блаженог вишњег живота, морамо трудити док смо овде на Земљи. Овај живот на Земљи, који траје како коме, 50, 80 или 100 година, није битно, јесте један трен у односу на вечност и мањи од трена. Тај живот нам је дат да њиме купимо или обезбедимо себи вечни живот у Царству Небеском. Апостол Павле каже на једном месту: *Искуљујте време.*

Како човек искомљује време овде на Земљи? Тиме што га искомљује вечним

вредностима: добре мисли, добре намере, добра дела, добре жеље. Дакле, чување од свега рђавог и негативног. Тако да, како би рекао отац Јустин, претварамо време у вечност. То је право искупљење времена, јер оно што човек овде на Земљи уради, то га чека у ономе свету.

Циљ животиња

Ви сви знате шта је Закон инерције. То је тело које се креће, жели да задржи исти правац, а ако наиђе на препреку, онда је то удар. Е, по том Закону инерције духовни узраст или напредак никада не престаје. Којим смо се правцем кретали овде на Земљи, тај правац се продужује и после одласка са ње. Онај који је чинио зло на Земљи целог живота, он тамо не може да направи заокрет са тога правца. А исто тако, онај који се трудио целог живота да живи по Богу, он исто тако наставља после одласка одавде. Јер нема краја, зато што је циљ који је Господ поставио људима толико узвишен да се никада не може достићи, али коме се може вечито тежити и ићи ка њему.

Знате ли који је то циљ?

Будите савршени као Отац ваш небески.

Наравно, то је једини циљ достојан човека. Сви други циљеви које стављамо у овом животу на Земљи, привремени су, а овај – бити савршен, као Отац небески – то је циљ којем увек можемо да тежимо, он је пред нама, ми гледамо у њега и путујемо. То је наш задатак.

Нека они раде свој њосао, али без нас

Један човек не може да промени, али сви могу. Оно што је Солжењицин саветовао руском народу, како да се понашају пред совјетском влашћу: *Не треба нама оружје,*

нећемо ми рај, нећемо ни њобуну, нећемо нишња, само да их њусијемо, нека раде сами, без нас. Да ми не учесџвујемо у њиховим издајничким њошезима.

Уми лице своје

Ја сам после био на Патмосу, упознао сам старца, једног веома, веома духовног човека. Његова братија прича: деси се човеку да му једнога дана нису све козе на броју, из било којих разлога. И тако некада и старац буде нерасположен, мало ожалостњен било чиме. Али, долази неки посетилац да тражи исповест, разговор, духовни савет... Тог момента старац мења лице. Добија мирноћу, благост, расположење, пун је љубави. Седи и разговара. После га питала братија:

– *Како можеш, сџарче, џако?*

– *Знаш како, деџо моја. Онај који долази, њеја је нека мука наџерала. Долази да нађе решење џој џроблема. Ако он дође и у манастиру нађе оно шџо ја је од куће оџерало и џошџерало, онда нема џу џомоћи.*

Тако је он то објаснио. Треба бити у стању да моментално промениш расположење, да се прилагодиш потреби госта.

Пројнанима су имена исџисана на небесима, а џројонишџели су у џаами

МС: И Светом Нектарију Егејском шта су радили, Владико! Ужас!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Кад је дошла, комисија да га испита и саслуша, оптужили га за наводне грехе, преступе. Они

износе оптужбу, он седи и слуша. Кад су завршили, рецимо синодска комисија, он је само устао, стао пред икону Спаситеља и молио се. Ништа није њима одговарао, него је Господу говорио.

И тако, било је шта је било, он је то што јесте.

МС: А и они су оно што јесу.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па јесте. Ти који су њега терали и испитивали, нико им имена данас не помиње.

МС: Тако је.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ни по чему нису познати, сем по томе што су били гонитељи. Као и они који су Светог Златоуста гонили. Ко зна за њих данас? А Свети Златоуст је познат широм света.

МС: Ја сам у *Изјубљеном јајњешу* рекао да ће и они ући у историју, али крај Јуде, крај Каина, као прогонитељи. То им је једина прилика да уђу у историју као прогонитељи Владике Артемија.

Сваки човек пише своју биографију

Вл. АРТЕМИЈЕ: Другим речима, сваки човек пише своју биографију. Не може му нико други ни блиставу нити, пак, ружну написати, сем онога што је сам урадио и написао.

Не треба се много секирати због тога шта данас кажу. Шта ће казати они после педесет година? Оно што је Авва говорио, њега Срби нису разумели у то време, кад је он живео и радио и писао. Он је рекао једном приликом: *Мене ће Срби разумети тек после 50 година*. И ево, иде то време.

Док шраје обнова нема умора

МС: Нисте се уморили, Владико?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Иста је ситуација као онда кад смо излазили на пут. Можда сам сад мало уморнији.

МС: Добро је, хвала Богу. Километар смо згазили.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Причао сам ја вама за онога Руса, професора, који је повео децу на неки излет. Наиђоше на неку узбрдицу. *Какая красная йрирода, красная йрирода!* Дивна, красна природа. Па ту стане да мало предахне...

МС: Хоћете опет мало да баците око на природу, Владико? (смех).

Вл. АРТЕМИЈЕ: Хоћемо, хоћемо.

МС: Хоћете ли, Владико, да прошетамо тривицом, тамо?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Управо то гледам, бар до шумице.

МС: Јесте, па ћемо после поред ње да се вратимо у катакомбу.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да. Пази, враћамо се без одмарања. Хај, хај! То није мала ствар.

МС: Па није.

Не можеш служићи и Боју и мамону

Вл. АРТЕМИЈЕ: Данас нема пустиње где можемо да побегнемо, где нема света, где није толико напуњено.

Једино где можемо то је у саме себе.

Наћи Господа у себи – то је довољно.

Не може нико то да нам отме. Ако се предамо, уђемо у реку која

собом све носи, онда идемо тамо где је водопад и где сви падамо у амбис.

Одеш у реку, она пуна људи, сви пливају, али низводно. Весело причају, шале се, смеју. И тек виде једнога, иде супротно, бори се с таласима, плива узводно. Почињу да му се смеју. *Јеси ли ти једини љамећан од свих нас? Куд си кренуо љако сам, ишо не доћеш са нама?* А он ћути и бори се, јер зна где река завршава. Он зна где почиње и иде на извор. Ту је спасење. Углавном већина света, чак и православни, који иду линијом мањег отпора, тврде да није битно. А треба да се трудимо, јер то је моја воља – та линија мањег отпора. Треба да вршимо вољу Божју, не своју. Молимо се сваки дан: *Оче наш, да буде воља Твоја, а не воља моја.*

И онда, што кажеш Милоје, две овце се отимају за један жбун траве, а обе иду на клање после два минута. Тако је и међу људима: боримо се, отимамо се, бранимо неки свој интегритет, своје ја, личност, а већ за који секунд идемо под камен воденични. И зато каже Господ: *Безумниче, још ову ноћ узеће душу твоју од тебе, а што ишо си спремио чије ће бићи?* Није рекао узећу, јер њему не треба таква душа. Узеће! Ко? Па ђаволи којима си служио. Узеће душу твоју од тебе, а то што си спремио, чије ће бити? Остаће иза тебе. Човек ништа своје не носи, сем *скршћене беле руке и љраведна дела своја*. Има она песма...

МС: Дивна песма.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Која каже: *Ој, човече љраведниче, један Божји службениче / Ако желиш срећан бићи, чини добро за живоћа / У добру се не љонеси а у злу се не љоништи...* И тако даље.

Није Госћод дошао да донесе љрули мир

Ето, Господ је донео рат на Земљу који зависи од опредељења. Непријатељи човеку постаће, ко? Домаћи

његови! Како домаћи да буду то? Па тако, јер долази до опредељења. Или с Христом или с родитељима. Или с Христом или са женом. Или с Христом или с децом. Та дилема кад се постави, онда, у ствари, дилеме нема. Јер ништа се не може и не треба претпоставити Христу. И зато је Он рекао: *Ко више воли оца, није мене госћојан*. То је смисао.

Дете већ од седме године полази у школу, омудрало је, зна да разликује ствари. Премда и много пре тога деца се уче хришћанском животу.

Кад почиње верско васпитање?

Кажу: од те и те године.

МС: Од рођења.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И пре рођења. Зато су мајке одговорне: како оне пре рођења детета живе, то се одражава и на дете.

Узмите Светог Симеона Мироточивог. Растко је отишао у монахе као младић од седамнаест година. Симеон је отишао као старац који се одрекао престола. Бог је примио и једнога и другога.

Разбојник на крсту, разапет са Господом, очекује смрт. И у том моменту он каже: *Сећи ме се Госћоде, када доћеш у Царсћиво Своје!*

– *Заисћа ти кажем, данас ћеш са мном бићи у Рају.*

И шта је он могао да учини за тих пар минута?

Али та свест о своме животу, покајање, то је оно што је њему отворило врата Раја. Адам је својим грехом затворио Рај и био изагнан и постављен је херувим да чува улаз

у Рај. Први човек после Адама који је ушао у Рај био је тај разбојник. То је диван пример да никад није касно за покајање. Али је, са друге стране, и велика опомена. Један је разбојник који је у том моменту дошао себи. Са једне стране, чува нас од очајања, без обзира ко смо и шта смо, да ипак постоји нада за спасење. С друге стране, то је лек од лаковерности – има времена, покајаћу се. Један је једини разбојник који је у том моменту успео. То значи, не чекати последњи моменат као што се разбојнику то десило. Хришћанин треба да се труди целог живота да буде на правом путу.

Када човека трих унакази

Микеланђело, чувени сликар ренесансни, радио је своју чувену *Тајну вечеру*. Требао му је модел за лик Христа. И нађе једног младог човека. Гледао њега, насликао Господа, па тако редом апостоле и сада му треба лик за Јуду. Ишао, загледао људе, тражио ко би могао да буде. Једном на улици сретне човека који му се учини погодан за тај лик. Позове га у атеље и онда, у разговору, сазна да је исти тај човек био модел за Господа Христа.

А шта је било с њим?

Отишао и одао се пороцима и пороци су унаказили његово чедно лице. Претворио се у лик Јуде. Бар предање тако говори.

Јуродива Христѡа ради

Поред једне издавачке куће у Атини, која се налази у пасажу куда многи пролазе, неко је наместио гирс, пече га, теше и продаје. А ту кућу издавачку држао је свештеник и, углавном, свештенство ту долази и пролази. Сви пролазе,

виде како ови секу месо и једу. Нико није реаговао. Тек једна жена каже: *Суд ће те удариши, зар данас, на ђешик?!*

И тако поче. Сви се окретоше, види се да је и јуродива, али ето... Зашто је она јуродива или, рецимо, скренула? Да изобличи оне које свештеници превиђају и не изобличавају. То је страшно.

ДЕО ШЕСТИ

Господ сеје наше каткомбе

МС: Ниједна наша катакомба није овако започела да одмах има све што треба. Сећам се кад су монаси дошли у Лозницу, имали су само кров над главом, па смо доносили виљушке, кашике, ножеве, неке сунђере на које ће људи лећи по оним кућицама; постељину донео кум Милош из Ариља. И хвала Богу, сад имаду све. Али овде од почетка има све, само да да Бог да има народа и да има...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ето, видећемо, надам се да ће народ и овде почети да се окупља. Јер то је, практично, једино место где може, рецимо, да буде слободан и безбедан од јереси, екуменизма и од рђавих навика.

МС: Владико, пре пет година, да ли сте могли замислити...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, рекли сте пре пет година. Ко је могао шта да замисли?

МС: Сећам се, пред Бистричком у Београду, беше неколико дана полиција, кад су Вас оно протерали из Дубоког Потока. Људи дрхте, 90% њих не сме да приђе. Епископи пишу акта против Вас. Онда кренуше они: изјурише мене из цркве, почеше да деле епитимије. Отац Данило из Дубраве добио епитимију што је био у Љуљацима на Литургији. Али зато су веселог оца Слоба (Слободана Илића) искључили из цркве и узели му чин зато што знају да од њега не могу имати користи. А друго, не могу да га уплаше, јер он је стварно побожан човек.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да. За шта да га окриве? Немају зашта. Ја не знам, проблем је што су они унапред својим

одлукама осудили, искључили толике и толике, без иједне речи саслушања. Само добију информацију да је био ту и довољно је да га казне.

Сћој, већ сам љуцао!

МС: Да, да. *Сћој* (пише на табли). Значи, не може се ући.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не улазите унутра!

МС: Приватно имање, приватни посед. Ту не смеће да...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Чак ни да прошеташ.

МС: Не, не. Иначе, да не пише то, ми бисмо отишли мало да видимо како то изгледа.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесте, да прошећамо. И неко те упуца, без опомене, као и ови наши.

МС: Да, да. И они раде без опомене. Не могу душу да грешим, послали су они пре него што ће ме Велики црквени суд искључити, послали су мог пријатеља (В. Б.), али, мени се чини да он није био свестан зашто су га послали (У том тренутку залаја велики пас, покушавајући да се отме девојци која га је водила на повоцу). Кад би јој се отео, овај кер, не бисмо се баш лепо провели.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не би ни овај мој штап помогао ништа. Да, и...

МС: Претпостављам да ни не зна. Него само каже: *Јој, Милоје. Па пребледео...* Он је, иначе, пре много година, правио са мном телевизијску емисију, после оног страдања у Сава центру. Каже:

– *Човече, мноћо ми је жао. Нећеш ваљда ојей доустиийи да љосћрадаш без везе, на љравди Боја. Знаш, мало човек мора да љрикочи...*

Ја њему одговорим:

– *Шћо љи мене жалиш? Нисам ја мали. Ја се нисам за ово ојределио из незнања, нећо свесно.*

– *Па знам, Милоје, али љи имаш децу, имаш унуче. Знаш шћа они моћу да ураде? – Све ја љо знам. Моћу да ми ућројасће фирму за 24 сача, али ја се са њом нисам ни родио. Моћу да ми оріанизују неку сачекушу, нејде да ме їруне, на некој раскрсници камион наоћоварен уљем. У љом случају, блаћо мени: замисли да овакав какав сам, никакав, їреїрешан, да љосћрадам као мученик.*

Он се врати и после два-три дана они донесу пресуду: *Искључује се їрајно из СПЦ.*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Он је имао задатак да те одврати?

МС: Вероватно, никад га то нисам питао. Можда су му рекли: *Иди кажи, оној будали, немо' љоново да љосћрада. Он је добар човек...* Знате, као што је владика Јустин рекао оцу Николају: *Милоје је мноћо добар човек. Ја ћа знам, он је био са мном у Свећој земљи.* И послао ми флашу вина из свог тимочког подрума... Па ме звао телефоном: *Ја ћу шебе да враћим у цркву!* и тако даље. То је, да кажем, њихов систем, а он (В. Б.) је човек у најбољој намери, као искреном пријатељу, дошао да ми дојави да ми прети опасност.

*Рађање „Изљубљеној јайњеша”
у кайакомби Свећих србских
љросвећийшеља*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Колико рече има страница у *Јайњешу*.

МС: Засад 45-46, без фотографија. Обогаћимо је. Све што се тамо тврди, сваку тврдњу изречену на њихов рачун, илустроваћу фотографијом, факсимилом...

Вл. АРТЕМИЈЕ: То је као сведочанство. И те фотографије, да оно што се каже, није измишљено.

МС: Јесте, докази црно на бело...

Погледајте ово, Владико. Да човек не верује: грађевине и четири хектара земље у Америци. Хвала Богу, и ови људи, видели сте, како се они сад око овога полако здружују. Има ту, наравно, и искушења и овога и онога, али се они полако кроз ово вежу после за манастир.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Како да не. Уградили себе и своје породице. Видео си како се окупљају. Али веруј ми, после отварања, кад се то чује, ту заиста почиње монашки живот да се одвија. Свако дође, може да добије благу реч, неку помоћ. Нико овде неће тражити материјалну помоћ, али да буде лепо примљен, почашћен, послужен, поразговори се, савет неки добије... То ће се чути. И онда ће можда и долазити са разних страна. Тако да ће то постати стварно једна оаза у Америци.

Бојаџиши ће завидеџи убојом Лазару кад се исџуни време

Вл. АРТЕМИЈЕ: У Јеванђељу Аврам богаташу који је заглавио у пакао и моли: *Пошаљи Лазара браћи мојој, да им каже, да не би дошли на ово месџо мучења*, одговара: *Имају Мојсија и џроке, нека њих слушају. – Знам, оче Авраме, али ако неко из мрџвих дође, џослушаће ѿа.*

Ако би ко и устао из мртвих, неће га послушати. Показало се да Господа Христа нису послушали. Дакле, некога ни чуда не могу да опамете и да га упуте на пут спасења.

А многи кажу: Што данас нема чуда као некад, па да верујемо?

То је само празан изговор.

Изџовор не сџасава душу

МС: Да, да. То је исто оно, Владико, знате: *Сви бисмо ми џрешли код Владике Арџемија, али куд ћемо ми, шџа ћемо*

ми суџра кад Владика, иџак је сџариџи човек, шџа ћемо кад он умре? Сад, кад више нема те опасности, кад имамо и епископа који је млађи од Владике Артемије, владика Николај је млађи око 20 година, а имамо и следећег који је млађи, можда, 30-40 година, ипак... Таквима и Господ да сиђе да заврне кошуљу и да каже: *Сџавиџе руку у ребра моја* – они ни тада не би поверовали. То су изговори.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ако би то претило да нешто изгубе, сигурно не би послушали.

МС: Јесте, јесте.

Вл. АРТЕМИЈЕ: У Грчкој, у једној црквици, постоји икона мироточива. Аутобуси који пролазе путем увек ту стану и верници иду горе да виде, да се увере, да се поклоне. Један аутобус стао, сви изашли и одоше. Један седи као да се ништа не догађа. Вратили се они, па му кажу: *Безбожнице, како ниси изашао да видиш чудо Божје?* Он одговори: *Чудо џреба вама који не верујете, а ја верујем, мени не џреба чудо. Ви не верујете, заџо сџе џрчали да се увериџе.* И у праву је.

МС: Не смем ни да причам шта се све у Лозници издогађало. Рецимо, кад смо покривали манастир, кад је престала опасност да може нешто пасти на трпезу, ми смо онда поставили трпезу, мермерну плочу. Али је била стављена горе, даска која је декоративна гледајући одоздо из цркве, па горе иде паропропусна фолија, па изолација, па друга даска. По њој хидроизолација, па тек после тога шиндра. Елем, у моменту кад смо ставили ту мермерну плочу,

мајстори сад шиндром покривају цркву. А голуб је слетео тачно изнад свете трпезе, и сад је тешко поверовати да он стоји и кад му мајстори приђу на двадесет центиметара ударајући чекићима ексере.

Исѣинољубиви свейи владика Варнава

Вл. АРТЕМИЈЕ: Свети владика Варнава Настић – њега су комунисти уништили јер је у приступној беседи изнео такву критику, да је после тога доживео судар, поломљене су му ноге, и кад је прездравио, онда је прогнан у манастир Беочин у Срему. Био је под сталним надзором, па су прогласили као да је скренуо с ума, што није било истина.

У сѣраху су велике очи

Кад је умро, ја сам био професор у манастиру Крки. Ректор није био ту кад је вест стигла. Чим смо сазнали, пошаљем ђаке да одзвоне за покој душе. И кад је дошао Николај (Мрђа), хтео је да ме у топ стави: *Како си ѿо смео? Знајше ви да ће да ми зајворе школу збој ѿоја?*

Такав је страх био.

Екуменисѣички ѿојој

МС: Кад је, Владико, по Вашој процени и сећању, кренуо тај екуменистички потоп, да тако кажем, у нашој цркви?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ја сам писао о томе, спремао сам, у ствари, једно предавање за Солун. Кренуло је крајем 19. и почетком 20. века, нарочито од 1920. године, почело је постепено, па онда... Кад је направљен први корак улево, такозвано лево скретање? Онда када је настала малоазијска трагедија: кад су Турци протерали три милиона Грка из Мале Азије, а они нашли уточиште у матичној земљи. А Грчка тек изашла из Првог светског рата, сиромашна,

бедна, никаква. Треба та уста нахранити, збринути, дати им кров над главом. И Грчка се обрати Западу за помоћ. А они су Грчку, као и цео Балкан, сматрали заосталим делом планете.

– *Добро, ми ћемо да ѿомојнемо, али хајде учинијше нешѿо у ѿравцу ѿросвећења, да уђејше у кулѿурне народе.*

– *Па добро, рецимо, шѿа?*

– *Па нишѿа, ѿроменијше календар да бисѿе били саѿласни у вези са ѿрѿовином, радним временом, ово, оно... Да буде исѿи календар.*

И Грчка то прихвати. То је био први корак, практично почетак удаљавања. И докле се стигло? Ево.

МС: Које године је било то?

Вл. АРТЕМИЈЕ: То је било 1923. године.

Е, пре тога, наравно, почеле су међународне конференције, овде, онде, све по њиховим предлозима и програмима. Једно време су православни тамо ишли, учествовали, сведочили, да би од уласка у Светски савет цркава постали, можете мислити, органски део тог скупа што се зове Светски савет цркава.

Значи, утопили се потпуно и више, кад иду тамо, не иду да сведоче, него да ћуте и потпишу заједничко саопшење.

Тако је то почело, а како ће се завршити, то само Бог зна.

МС: Па завршиће се, ја мислим, као у време Марка Ефеског.

Из љаве целога народа

Вл. АРТЕМИЈЕ: А вила му из облака одговара: *Ма їде су ши їује из їоїаје*. Сетио се да има ножић у чизми и фик! Онда каже: *Мрїав Муса їриїиснуо Марка, и једва се искоїао Марко. А кад сїаде Марко їремейаїи, ал' у Мусе їри срца јуначка: Једно му се беше уморило, а друїо се јаком разиїрало, їреїе сїава за бој и не знава, јер на њему љуїа їуја сїава*.

МС: Срећом да се није пробудила.

Вл. АРТЕМИЈЕ: *Кад се їуја беше їробудила, овако је Марку їоворила: Моли Боїа, Краљевићу Марко, да се нисам їробудила била, док је Муса у живоїу био, од їеби би їрисїа јада било...*

И сад треба да позна која је Роксанда, она му је обећана. И он, кога ће, шаље Тодора везира, он је ишао да уговара свадбу, па му цар каже: *Ти ћеш је їрейознаїи*. А он вели: *Нијесам је царе ни виїео, јер су ми је їо мраку извели...* Онда се јави његов сестрић Милош Воїиовић: *Је л' слободно, царе їосїодине, да ја їознам Роксанду їевојку?* Као млађано Бугарче се пришљамчио у сватове, јер Душан није позвао своје сестриће. Јер: *У їиїу су љуїе їијанице, а у кавїи їешке кавїације. Оїиїе се, замейнуїе кавїу, їа је їешко цевай гаїи кавзи, у Леїану їраду бијеломе*. Али, онда Милош незван крене. Јавља се и каза то. А цар му вели: *Јесї слободно граїо моје гїеїе, ал' је слабо у їе їоуздање. Како ћеш їи їознаїи їевојку, кад је никад ни виїео ниси?* Чувај, царе, *їи їосїодсїва своїа*, не брини за то. И оде. Браћа извела три девојке, све једнаке, једнолике, а он збаци кабаницу па проспе бурме и прстење по њој, извуче сабљу, па рече: *Која је їу Роксанда їевојка, нек савије скуїе и рукаве, нека куїи бурме и їрсїење, ако ли се која друїа маши, осїеї' ћу јој руке до лакаїа...*

Како су то дивне наше песме народне. И на крају, каже цар: *Тешко свуда своме без своїа!* Да му није било Милоша, не би добро прошао у Млецима.

МС: Више пута сам од Вас имао прилике да чујем много стихова које напамет знате, тих народних, јуначких песама. Јесте ли Ви то од детињства упамтили или повремено читате?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да ти кажем право: не знам.

МС: Не знате откуд знате?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Али сам волео те песме, читао сам их као дете у једној школи, другој и тако даље. И касније, кад сам био студент, па је у соби било нас двојица-тројица. Легнемо увече и ја почнем стихове...

МС: Напамет?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, напамет. Запамтио сам скоро све те песме, нарочито јуначке. Нисам ја то учио намерно, са циљем неким. Просто остало у меморији.

Родиїељски бол

МС: Боже, 2010. године, кад су Вас ови зликовци протерали, човек стварно није могао да сања. Да ли сте уопште могли да замислите да ће доћи до тога да се створе ове катакомбе?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не. Не. Нит' сам размишљао, нит' сам планирао, нит' сам могао да замислим. Ја мислим да је то био моменат, као оно у Црној Реци што сам причао, кад сам остао сам, али потпуно помирен с тим. Сам: година, две, пет, није важно. И тада ништа нисам могао да планирам, нити да неке планове спроводим.

Просто, нека буде како Бог хоће и тако је и било.

Али јутрос, у цркви, дошло ми мало тешко.¹ Сад ми полазимо, Дамјан остаје. Толике године заједно, знате.

¹ Овде је Владика заплакао.

ДЕО СЕДМИ

Далмација – нови дом

Вл. АРТЕМИЈЕ: Кад сам дошао у Далмацију за професора, тад су у њој постојала три чувена манастира: Крка, Крупа и Драговић. У сваком по један калуђер. Нису имали никога. И они су живели, тако, својим животом: имали су плаћену послугу, манастири су били богати, али братију нису волели. И кад је основана Богословија у Крки, тад се архимандрит Н. вероватно осетио угроженим. Не би могао да поднесе гужву, децу и тако даље. И он изврши самоубиство, пре него што је школа отворена.

МС: Колико је имао година сиромаштва?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па не знам, око шездесет. Имао је обичај да увече дуго седи сам, са бокалом вина пред собом и пијучка. А послуга не сме да иде на спавање док он не угаси светло, него дремају ту негде. Послуга ујутру мора устати рано да стоку намири, свиње нахрани, краве помузе... А он се појави негде око 10-11 сати. Спавао. Такав је био живот. Опрости, Боже, што причам то, не да бих га осуђивао...

МС: Наравно, али то је стање духовно било.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Тако је било уопште у нашој цркви, као и пре рата у фрушкогорским манастирима. Чули сте како је тамо било.

МС: Па из Владичиних дела се види, у ствари, да смо били обезбожени. И где је он прошао, ту је за собом оставио духовну бразду. Све оне монахиње по Овчару, то је тај део који је гравитирао богомољачком покрету.

Вл. АРТЕМИЈЕ: О ком владици говорите?

МС: О Владици Николају. Он је дигао из пепела то.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да...

МС: Али се из његових дела види да смо били обезбожени.

Пиши да се не смејне с ума

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесте, јесте. Кад се погледа сада дело Владике Николаја... Да није било њега између два рата, као и Јустина, питање је шта би од српске цркве остало.

МС: Били бисмо покатоличени.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, или обезбожени тотално. После рата сви манастири су напуњени из богомољачких кућа. И женски и мушки. У Богословије су кандидати углавном долазили из богомољачких кућа. Тако да је и свештенство и монаштво плод рада Владике Николаја.

МС: Али видите какав је Божји план. Кад размишљам: сада је то поколење, та духовна чеда Владике Николаја, на издисају, биолошки. Деца су биле мати Февронија, њена сестра Антонина, све те монахиње, а оне су сад старице од 80 и више година. И видите како Бог уреди: колико ми искушеника сад имамо по нашим манастирима, и девојака и младића. Тачно кад је оном поколењу дошло време за косидбу, сад ниче нови откос. Бог има свој план.

И хвала Богу да се ово десило. Да сте остали у Сабору, ништа не бисте могли да урадите. Ви сте радили све, али цаба. Имам у једној мојој књизи записано, уз наведен извор, кад је Атанасије Јефтић рекао: *Арђемије нији има шеришорију, нији има цркве, нији има народ. Он има 20-30, у врх љаве 50-60 љрисџалица*. Е, то стоји записано. Зато је много важно остављати трагове. Свако према својим талантима. Вама је Бог дао те таланте, као што сте проценили да мора да се подигне монаштво и одлучили

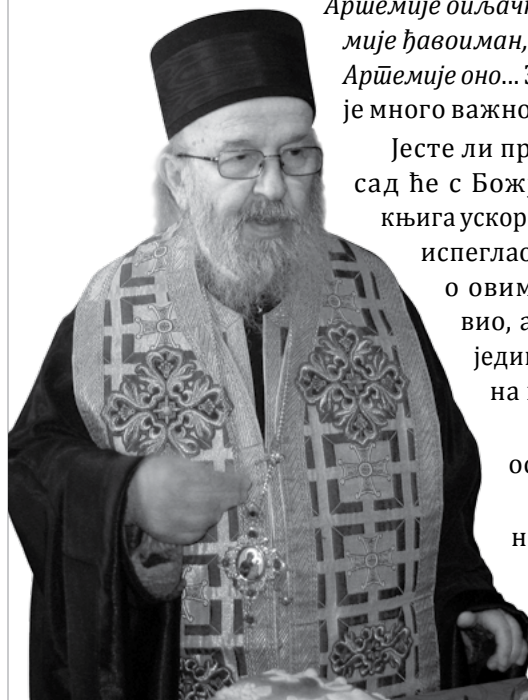
сте да примером покажете да и школован човек може да буде у манастиру. Мени се, пак, учинило да, ако не запишемо – заборавиће се. На то ме подстакла књига коју је написао неко под псеудонимом *Синиша* и која је пре више од сто година објављена у Загребу. Зове се *О римској љројаџанди*. И у тој књизи нађем податак да су Срби, кад се епископ Гаврило Мијакић вратио из Ватикана, због издаје вере, после сам ја то проучио и записао, да су га Срби жива зазидали у манастиру Марчи. А у то време, та књига објашњава, комплетна римска пропаганда, као и листови у Бечу, говорили су да је напрасно умро. Нико ни поменуо није да је пострадао од свог стада зато што се претворио у вука у јагњећој кожи. Разумете? И замислите да тај податак ми немамо. Колико би то била лажна слика.

Када хроничари буду читали новине из нашег времена, шта ће видети? Они ће из тих новина видети *да је Арђемије ољачкао неке љаре, да је Арђемије љавоиман, да је Арђемије ово, да је Арђемије оно...* Због тога сам сматрао да је много важно да остављамо трагове.

Јесте ли приметили, Владико, ево сад ће с Божјом помоћу изаћи ова књига ускоро. *Изљубљено јађе* сам већ испеглао. Значи, десетак књига, о овим догађајима, сам објавио, а да нико није ни једно једино слово критике упутио на њих.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Није се осврнуо, другим речима.

МС: А зашто их није напао? Зато што, заиста,

ништа нема измишљено. Јер ово све што има истине по сајтовима, једног дана ће нестати, али ће књиге које уђу у хиљаде кућа остати да сведоче.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да. Ето, видели сте, ова књига *Исјо-ведање и одбрана љаве вере*. За месец дана два издања, а две и по године ниједне речи о томе, нико од званичника да се огласи. Мислим да они иду на то да је то игнорисање, да је то презир: не обраћати пажњу. Свако обраћање пажње би била...

МС: Даје му се легитимитет.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Била би то, у неку руку, и пропаганда. Овако, најбоље прећутати. Али, и нека ћуте.

МС: Оно сеје, оно ради своје, ниче. Него, знате шта има ново, нема тих књига...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ако, каже Господ на уласку у Јерусалим, *они ућуће, камење ће њројоворићи*. И тако даље.

МС: Знате ли да те књиге више нема?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Знам.

МС: Требало би да се ради треће издање.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па ето, не стижемо ни ми, да ти кажем, Милоје. Толико тога има, изашла је дисертација, часопис излази, хвала Богу... Сад би требало овај *Зборник радова* да се припреми да и он изађе. Дакле, то што рекосмо за ових пет година, толико се ствари десило да, нормално гледано, то је ненормално.

МС: Просто невероватно.

Ако је Божја воља ојсјаће, ако није њројашће

Вл. АРТЕМИЈЕ: И то у којим условима, пазите. Слава Богу. Он Каже: *Реч Божја се не веже*.

Не може нико то спречити.

Ако је Божја воља, то ће имати и века и трајања, ако није, пропаћће.

Не може се сакрићи ѡрад шћо на ѡри сћоји

МС: Тако је. Овде, у *Изјубљеном јаћеишу*, деда унуку каже да су синодалци направили, односно поновили грешку Синан-паше. Значи, нису ништа научили из историје.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Он је спалио мошти Светог Саве да би његов спомен избио на видело. Само се распламсао, огањ са Врачара је осветлио целу Србију.

МС: И то у векове.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. И *јде јод је ѡрунка ѡејела ѡала, шћу је нова љубав роду ѡросијала*. Он је пепео расејао. Народна песма то каже: *Синан-ѡаша вајру ѡали, шћело Свејој Саве сћали; ал' не сћали славе, нићи сћомен Саве!* Не може, не може то.

Прва најава звучне књије

МС: Хвала вам за издвојено време, лепих смо ствари забележили у Америци ових дана из вашег војевања. Па ето, кад Бог да, ја ћу све те снимке једног дана да преслушам, систематизујем и пробам нешто од тога да направим.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ево, за ових двадесетак дана, три литургије смо овде имали, једно монашење, једно рукоположење, једно крштење, једно произвођење у протојереја.

МС: То су биле, у ствари, три архијерејске литургије. Имали смо их више.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, наравно, архијерејске мислим. Било их је још пет. Отац Стефан, па Варсануфије... Баш је лепо било.

МС: Такав дух, таква љубав, то сам осетио тамо, Владико, у Бањој Луци. И тамо је много фино братство.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не знам кад ћу тамо стићи да одем.

МС: Па, планирајте за Ђурђевдан, било би лепо. То је њихова слава.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ако не и пре. Углавном, кад пођем идеш и ти.

МС: Са задовољством. Где год ме позовете, ту сам. И мени је ових двадесетак дана било врло драгоцено. Много сам се лепо осећао. Ето, Бог је уредио да се преко Лознице упознам с Вама и да доста времена проведемо скупа.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па да. Видите, поред тога нешто се и урадило. Колико сте писали, говорили... Знате, имате тамо друге обавезе, човек не стиже да сате проведе над текстом.

МС: Откад сте Ви прочитали прву верзију *Изјубљеної јаїњеша*, доста сам је обогатио. Онда је било четрдесетак страна, а сада их је већ око седамдесет.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Са сликама ће прећи сто.

МС: Хоће, биће лепа књижица, ако Бог да.

Нико као Бої

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ми смо се нашли, што се каже, на раскрсници путева, на улици, без игде ичека. И хвала Богу, ево за пет година сви су удомљени.

Враїила се снаїа у јунака

МС: Километрић...

Вл. АРТЕМИЈЕ: И не само без седења, него и без стајања!

МС: И без стајања. То је мало изненађење.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па стварно, и за мене је изненађење.

МС: Јер немате сад, не осећате, на пример, неки бол?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Осећам овако мало ту замор...

МС: Али бол немате?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Нема, нема. Идем углавном, ево...

Верују ли њоједине владице у Боїа

МС: Јесте ли некад размишљали да ли добар део наших епископа уопште верује у Бога? Ви сте имали прилике да се виђате с њима, да разговарате.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Таква помисао ми никад није дошла, до ових времена. Међутим, након ових ствари човек заиста постави то питање. Ако ни по чему не можемо знати, онда упитајмо Јеванђеље шта нам каже: *По њлодовима њиховим њознаћеште их*. То је све што можете. А плодови њиховог рада виде се из авиона.

Е, сад је само питање да ли су они свесни тога, да ли то раде свесно или су, просто, заблудели. Не знам.

МС: Добро, Владико, не може бити несвесно ако он предаје на факултету, ако је

завршио факултет, ако је докторирао, ако је толике године држао беседе...

Вл. АРТЕМИЈЕ: И сада држе, Милоје. И сада кад слушаш патријарха, не би имао шта да приговориш. Говори: православље, светосавље, борба... Све то стоји. Али кад погледаш дела, са речима им се не слажу. Тако да, не знам. Да препустимо то Богу.

Разговор у каџакомби у Колумбусу

МС: Ваш зној, браћо и сестре, ваш труд, ваша љубав, то је главно. Уопште није битно ни колико имање, ни каква је грађевина, верујте. Три зиме су у Барајеву литургије служене, прво у гаражи, па кад је гаража постала тесна, у шатору – гаража је била олтар, а народ под шатором. На минус двадесет степени су служене литургију у Барајеву, под шатором. Знате какво је то сад јато!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Сада у Барајеву сваке недеље најмање 200-250 људи. Најмање. То је чисто као суза.

ОКУПЉЕН НАРОД: *Ал' ѿо деѿе јошѿе живи, јер њејова живи слава, јер ѿо деѿе беше Расѿко, син Немањин – Свеѿи Сава.*

* * *

Вл. АРТЕМИЈЕ: Римљанима који залудеше својим мислима, ви често говорите: који се грађаше мудри...

МС: *Говорећи да су мудри, ѿлудеше.* Ви сте, Владико, цитирали део оног стиха: *Нејо вера у вайлоћеној Боја, Госјода Исуса Хрисја. Ту веру Госјод ѿредлаже свим људима и ѿражи је од свих оних који му хоће веровајѿи за живој вечни.* Много моћно, Владико. Сад покушавају, замислите, и неки наши вајни епископи да кажу: *Алојзије Сѿейинац*

је сјасио мноје Србе. Па, ѿкршјавањем он је хјаео да их сјае. Замислите!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Дешавало се, Милоје, и они који су пристали да буду покрштени, покрштени, па побијени.

Само је љубав која је на ѿемељу јединсја вере јава

Ја сам био познат по тврдој линији. И онда, целог живота, откад сам радио на Светом Максиму. Он ми је дао крила. И уопште, Свети Оци, и њихови ставови. Међутим, само љубав која се базира на јединству вере, онда је искрена, све друго је лажна љубав, лицемерство.

На свим тим екуменским скуповима, они који иду, тобож, да сведоче искрену и праву веру, они лицемеришу и кажу да им забрањују говоре. Па зашто седите ту, ако не можете да сведочите због чега сте дошли? На крају крајева, и да сведочите једном, два пута, по апостолу Павлу: *Клони се човека јеретика!* Далеко је важније да су црква сви Свети Божји. Не можеш сада бити са неким ко не поштује њихове ставове, учење, каноне и бити црква.

Није црква савремена јерархија србска у Србији.

Па није то изнад Господа, није то изнад Јеванђеља, није то изнад канона.

Веле: Званична, црква то рекла.

Која? Ко је црква?

Они који пристају на све могуће јереси, на свејерес екуменизма, на учење Мидића и осталих? По чему је то црква?

А Свети Сава и Свети Николај, отац Јустин, зар то није црква? Да не идемо даље, старим Светим Оцима који су имали јасан став према свему томе.

Како можеш сада говорити: *званична црква?*

Уосталом, званична црква не постоји!

Нигде не стоји: *Верујем у једну, званичну цркву.* Имамо *Символ вере* који говори шта је црква: *једна, светиша, саборна и ајосћолска*, а не званична!

Ја сам рукоположио једнога што је завршио факултет, хвали се како је завршио. Рекох му:

– Имаш сада једну нову дужност.

– Коју?

– Да што пре заборавиш све што си учио тамо!

Тешко ономе кроз кога долазе саблазни

(Владика је често истицао да Дух Свети, преко Соломона, вели: *Почейшак мудросѣи је сѣрах Госѣодњи*).

Вл. АРТЕМИЈЕ: Онај који нема страха Божјег, може ли имати мудрост? Не може. *Ако је ѡчейшак мудросѣи сѣрах Госѣодњи*, очигледно да не може бити друкчије.

МС: Да, то је основ. То је, у ствари, почетак њихове погибије, само је питање дана кад ће то да пукне као балон од сапунице.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Само што док то буде многе душе су сатрвене. Пише у Светом писму: *Тешко ономе кроз кога долази саблазан.* Ако саблазниш једнога, боље ти је да камен вежеш око врата и потонеш у дубину морску. Апостол Павле каже: *Нећу јесѣи меса довека да не бих саблазнио.* Зашто? Јер питање је да ли је жртвено месо, идолске жртве, или обично. Тако људи могу да протумаче. Онда, *нећу јесѣи меса да не бих дао ѡвода...*

Или онај запис у Старом Завету о Елеазару и браћи Макавејима, кад су га питали, старца од 80-90 година:

– *‘Ајде ѣи, дај ѡпример овој деци.*

– *Не дао Бој да ја у мојим ѣодинама ѡслужим на саблазан некоме.*

Како је то лепо речено. Сам себе руководи, а много је теже руководити друге и водити рачуна о њима. Оно што каже на монашењу: *Пази да од ѣвога нерађања не ѣоине душа њејова, јер имаш даѣи одѣовор за њу на дан суда.* Значи, ако си немаран, допушташ му све и свашта, онда си ти одговоран за

погибију његове душе. Наравно, под условом да он буде послушан игуману и својој братији. И онда је сагласност потпуна и јединство у љубави.

Аврам нас је научио јосиљубљу

Кад неко дође у манастир треба да буде послужен, понуђен, кафа, ако пије ракију дати му ракију, шећер, ако шта има слатко... Било шта. Главно је разговор. Мени је братија често пребацивала и замерала што толико губим времена да разговарам са неким тамо Ахметом. Међутим, ја сам то држао. И то је било, мислим, од случаја до случаја. Дошао владика или патрика, или не знам ко од сестринства или муслимана, на исти начин су примани и гошћени. Оним што је Бог дао.

После литургије, знате онај стари конак, седнемо на терасу, послужење, кафа, воће, шта има, колач неки, и што је најважније – разговор. Народ се интересује, јер у цркви он чује беседу, у реду, али многи не разумеју. И онда дође до интересовања и онда је из Црне Реке, одакле су се ројили ројеви у друге манастире, тај дух пренет у све манастире. И верујте да је то нешто што је одликовало наше монаштво и манастире.

Поготово у црквама, сеоским или градским, свеједно, држи се литургија, поп, кроз олтар побегне, народ изађе, окрене се пред црквом, пољуби врата и одлази кући. Нема ту заједничарења. Разумете? Да осете да је то Божја кућа, па њихова.

Како смо ми прослављали Аранђеловдан? Једне године снег је био до појаса, па ипак неки дошли, студентарија нека. У нашој кухињици сви смо страховали да нема места. Тањире су држали у рукама и по ћошковима се служили и јели. Али, то је можда и најлепша слава била, због те атмосфере. Нико није замерао...

Дакле, испунисмо бонус за данас.

МС: Јесмо, Владико, јесмо. Сутра ујутру, ако Бог да, па после идемо на пут. Али прекосутра бисмо могли да уведемо увече макар и краћу шетњу. Изјутра, по обичају, а увече макар и краћу стазу.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да видимо!

ДЕО ОСМИ

Милосрђе

Вл. АРТЕМИЈЕ: Свети Јован Кронштански је делио милостињу. Држи он беседу, приђе једна жена и даје му коверат као прилог. А поред њега, са друге стране, просјакиња. Он, узевши од ње, одмах даје овој с друге стране. Жена дародавац се ужаснула: *Папа, десять тысяч рублей?*

Вот ее счастье. То је њена срећа.

МС: Имамо у нашој Епархији једног таквог калуђера. Знате ко је?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ја га стално брэнзам, али никако не вреди.

Другом приликом њему верница дарује велику своту новца. Он каже: *Не, што није за мене, не!о су!тра у!у!ру !орани и ко!а !рво! сре!неш на улици, !ему !одај, !ему је !о !о!ребно.*

Устане она ујутру, пошла улицом, први у сусрет јој долази неки високи официр. Сад она, да да њему паре, повредиће човека, срамота је. Она се склони мало у страну и он прође поред ње, а она каже себи: *Ба!ушка је рекао, ш!о сам !ро!ус!ила!* И за њим. Стигне га: *Гос!одине, о!рос!и!е молим вас, ово је за вас.* Он узме и каже: *Бо! !е !ослао, сес!ро. Ти си ме с!асила.* Он је био у дуговима и кренуо да скочи са моста.

Ко има вере к'о зрно !орушичино

Једне прилике он треба да причести туберкулозну болесницу. Полази са својим пратиоцима, !аконима. Долазе

у болницу. Тамо су их пустили и он прочита шта треба и болесници даде причешће. У том моменту њу спопадне напад кашља и она испљуне ту честицу. А он се сагне, узме са пода и себи у стави у уста. А ђакон, ван себе: *Владика, што ви дјелаете? Каже: Ништа неће бићи.*

Е, то је његова вера. И наравно да му ништа није било.

Разболи се један човек од туберкулозе. Тада није било лека. Народ каже: сушица. Од тога умиру и болесници и лекари. Каже, чули су за оца Јована да он помаже и саветовали тог болесника да му се обрати. А он је био неверник. Није хтео ни да чује: *Ма какав Јован.* И они, пријатељи његови, пошаљу поруку оцу Јовану, и неки прилог, да се моли за тога и тога. И добију одговор у једној речи: *Молим се.* И тај болесник, који није могао да једе ништа, затражи да нешто поједе, они му даду. И тако. И, он оздрави потпуно. Ето, то је снага молитве.

То је као оно кад су донели непокретног пред Господа. Али му Господ, видећи веру њихову, не његову, него њихову, оних који су се потрудили да га донесу, да раскопају кров од куће, да га спусте на носилима пред Њега, рече: *Синко, ойрашћају ти се греси, усћани и ходи.*

Тако и овде, дакле, по вери ових његових пријатеља, Господ је учинио милост и помоћ преко оца Јована.

Дакле, Јеванђеље се понавља, ево 2.000 година извршава се.

Отац Јустин је говорио да се Јеванђеље и даље пише, јер сва житија преживљавају Јеванђеље. Зато је рекао Свети апостол Јован Богослов: *Кад би било све записано што је Господ говорио и учио, мислим ни у цео свет не би могле сјати најисане књије.*

Кажу да је највећи грех користити Свето Писмо, цитате, за правдање својих порока или неких својих грехова. Рецимо: *Не улази грех на уста,* хоће да каже: пост није битан...

Сћрасѣ је укореењен грех

Док је био старац Никанор на Хиландару, чули сте за њега, он је ишао у разне мисије као духовник, Светогорац. И у Аустралију је ишао, тамо се и упокојио, тамо је и сахрањен. И један мој пријатељ, који је био врло везан за Хиландар, али је био страсни пушач, исповеда се код старца и каже му да има један грех: да је страстан пушач. А старац му каже: *Сине, што није грех, што је сћрасѣ.* И то је њега, као, ублажило.

Ја му онда кажем да је страст нешто много теже: то је укореењен грех! Кад једном човек погреши, то је грех, али ако је то навика, онда је то страст.

Недоказана ойшужница је клеветѣа

Оптужница које није ни било, ако се не суочи са одбра-
ном – то је клевета. Дакле, мора да се даде право да се на
оптужбу одговори у разумном времену.
Јер је речено да Артемије мора да
буде смењен, да дође кооператив-
нији и тако даље. Процес суђења
може трајати пет-шест месеци. А за
то време, ја сам у епархији све док
се не донесе коначна пресуда
на основу процеса који се води.

Никад није нико нисам врбовао

Никоме нисам рекао који став да заузме. Морате ви сами одлучити. Кажу, он их је врбовао, он их је приморавао.

Свако нека донесе одлуку за себе, то је био и остао мој принцип до сада.

Сценарио унапред написан

Ја долазим после седнице, нисам остајао на ручку у Патријаршији, него сам долазио код моје братије у Бистричку улицу. Долазимо пред кућу и видимо: са свих страна камере. Спремљени да виде где ће то Артемије да уђе.

МС: А он уђе у гаражу.

Зло рађење, јошово суђење

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не може се зло радити, а добру се надати. Могу да раде шта хоће, али не могу докле хоће.

Све су то урадили, али кријући од народа. Ту је проблем. А стално говоре: *Никада нећемо још исаићи независности Косова*. Већ су то урадили. Чим су успоставили границу између Србије, како кажу, уже Србије и Косова, онда је Косово дато.

Окупирајши нас моју, кайишулирајши не смемо

Али, ништа није трајно у овоме свету, па ни то неће бити. И Косово и цела Србија били су 500 година под Турцима, па је дошла слобода.

Зашто?

Зато што се знало да су Турци окупатори, а наши то неће да кажу, да је Косово окупирано.

Окупација је нешто часно, што се може и признати и поднети и издржати, али капитулација не.

Косово је заливено знојем, сузама и крвљу србској народа

Са те три свете течности – зној, сузе и крв – данас неко има смелости да говори о давању Косова, о поклањању Косова.

Ако Косово изађе из Србије, Србије више нема, јер када из човека ишчупате срце, човека нема, остаје леш.

А Косово је срце Србије и колевка наше духовности, наше културе, нашег идентитета националног.

Без Косова нема Срба и нема Србије.

Једна песма каже: *Ко да ми ојме из моје душе Косово?* То је лепо речено и лепо се пева. Али тешко нама ако Косово само у нашој души остане, а не остане у Србији.

Зато, нека би се Господ смиловао на наш народ да нам дарује вође не који ће нас продавати, издавати, него који ће се борити за оно што је наше. А Косово је једна суза наша.

На три вере оком намијују, а ниједну право не верују

Да ли сте, Милоје, читали или слушали посланицу патријарха Иринеја?

МС: Не, нисам могао. Просто, не могу.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Новине наглашавају да је говорио о вуковима у овчјој кожи.

МС: То је мислио на Вас, вероватно?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па наравно. Кажем, требало би неко да му објасни ко су, у ствари, вукови, али на основу Светога Писма и Светих Отаца. Да му просто покаже да су вукови они. Јер Свето Писмо каже тако и тако. А светитељи говоре: *Бежишће од јеретика као од оштровне змије. Следити пастире који се приклањају јеретцима или проповедају јерес, то је као кад би вука поставио за пастира овцама. То је страшно.*

МС: Једном сам, у тексту *Патријарх њојив њапатријарха*, побројао доста тих ствари, оно кад је претио да ће Вас искључити из цркве. А морали су да то ураде, да Вас склоне, зато што сте „неправилно управљали епархијом”. А месец или два пре тога је, с благословом његовим, изашла књига *Извештаји са расцепи Косова* владике, односно патријарха Павла, у којој им је промакло, те нису избрисали оно кад патријарх Павле Вас окива у звезде, говорећи: *Изузејак је Црна Река*, па наводи редом, из године у годину шта се тамо догађало, од кад сте Ви дошли у запустели манастир.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И опет каже Патријарх: *Ти очекујеш да цео Сабор клекне њед шебе.*

Рекох: *Не, само да њовуче неканонске одлуке.*

МС: Јесте ли му тако рекли?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Само то. И онда можемо као браћа да се договарамо и тражимо неко решење.

Лајини су сћаре варалице

Има нешто важније од тога: догматска питања. То је латинско лукавство: Драги православци, задржите своје браде, своје мантије, своје литургије, своје обичаје, све. Ништа, само признајте папу за поглавара. Ситница. И кад то буду урадили народ неће ни приметити.

Они моју да заједничаре са јеретцима и иновернима, али ко заједничари са Владиком Артемијем бива кажњен

МС: Кад сазнају ови да је владика (...) био на литургији у Вашој цркви (катакомби), поцепаће га као свиња масну торбу.

Нада СТЕВАНОВИЋ: Свашта ћете се ви наслушати, Преосвећени. Није никад чуо за то што си рекао сад.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па јесам чуо, Надо. Јесам, све су ми то познате „цаке”. Само што се не каже „поцепати” него „разбуцати”, што је још мало грубље.

Гледајући овде вашу башту, размишљам каква ли је била рајска башта кад је ова тако лепа.

Нада СТЕВАНОВИЋ: Нисам Вас питала, Владико, могу ли да идем с мојом сестром у Америку? Питала сам мужа, али требало је пре Вас да питам, Преосвећени.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Надо, ја се у породична питања нећу мешати. Како вам муж каже, тако ће да буде.

Нада СТЕВАНОВИЋ: Добро.

Замешак молићвеној црквено-народној сабора

Вл. АРТЕМИЈЕ: У вези са оном идејом коју сте ви дали, за тај неки црквено-народни сабор, али да би то и могли да остваримо, треба се озбиљно припремити. У циљу те припреме и јесте овај наш састанак данас, да прецизирамо неке ствари. Треба нам да одредимо и да одмах одаберемо и задужимо говорнике, са конкретном

проблематиком, коју би требало одрадити и обрадити и онда то да буде... Наравно, ту треба да се направи програм: молитва, отварање Сабора, поздравна реч, говор на задате теме, понека песма, гуслара да имамо, да направимо просто једну манифестацију.

МС: Јесте, и што је најважније, да се ураде документа.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, и да предавања и говори уђу после у зборник.

Ето, то је оно што би требало. Е сад, да видимо који су могући предавачи и које теме...

МС: Сматрам да би требало за ту прилику да припремимо један акт који би Сабор усвојио. Јер они покушавају сада преко Живице Туцића, преко ових, оних... Они би најсрећнији били кад би Владика Артемије направио посебну цркву. Значи, категорички, могућност инсинуације на ту тему ваља одбацити. Ми се, дакле, залажемо да се у нашој светој, светосавској православној цркви стане на крај новотаријама у богослужбеном поретку и другом безакоњу.

Вл. АРТЕМИЈЕ: То би био проглас, рецимо, тог Сабора.

МС: Тако је, да се наведе...

Вл. АРТЕМИЈЕ: У циљу следовања Миланском едикту, идеји цара Константина који је дао слободу свима, и ми користимо ту слободу, исповедамо своју веру и...

МС: Да. И онда набројимо оно што је недопустиво у Србској православној цркви са становишта канона и догмата.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Тако је. У чему се одступило чак и од Миланског едикта. Иду на оно што цар Константин није тражио, на неке компромисе, уједињавање онога што се не може ујединити. Није цар Константин тражио да се сједине хришћани и незнабошци, него да свако има слободу. И ми смо за то. Нико не ускраћујемо слободу да исповеда Мухамеда или папу, Лутера или кога год хоће. Али ми са њима немамо ништа на црквеном плану. Као

људи, можемо да тргујемо, да пијемо кафу... То можемо, ту нема разлике међу људима, али ова тежња да се иде на неко приближавање, уједињавање, то није црква.

МС: Та понашања у нашој цркви, тим прогласом...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Мислим да је то најбитније нагласити. Јер је он претходио свим светим саборима. Едикт је издат 313, а први Сабор васељенски је био 325. године. Значи, он је, да кажемо, био подлога или темељ за све остало и да су ту основу Сабори васељенски и утврђивали и поштовали. Канонима својим сабори су поставили међе отаца наших које немамо право да померамо.

Брате Милоје, мислим да би требало, да бисмо испоштовали сваку правду, да испоштујемо и законе ове државе: да скуп буде пријављен и одобрен.

МС: Да видимо да ли мора и да ли треба, зато што тај скуп није на јавном месту.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Провери, ако треба, на време да се обратимо и добијемо дозволу за то.

* * *

МС: Ја не знам, Владико, да ли сте Ви приметили да Бог учини да и време, кад ви... Ја се сећам у Лозници, оно кад је била киша у Чачку, на Јелици, свуда око нас, а у Лозници, на дан Сабора, не падне ни капи.

Вл. АРТЕМИЈЕ:
Оно је било чудо
Божје. Заиста.

Следујући Свештим Оцима

Нико не може, чак ни било који сабор сада, да промени оно што су Васељенски сабори утврдили. Увек се на саборима при доношењу одлука, говорило: *Следујући Свештим Оцима!* Значи, мора бити сагласан са ранијим Оцима, са ранијим саборима, никако нешто ново. Тако да сада, све те промене које Цариград жели да наметне у Сабору, то је без употребе закона. Свети Јован Богослов, апостол љубави, каже: *Са јерейником да се на њишу не њоздравиш.*

МС: Нити да се прима у кућу.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Нити да га примиш у кућу. Јер ко га позове у кућу...

МС: Саучествује с њим.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Дели са њим оно што он носи као јеретик. И сад ће неко казати да он није имао љубави. То су Свети Оци рекли и записали. А онда сви Оци то следовали – Максим Исповедник, Марко Ефески, Владика Николај, Јустин Ћелијски, сви, да не набрајамо редом. Пазите, у нашим богослужбеним књигама слави се пар пута годишње Недеља Светих Отаца тог и тог Сабора, првог или седмог, а недеља пре Духова је Недеља Светих Отаца, посвећена свима начелно.

И лепо слушаш у свим црквама како се певају божанствене стихире и то на сав глас. Значи, прослављамо их.

А онда изађемо из цркве и радимо супротно њима. Зар то није оно – *Ушима ме њошјују, а срце им је далеко од мене.* Страшне ствари! И управо после такве службе просто механички то радимо, не улазећи у суштину и не изграђујемо свест да треба да то следимо. То је страшно!

Добар глас се далеко чује

Држао сам предавање у Солуну и онда ме је Теодор Зизис подржао. После тог предавања била је дискусија

и онда је он мој став подржавао. Ту смо се први пут и видели и упознали.

МС: Познајете ли епископе Серафима Пирејског и Серафима Китарског?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Пирејскога знам, били смо код њега, он нас је примио лепо и он ме је подржавао тада. А Китарскога се не сећам, њега не знам лично.

Аѳанасијеви милиони

МС: Јесте ли онај милион, што сте „узели“, ставили у исту ону грчку „Атанасијеву“ банку или у неку другу?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Она изгледа није читала Јефтића. Иначе би написала много више.

Какав је то израз „Узео милион“? Одакле, са које гомиле?

Боже сачувај!

И рецимо то кад неки читају одмах закључују: *А, видиш, овај лојов.*

Шта да радиш?

ДЕО ДЕВЕТИ

Са крста се не силази

МС: А ви сте рекли у Барајеву, у беседи, нисмо тада имали још шатру...

Вл. АРТЕМИЈЕ: У гаражи?

МС: У гаражи смо били. Рекли сте: *Овде ће се њрадиши царска лавра*. Да ли се сећате тога? У беседи сте рекли...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Верујем, верујем.

Нада СТЕВАНОВИЋ: А шта је рекао?

МС: Владика је рекао у Барајеву, у гаражи кад смо били, у својој беседи: *Сада служимо лишурју, у овим скромним условима, али доћи ће време кад ће се овде најравиши царска лавра*. Прегледајте пажљиво видео-записе из Барајева, гарантујем да сте употребили ту реч.

О. ВАРНАВА: А за Мушвете сте рекли да ће бити митрополија.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Верујем. Испашћу лажни пророк (смех). Добро, не мора свака да се испуни.

МС: Људи који имају дар од Бога, много тога кажу, па изгледа јако чудно. А после, кад прође време, види се. Ко је могао да поверује шта је све пророк Јеремија рекао, да је то нормално и да је могуће.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Или кад је Исаија говорио о Месији, Христу, као да га је гледао на крсту. На Њему не беше ни лепоте ни обличја. Видео га је измрцвареног. Он бије битке за грехе наше. И све што је говорио у то време, ко је могао да разуме. Али дошло време, па се све испунило.

МС: Али вечерас сте рекли у беседи, Владико: *Са крста се не силази.*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Са крста се скида.

То је то, верујте. Који год покуша да сиђе с крста, он је издао крст. Замислите да је Христ, да удовољи оној групи јада тамо, сишао с крста. А могао је, али онда не би било спасења. Господ је, наравно, као Бог, знао све. То је говорио демон који се уплашио и кроз људе деловао: *Сиђи са крста!*

– *Не силазим!*

Ко безакоње ђошћује, навлачи ђроклейсћво на себе

И кад је оно с Дионисијем било, у то време излазе *Жићија свейих*, за јануар, први том. Било је питање да ли ће пустити у штампу, а онда Пера Вракић, који је преговарао са штампаријом, оде да узме да изврши коректуру. Узме два-три примерка, онако све сложено. Ако забране, да бар нешто остане. Кад је изашло и све прошло, онда је Авва, као и Милоје, поклањао многима, а на једном примерку је написао посвету: *ейискоју Дионисију.*

МС: Својом руком?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Својом руком. *Веома грађом у Госѡду, ейискоју Дионисију...* Тада је он већ био рашчињен. Није признавао тај безакони чин!

МС: Оно што сам чуо од људи у Америци, Канади и тако даље, народ је листом био уз владику Дионисија, али клир није. Клирици су били углавном...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесте, јесте, Милоје, знам. Али то је све намештено и заплашено, као и сад. Ко од клирика данас није против Артемија? Официјелно, јавно. У себи може да буде и тако и тако, али ко није? Шта су они приписивали Дионисију? Наводно, неморал и тако то. За 30 година његовог владичанства нико није ништа рекао. Е,

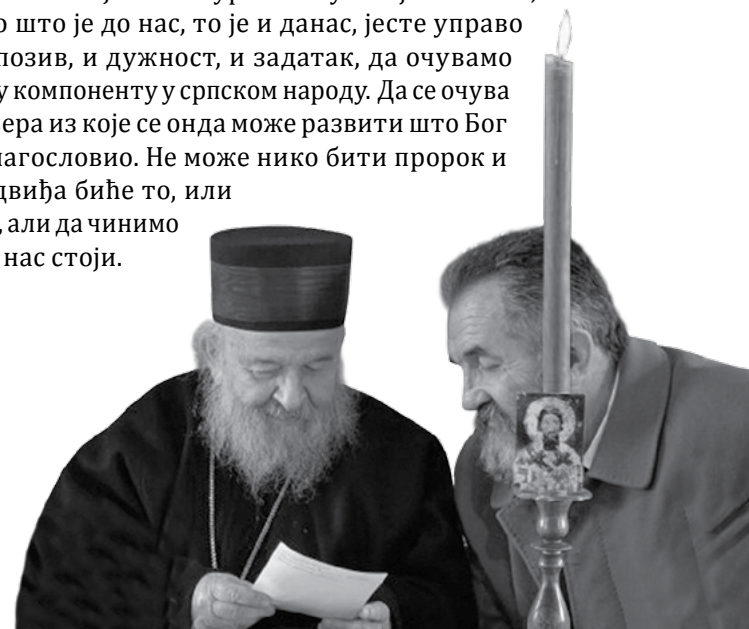
кад је остарио, онда му нашли као неки грех. А изабрали на његово место, кад су њега скинули, човека чија фотографија лежи у столу Патријаршије, у архиви. Али, пази, то прекрајање може да траје годину, пет, десет, двадесет, тридесет... А после педесет година све изађе на видело. Наравно да они који и раде и трпе под тим то не дочекају да виде.

Али истина увек изађе на видело. Истина увек побеђује. Истина, што се дубље закопава, све сјајнија васкрсава.

Чуо сам приче, док сам био доле на Косову. Било је тамо мудрих људи. Један стари Шиптар је предвиђао и говорио: *Ово нишћа не ваља! Дођи ће време кад ће људи ђишћи – а шћа ђо беше Шийтар?* Значи да ће нестати, просто.

МС: Из књиге Јанићија Поповића види се колико пута се то окретало. *Ко би доли, сад је ђори, ако ј' ђори, доли ђага.* Дакле, оно што сте Ви једанпут рекли, само веру да сачувамо, а територија: чије није било, чије бити неће. Али кад се вера изгуби, онда је све готово. Никад се не зна шта се иза брда ваља.

Вл. АРТЕМИЈЕ: То сигурно. То су Божји планови, али оно што је до нас, то је и данас, јесте управо то – и позив, и дужност, и задатак, да очувамо духовну компоненту у српском народу. Да се очува права вера из које се онда може развити што Бог буде благословио. Не може нико бити пророк и да предвиђа биће то, или биће то, али да чинимо што до нас стоји.

Зло рађење ѿшово суђење

Тако је то, мој Милоје. То се штампа, онда би дошао један добар предговор...

МС: Тако је. И поговор.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И поговор, дабоме. То може да буде, зашто да не?

МС: И да се види, то је кључна ствар. Да се виде узроци Вашег распећа? Ту се виде узроци и ту, обавезно, треба да буде оно што сам ја у неким мојим књигама наглашавао: и зашто је Иринеј Буловић 1996. године рекао *да ће сломити кичму Арђемију*, и зашто је Амфилохије 2010. године у интервјуу, који сам такође објавио у једној од мојих књига, кад га новинар пита како тако на брзину сменисте човека казао: *Како брзо? Па Синод на њу одлуку чека 10 година*.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не Синод: *То ми чекамо већ 10 година*.

МС: Према томе, то је све јасно.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Знате шта, то остане, што кажете, разбијено, разбацано. Колико год је могуће, да то саберемо и да остане записано, за далека нека поколења.

Знате, ја сам много пута рекао, кад смо се нашли на путу, практично без игде ичега, да нисам могао да сањам, а камоли да планирам, створићу овде, створићу онде. Не. То је само где је Бог хтео и где је народ припремио могућност и услове. Ту се градило и отварало.

У лажи су крајке ноје

МС: Седео сам у једном друштву са пријатељима, а они кажу:

– *Па знаш, Милоје, стварно је мало чудно. Ошкуд Арђемију шолике ѿаре, да он ѿодиће за ѿако крајко време ѿридесет цркава?*

А ја им одговорим:

– *А можеш ли ви мени да верујеш на часну реч ово што ћу вам исјричати? Пре неѿо што је манастирски комлекс у Ариљу никао, Владика Арђемије је можда дао неки ѿклон мојим кумовима који су дали имање, направили цркву, конак, звонару...*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Што се тиче Ариља, тамо све што сам дао, то је био благослов и ништа више. Не 100, него није-дан динар нисам дао.

МС: Нисам питао ни кумове ни Вас, него напосто знам.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Само што је благослов дат...

МС: И то је било највеће богатство. Рекао сам им:

– *Да ли ми верујеш да Владика ништа није дао у Лозници за изградњу цркве?*

Кад смо ми, Владико, закопали темеље у Лозници, и оног дана кад сте их освештавали, један мој други кум, Зоран, дошао је на темеље и донео ми 100.000. Не знам да ли се Ви тог детаља сећате. Каже:

– *Куме, ево да ја мало ѿмоћем.*

Ја сам из момента тај коверат са 100.000 динара дао Вама.

– *Куме, да дамо Владики.*

Е сад, кад изађе једна будалетина и јавно каже:

– *Преко ѿшта ѿрисишаништа у Солуну Арђемије има 14 милиона евра...* Тачно описује у којој банци. То је стварно

страшно. А у Комерцијалној, каже, има још више. Ви сте једанпут негде рекли: *Нека узме!*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Нека каже где је и до динара му дајем.

МС: Па дошла Миланка из Милановца, једна стара жена, из њене сиротиње она донела 500 евра и дала оцу Николају. Отац Николај то дао неким Циганима (који просе), али нема везе, она је то донела, као две лепте удовичине.

Ко има уши нека чује

Вл. АРТЕМИЈЕ: Зашто је Господ говорио *Ко има уши да чује*, а не ко има очи да види? Нигде није помињао очи. Јер су очи неповерљиве.

МС: Варљиве.

Вл. АРТЕМИЈЕ: То каже и старац Вујадин: *Ја не казах за варљиве очи, које су ме на зло наводиле, љедајући с највише љланине...*

МС: *Куд љролазе Турци Лијевљани...*

Вл. АРТЕМИЈЕ: *Турци и љрџовци.*

Србско време

Још није време, још није време, још није време... Сад је доцкан. То је србско време.

МС: Подсећа на оне премудрости Соломонове: *Иди к мраву, лењивче.*

Пријатељ дошао код пријатеља на обетину, почела киша пред ноћ да пада, и овај каже:

– *Пријашељу, ова киша љада, не може да се иде кући* (еда би остао да преноћи).

А домаћин ће:

– *Е љријашељу, љо није нишља, ја сам љо љорем ишао.*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Каже, дошли Русу гости. Пуна кућа. Већ вече пада, они засели, кад каже домаћин:

– *Драљи љосљи, ми вас не држајем.*

Задужбинарсљво

МС: Сима Игуманов је велики задужбинар, је л' тако?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да. Управо то. Стекао је својим радом. То само онај који је радом нешто стекао може да разуме. Он је ктитор Богословије у Призрену коју је основао и изградио као Богословско-учитељску школу. Значи, за учитеље и за свештенике школу, 1887/1888, ту негде, која је радила све време, осим за време Другог светског рата, што је била прекинута, и сада, после овог бомбардовања, кад је исељена у Ниш. Поред тога, он је подигао палату у Београду. Знате ли где је?

МС: На Теразијама.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. То је његова задужбина, са завештањем да се приход који она доноси, а доноси много, користи за издржавање Богословије. Није само подигао, него и обезбедио живот Богословије.

Или, рецимо, Илија Коларац. Ја његов живот не знам много, али знам његову задужбину, Универзитет Илије Коларца. И да не помињем друге, има сигурно много таквих у Београду и другде.

А шта данашњи раде са својим богатством? Умножавају га. Докле? Нема граница. Граница је смрт, а после тога заборав.

Овоземни животић прохуји к'о њовешарац

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, брате Милоје, јуче си био на сахрани мајке Варварине.

МС: Јесам.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Боже, како експресно оде.

МС: Испратила нас у Америку.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесте, сећате се. На аеродрому. И она није у великим годинама, она је млада жена.

МС: Ето. То је још једна поука колико је живот овоземни ништа.

Још једна каџакомба Боју у славу

Лепу цркву (у Темској) је отац Јаков направио.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Лепу, заиста. У оном беспућу, пустињи. Лепо је било. И народа се скупило. Одакле је дошао тај народ?

МС: Оно је задивљујуће. Да онолико људи дође у ону недођију.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Они превозници су били за нас. Сав тај народ је пешке дошао.

МС: Видели сте где су морали да остављају кола.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Једно 2-3 километра пешке, Бога ми.

МС: Две старије жене су имали искушења. Каже, кад је велика светиња увек тако бива. Оне падну. Једна падне куком на стену, срећом није јој пукао и наставља гељајући. А ја и Нада у колима, па нам била оборена седишта позади, пошто смо ону храну понели. И немамо места. И сад Нада

каже: *Дај да изађем ја, њовези ову жену.* Али она неће. Каже: *Не, не, не.* И дође, човече, пешке, гељајући.

„Узурпирана“ вила њо Велибору Џомићу

МС: Значи, то што се затекло у приземљуши у Бистричкој, Ви сте то срушили до темеља?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па да. Потпуно.

МС: И онда сте поново направили и додали поткровље? А имате ли, Владико, било каквих трагова око тога?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Имали смо предузимача који је то радио. Мислим да је жив. То је пријатељ оца Митрофана из Хиландара. После је радио за Хиландар нешто. Име сам му заборавио, али све то има записано у мом дневнику. Све. Кад је почео, кад је завршио, ко је радио. Зашто ја водим дневнике, Милоје? Има ту и име жене која је водила посао, нека Селимачки.

МС: Знате шта, Владико! Кад прође сајам, да направимо документарца о томе, док су још живи ти људи. Да нађемо те мајсторе, те баке што ће да посведоче. Ако дође на ред, да им кажемо: Ево, отмите! Знаће се да је отето. Оно што је отето – видите шта се са тим догађа.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Наравно. Имам благослов Хиландара, с печатом, с потписом игумана. С тим што то није било хиландарско. То је проблем. Није било пренето на Хиландар.

МС: Него на Раковицу?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не. То је било раковичко, бака је поклонила Раковици, а њима није требало. Шта ће им то. И они то даду Хиландару. За шта ће Хиландару то! И они понуде мени. И ја то онда урадим.

МС: Ау! А имате то, што рекосте, благослов Хиландара? Да ли је то код Вас или је остало у Грачаници?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не, не. То је код мене, али питање је где да га нађем сада. Нашло би се кад би требало.

МС: Наћи ћемо.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Све имам. То је, мој Милоје.

МС: Фантастична прича. То морамо да истражимо. Значи, благослов из Хиландара и док има живих сведока, да направимо траг о томе.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Кажем, није ми стало, нека узму. Сила узме земљу и градове.

МС: Наравно. И мој став је то. Ми кад смо кренули у ову ствар са Вашим монасима, рекао сам чељадима да се може десити да нам униште фирму. И ми смо на ту жртву били спремни. Нек отимају, нек раде шта хоће, отимали су и нашим ђедовима.

Кад је писао серију о Вашим разноврсним тобожњим „махинацијама“, Велибор Џомић је поменуо Вашу „вилу“ у Сремчици, тамо где су ова деца (покојног Николаја), и поменуо „вилу“ у Бистричкој коју сте Ви као присвојили.

Све се то догодило у славу Божју.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И ја мислим, сигурно. По промислу Божјем, све је то било тако. Само, кад се догађа, човек не зна зашто, па се онда пита – па како ово, па зашто оно...

МС: Јесте. Да се то није догодило ми бисмо потонули сасвим. До сад би они чуда направили и папа би дошао у Ниш, направљен би био онај планирани католички храм у Нишу...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да вам кажем Милоје, сада ми нити сагледавамо, нити можемо да то... Али некада може то да буде предмет проучавања шта се догађало у то време и шта је чему допринело. Видећемо докле ће они да иду овако.

Страшне ствари, Милоје. Огроман крст католички, а унутра мали првославни. Па зар то није симбол...

МС: Да га прогута.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па да.

МС: Али, знате шта, Владико, после открића проф. Смиље Аврамов, у оном *шајном сјоразуму*, ми стварно имамо право... Значи, људи су се заверили да потпуно униште православље. И ко себе представља као православног свештеника, епископа и тако даље, а иде на поклоњење папи, зове га „свети отац“ и води са њим неки „дијалог

љубави”, како они то кажу, мислим да ми, да Бог опрости, имамо право да кажемо да ти људи нису нормални.

Замислите, они зацртали да нас униште, а ми им нешто снисходимо!

*Деца су будућносћ свейѧ.
Какву будућносћ сѧремамо?*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Каже песма: *Од колевке ѧа до ѧроба, најлејше је ѧчачко доба*. Све кад се на крају сагледа, из даљине, онда се види сва лепота.

МС: Јесте. Каже она народна: *Доконе руке ѧаво зайосли*. Зашто су деца из сеоских домаћинских кућа углавном честити, радни, добри и поштени људи? Нису имали времена за ништаклукe. Ретко ћете видети да тамо где се дете буди да иде да напасе краве, да би после тога ишло у школу, а кад дође из школе, потрчи да пушти овце, па увече према лапми пише домаћи задатак... тешко да од таквог детета буде лош човек.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Тако је. То је школа живота. А данас се, рецимо, Милоје, са овим новим законима о правима детета...

МС: Ради супротно да се упропасти народ.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесте. Родитељима је онемогућено да васпитавају своју децу. Свака опомена или са љубављу један шамарчић по образу или гузи третира се као злостављање деце и иде се у затвор због тога. А кад малолетници учине насиље међу другарима у школи онда криве родитеље. Позивају на одговорност зашто је дете то и то урадило.

Ко је крив? Друштво, држава, школа, улица, програм на телевизији... Све то је...

МС: Вековима стоји Премудрост Соломонова у Светом Писму: *Ко жали ѧруј, мрзи сина својѧ*.

Вл. АРТЕМИЈЕ: *Ко шѧеги ѧруј, мрзи сина својѧ*.

МС: Тако је. С друге стране, у народу се изнедрила она измудрица – *Байина је из раја изашла*. Дакле, она може да спасе дете у одређеном узрасту.

А ми сада правимо законе који све то вековно искуство и благочашће потиру. И то је знак да сатанске силе владају овим светом.

Доносимо законе о истополним „браковима”, о односу према деци, о Јанку, о Марку, а са друге стране имамо рекламе о старачким домовима, о овоме, о ономе...

Нигде љубави, нигде жртве.

И тако се ствара тај проклети западни, отуђени свет у коме док си здрав, прав, можеш све, све ти је допуштено. А кад си у немоћи, ти си онда *сирак ѧужни без ниђе никојѧ*.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да.

ДЕО ДЕСЕТИ

Кад лажу и сами мисле да је исџина

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па, заиста, шта је урађено за пет година, то је само Божја помоћ могла да буде.

Милош СТЕФАНОВИЋ: Ови наши пријатељи израчунали колико пара то вреди, помињу неке милионе којима је Владика Артемије направио катакомбе. Све сабрали колико кошта, она у Лозници, она у Ариљу, она у...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Стидеће се некада својих речи! Дај Боже да се постиде. То ће бити знак покајања. Ако се не постиде, онда нека иду. Што каже кум Милоје: *Покај се, ако нећеш, ѿорњај се!* Је ли, Милоје?

МС: Јесте ли одгледали то? Или сте прочитали?

Вл. АРТЕМИЈЕ: То сам читао у твојој књизи. Каже Његош, је л' тако: *Трѳовац ѿе лаже смејући се, жена лаже, сузе ѿпросиљући, нико крујно ко Турчин не лаже*. А овде би казали – нико крупно ко ови, да не кажем који – крупније и од Турчина. Читали сте сигурно од Јанка Веселиновића роман *Хајдук Сџанко*.

МС: Како да не.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Е, тамо био један Маринко, Србин, који је шуровао са агом, Турчином. Пошто је Станко отишао у хајдуке, они су његовог оца Алексу ухватили и требало је да га натерају да призна где му је Станко. Стрпали га у подрум и мучили. И онда прича Маринко свој план. А ага каже: *Ма, хоћеш ѿи ѿо моћи?* – *Не брини, аѳо, ја кад лажем и сам мислим да је исџина*.

Циљ је да други прихвати лаж за истину. Али то је кратког даха, јер су у лажи кратке ноге.

Тројезична јерес је осуђена на Помесном сабору у Цариграду 1872. године

МС: Да вам испричам сад тај утисак. Значи, скупило се око 300 људи. Опело, јесењи дан. Благи ветрић дува. То сам ја професору Миодрагу испричао, кад је он мени рекао: *Сћарословенски је црквени језик, а они и ојела чишају на србском. Ја кажем: Драћи професоре, ја сам био на сћошине, можда и на хиљаду ојела, и знаће ли шћа иричају сељаци за време ојела? Јесу ли ђоорали, јесу ли ђожњели, јесу ли ово, јесу ли оно...*

Милош СТЕФАНОВИЋ: Ништа не разумеју и разговарају.

МС: Кажем му ја: *На сахрани кад је умро шечо моја кума Милоша, ђрви ђуш у скоро 70 мојих година чуо сам како байне лисћ јасена о јесењу шраву. Триста људи у авлији, занемели сви: опело на србском. Кад јеромонаси певају и узму ваздух, у том тренутку ви чујете кад лист падне на траву. Ја нисам присуствовао свечанијој сахрани од те. И Тану покојном из Ужица.*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Још сам био богослов и са мојим свештеником ишао на сахрану у једном селу. И он је, пошто је ту манастир Ђелије, по угледу на Авву Јустина, који је све обреде на србском вршио, то опело на србском извршио. Био сам присутан. Прилази једна старица и каже: *Е, оче, кад би знала да ћеш ђако мени чишајчи, не би жалила суштра да умрем.*

Знате, осуђена је својевремено (1872) тројезична јерес: тврдња да се Богу може служити на само три језика: јеврејском, грчком и латинском.

Блађо човеку који није везан ни за једну ђролазну, мајеријалну сћвар

Један човек не може да промени, али сви заједно могу, као што је Солжењицин саветовао руском народу како да се опходе према совјетској власти: *Не шреба нама оружје, нећемо ми рај, нећемо ни ђобуну, нећемо ни шћа, само да их ђусћимо нека раде сами, без нас. Да ми не учесћвујемо у њиховим издајничким ђошезима.*

Дакле, ничим не учествовати у том систему. Сам ће се урушити. Али то треба да чини бар већина, ако не сви. Да дођу до те свести и онда може да се очекује нека позитивна промена.

Наравна ствар, пре свега треба да дође до духовног буђења и оздрављења. Ако је душа здрава, онда ће и тело бити. Она стара филозофија – *У здравом шелу, здрав дух* – није хришћанска, она је незнабожичка, старогрчка.

Ми кажемо: *Са здравом душом, здраво шело.* Дакле, душа је претежнија од тела колико је тело претежније

од одела. Ако те ухвати неко да ти отме кошуљу, све то што је на теби ти ћеш то дати, али сачувати живот, самим тим и тело. Тако треба дати и тело да би сачувао душу.

Погледајте календар, погледајте *Жиџија свейих*. Да није било таквих, то би била празна хартија. Не бисмо имали никога тамо, не бисмо имали свету Ефимију Великомученицу, коју сутра славимо, ни светог Георгија, јасеновачке мученике и све остале.

Дакле, за душу се све даје, а душа ни за шта. А чистота душе на вери почива. Од вере зависи каква ће бити душа. Зато је исправно оно што је отац Јустин често говорио и понављао: *Све за Христѡа, Христѡа ни за шѡа*. То јест, све се може жртвовати, али Христос је испред свега и испред свих. Кажу: имам децу, морам да их школујем; имам старе родитеље, морам да их негујем; имам породицу, па због тога ћутим или савијам кичму пред силницима. Онда ми, у ствари, жртвујемо истину, жртвујемо Христа за неке земаљске циљеве, ма какви они били. Зато свети Максим каже: *Благо човеку који није везан ни за једну њролазну, маѡеријалну сѡвар*.

У томе је суштина. Не може ништа да замени Христа и веру у Њега. Може много да се учини ако смо постали свесни, а да би се народ освестио, духовни пастири треба да буду, пре свега они, пример у пожртвовању. А ми видимо: свештеници наши ћуте, калуђери ћуте, игумани ћуте, владике ћуте, и сутра ће доћи и папа и потписаће Конкордат и шта ја знам шта ће све бити, и коначно ће се остварити оно на чему раде: унијаћење Срба, покатоличавање.

Ако то у Србији допусте, онда ће бити можда једна мала група која неће на то пристати, онда ће они бити прогоњени или мучени, они ће се крити по пећинама, у шумама, али спасавати своју душу. Трећег пута нема, то је царски пут.

Шѡа је врлина?

Врлина је средина између две крајности, јер свака крајност је издаја Истине, а врлина је у средини. Рецимо, човек дрзак, то је једна крајност. Кукавичлук, бежање од проблема, то је друга крајност. А средина је храброст. То је врлина.

Увек се тражи средина између две крајности. То је оно што води Богу. Рецимо, у породици цицијашлук је једна крајност. Тврдица не да никоме ништа. Друга крајност је да све што има да некоме, а ту је породица. Е, ту је средина милосрђе. Проценити коме је потребна помоћ и њега помоћи.

Добро, постоји ту и расуђивање. Рецимо, оно у Јеванђељу што каже: *Сви дадоше од своја сувишка* – прилог који се ставља у храм. Сви дадоше по нешто, али нешто им је и остало. А долази она сирота удовица која је две лепте имала и њих две приложила. Она је дала највише, јер сви дадоше од сувишка свога, а она даде сву своју храну, све што је имала. То је похвалио Христос, ту њену жртву.

Ако ћемо право да кажемо, царски пут је Божји пут, јер Бог је Цар над свима и оно што годи Богу то је прави пут. И многи се покривају тим неким изрекама, као што многи кажу, причали смо о томе, да би оправдали то што не посте: *Не улази ѡрех на усѡа, неѡ излази из усѡа*. Значи, дозвољено је јести све. То је злоупотреба Јеванђеља и науке Христове.

Не ѿворе да је екуменизам јерес

Чувају се једне речи као живе ватре. У свим документима, у свим њиховим разговорима, ниједном није поменута реч јерес. То је већ једна врста обмане. Значи, екуменизам је већ прихваћен и постао је равноправан са православном црквом. Или је православна црква себе ставила у исти положај, у исту раван са том највећом јереси у историји цркве.

Свака јерес која је за 2.000 година постојала, односила се на једно питање из хришћанске вере, на један догмат. Нико није негирао целокупно учење цркве, него једну ствар, па су били осуђени и анатемисани.

Данас екуменизам пориче и поништава све догмате, обезвређује се све што верујемо. Кажу: *Ми смо орјански гео Свейској савеша цркава*. Тиме смо се потпуно утопили, сјединили с том јереси. Отуда увођење римокатоличке праксе у наше богослужење, да би се што више приближили њима, да се потру разлике које постоје. Јер, треба припремити народ да прихвати и онда почињемо, мало-помало: отварање двери, склањање иконостаса, окретање Западу, читање наглас молитава свештеничких и све друго што води томе да се све те разлике потру.

Многи, у мантијама, верују у Бога, али не верују Богу. Верују да Бог постоји, али не верују ономе што је Бог рекао. И тога се не држе. Ако је Христос рекао апостолима: *Идијте и научијте све народе, учећи их да држе све шћо сам зајоведио*. Такво је учење народа, проповедање: учећи их да држе све што је Господ заповедио. Не нешто, него све. Постепено то иде. Рецимо, пре 100 година почео је тај дух екуменизма. Шта је прво тражио Запад? Па, промените календар, будите као остали културни свет, шта вас то кошта, то је ситница. И пристали су на то. То је први корак улево. Скретање. Стигло се доведе докле смо данас стигли.

Значи, свака генерација, сваки патријарх... Рецимо, Атина-гора се 1975. године већ помирио с папом, скинуо анатему, загрлише се као браћа, цркве су им сестре и тако даље. И данас, просто нема човека који не би рекао сестринске цркве, иако то нису цркве: то су јереси. Ето тако то иде, а народ то више не примећује.

Има она прича о кувању жабе. Знате ви то? Ставиш жабу у лавор са хладном водом. И сада, то је говорио старац Пајсије, ако би одједном вреле воде налио у лавор, она би искочила и спасила се. Али ако додајеш мало-помало вреле воде, она не осећа промену и угине у томе. То они нама сада раде, они нас кувају као жабу. Мало-помало, мало-помало, док нас не претопе или потпуно не одвоје од нашега пута, од нашег светог правца и Светога Саве.

Много се испричасмо вечерас.

МС: Па нисмо се видели одавно, Владико.

Бој нам је с циљем дао шаланџе

Вл. АРТЕМИЈЕ: То је, Милоје: овце чују глас пастира и иду за њим. Ако пастир зграби мотку па стоји иза стада да их бије, онда то није пастир. А за туђинцем, каже, неће, јер не познају гласа туђинчева. Иако си лепо говорио да нема разлога за секирацију, још увек већина нашег народа иде за туђинцима и слуша њих. То је чињеница, Милоје.

Тако, нека да Бог, да се ми трудимо колико до нас стоји, то је најважније. Патријарх Павле је говорио: *Бој од нас не ѡражи више нејо шјо ми можемо, али ни мање*. Значи, према својим моћима треба чинити. У свакој прилици треба отворено сведочити. Рецимо, у ресторану седамо да ручамо без молитве. Јер забога, шта ће рећи они људи око нас. Међутим, бар прекрстити се. То је практично сведочење. Не зато да би то на некога утицало, него зато што је то моја дужност и моја савест. А да ли ће то некоме послужити као повод да се заинтересује, то је у Божјим рукама. Ми не чинимо ради другогa нешто што чинимо, него ради Бога и ради себе. Ради своје душе.

Више се ѡлаше ѡса нејо Боја

Па знате како је? Човек, ако нема страха Божјега, има страх од свега другогa. Значи, тај страх који је завладао у народу, то је просто знак одсуства страха Божјега. Јер, ако се човек не боји Бога, онда се боји свега осталогa. Свети Златоуст каже: *Људи се више ѡлаше ѡса кад залаје, нејо Боја*. Крене у разбојништво, крене у крађу, ако чује пса, он се враћа. Дакле, боји се, а Бога се не боји.

Сигурно да је Бог љубав. Али, Бог је и правда.

Љубав без правде била би слабост, а правда без љубави тиранија. Само заједно кад је, онда је право. Јер неће Господ да користи батину, него ће дати свакоме по делима његовим. Ништа друго. Како си заслужио, тако ће бити.

Дакле, није Бог тај који нас осуђује и шаље у пакао, него наша недела. Или, ако хоћете, одсуство добрих дела. *Бијах ѡладан и не нахранишће ме. Бејах жедан и не најојисшће ме. Кад не учинисшће једном од моје мале браће, ни мени не учинисшће*. То је мерило љубави Божје. Јер каже апостол Павле: *Уклонишће се од зла и чинишће добро*.

Прво је: уклонити се од зла да би могао да чиниш добро. Али то је тек половина пута: уклонити се од зла.

Треба и другу половину пута прећи чинећи добро.
МС: Јер је вера без дела...

Бији на ѡушћу Госјодњем, шјо је све шјо можемо и шјо нам је ѡшребно

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па јесте. Ништа то није ни необично, ни компликовано. Све је то толико логично, толико осмишљено. Свима је дато, али сви не примају. Зато што им више омиље овај свет него Бог. Како каже у Посланици Римљанима: *Пошћоваху више ѡвар нејо шворца*.

Ето, ту је одговор. А то је, у ствари, идолопоклонство. И данас су многи православни хришћани, да не говорим о назови хришћанима, више идолопоклоници него хришћани. Толико пута смо говорили, ви то знате: привезан за било шта земаљско, ти ставиш то испред Бога, томе се клањаш и томе служиш: било то богатство, били то слава и част, породица, деца, жена... Ништа не може и не треба да дође испред Бога, испред Христа.

Или, рецимо, неки мој интерес. А страх је, управо то да нешто не изгубимо, да ми не „одлети капа“. Чему се ти онда клањаш и коме служиш? Себи. Ти си себе претворио у свога идола. Јер служиш више себи него Богу и прећуткујеш Истину и издајеш Истину да би теби било удобно на Земљи, овде. То је страшна ствар.

Дакле, уништена породица, уништена држава. У нездравој породици не може се одгојити морална, одговорна, стабилна личност. Родитељи се разведу: деца препуштена сами себи,

улици, медијима, школи која учи свему другоме сем ономе чему треба да их учи.

И чудимо се што је толико малолетне деликвенције по нашим школама – убијају се, туку се, нападају професоре, учитеље... Али зато родитељ не сме да такне своје дете, јер право детета се, забога, нарушава. Како ћеш га васпитати? У школи не може да понавља, мора да прође, знао шта, не знао.

Све је то повезано. Сигурно да покушавају људским средствима да реше неки проблеми. Као што се, у погледу цркве, говори: *Змију љаги, исјод ње се вади*. Значи, мора бити компромиса, мораш пазити на ово, на оно. Другим речима, „ми спасавамо цркву”. Кад човек тако постави, онда је све пропало: јер црква постоји не зато што ми постојимо, него зато што Господ постоји, Који је глава и темељ цркве и Који је рекао да Његову цркву неће ни врата пакла надвладати. Господ брине о цркви. Ако ми бринемо само да будемо на путу Господњем – то је највише што можемо да учинимо! И једино што треба да учинимо!

Свака друга филозофија је по човеку. За време патријарха Германа имали су у Патријаршији неко саветовање. Пред почетак наставка градње храма Светог Саве, били су тамо и наши виђенији људи, академици. Патријарх је тада говорио: *Знајте, морамо да се довијамо како ћемо...* А један академик је рекао: *Ваша свейосји, разумем да се неко довија да ојсјане, али да се неко довија да несјане, ѿо не разумем!*

То није довијање у корист, него на штету и цркве и народа. Зато што хоћемо да ми решимо проблеме, а не препуштамо Богу. Наша је, дакле, дужност и позив да останемо уз Господа, да нам Он буде на првом месту!

Каже апостол: *Све брије, све ѿренесиѿе на Госјода јер се он брине за вас*. Чему онда све остало? Ако поверимо себе у руке Божје, онда све наше бриге... Синоћ смо певали

„Скини с мене бриге многе”. Мени се много свиђа та песма. А како да скине Господ? Само тако: предај Му се у руке и све даље биће Његова брига.

Сељак иде, узоре њиву и баци семе у земљу. Иде кући и спава мирно. Ко брине о томе семену, ко му даје снагу да клија, да изникне, да расте, да донесе плод? Све Бог. Даје и влагу, и Сунце, и ветар и све оно што доприноси томе резултату.

Просто, што кажу негде: *Посејио Божји амбар*.

Нека Бог помогне свима, па и нама. То је најважније: Да никада не ставимо нешто на прво место испред Бога.

Тешкоћа ће бити, нормално, али не треба се њих плашити. Јер: Преко многих невоља ваља нам ући у царство небеско. Народна песма вели: *Не може се царсјво загобиѿи, на душеку све дуван ѿушеѿи*. Ни земаљско царство не може се добити лако, него мора се пролити крв. Мурат је на Косову пролио крв за царство земаљско.

А камоли царство небеско. Како да га добијемо ако се плашимо сваког напора, сваке муке, сваке жртве? Не може, немогуће је.

МС: Премудрости Соломонове.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Нису никакве премудрости, то је живот.

ПРИСУТНИ (запеваше): *Скини с' мене ѿешке брије, знам да хоћеш и можеш / Клањам ѿи се, молим ѿи се, да и мени ѿомојнеш...*

ДЕО ЈЕДНАЕСТИ

Плаше мечку решејом

МС: Је ли вам напорно, Владико? Толики народ исповедати и ...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па да вам кажем, ево неколико дана сам на путу, али добро.

МС: Прошли пут кад смо разговарали, причали сте ми, мало нешто, о вашем боравку у Грчкој.

Вл. АРТЕМИЈЕ: То је један мали манастир. Ту сам служио седам година. Ваљда сам причао да су се монахиње које су ту биле раније вратиле на стари календар. Отишле су код владике старокалендарца, нико их није ни гонио, бар ми није познато, да их је неко због тога рашчињавао. Уосталом, ко то уради, он унапред зна: све што се предузме је, у ствари, неканонски. Јер, ако неко није под влашћу епископа, како може некога ко није у његовој власти да кажњава. Је ли тако?

Као што вас није могао Жички епископ казнити, али је то урадио без закона. Али ви томе не придајете значаја. Тако и оне, ако је било нечега.

Како се према томе односити? Врло просто. Ако не постоји основ за проклетство, оно се враћа на главу онога који га је изрекао. Треба бити потпуно спокојан и миран. Али, ако постоје дела која то заслужују, макар да починиоца нико не прокуне, он је већ проклет. Али народ не зна. И што ви кажете – плаше мечку решетом.

МС: Један старац, цитирао сам га, да л' беше Пајсије, објаснио је то: *Нейраведно бацање клејве, йроклейсѣва, на*

човека је за њеја, за ѿоја на која је бачена, највећи блајослов, ако ѿо ѿрими са смирењем.

Бој није са већином, нејо с ѿравдом

Добро. Хвала, брате Милоје.

МС: Богу хвала, Владико. Нема на чему.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Знате како је, Милоје. Каже у Светом Писму: *Реч Божја се не веже*. Она увек нађе начина да прође, да оде у јавност, али онај ко има расположења за веру, за доброту, за све, он ће да је чује и нађе. Код стотине ће проћи мимо ушију, али ће један чути. И то је већ резултат.

И Господ је говорио многима, али нису сви прихватили, него мали број. Зато Владика Николај говори о *Христовој мањини*: од почетка до данас Христос је у мањини. Имао је дванаест апостола. Кад је дошла Голгота, један је остао под крстом, с мајком, Богородицом. Значи, драстична мањина. Онда се кроз историју, Владика Николај објашњава, то понавља. И данас је Христос у мањини, али има оно: *Не бој се мало сѿаго*. Јер: није Бог са већином, него с правдом. То је.

Ми сејемо уз све ветрове, па где падне. Као онај сејач у Јеванђељу: четири врсте подлоге: пут, камен, трње и добра земља. Семе исто, сејач исти, али плодови различити. Значи, ми треба да сејемо уз све ветрове.

МС: Тако је. Неко ће се примити.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Дабоме. На крају крајева, ако се једна душа од тога спасе, то је велика ствар. А чак и да се ниједна не одазове, награду не губи онај који сеје, него они који нису примили. Намера и труд наш, то Бог награђује. Борба за Истину. Каже: *Боље ѿи је даѿи да ѿи се језик одсече, нејо ћуѿаѿи када ѿраву веру хоће да искваре*. Или: *Борба за Исѿину, за веру, већа је од свих жрѿава, и од ѿосѿа...* Борба за Истину, али онај ко нема остале врлине, он се

неће ни борити. Подразумева се да има он све то, али само се изричито нагласи његова борба. Као, на пример: сви светитељи имају молитву, сви имају смирење, сви имају трпљење, сви су показали труд и подвиг, али кад се пише житије свакога, истакне се једна врлина која се издваја од осталих. Рецимо, свети Николај Мирликијски чудотворац: милост, милосрђе наглашено. А остало, зар није имао? Како да не, све је имао. Али по томе је познат. Тако сваки свети има нешто што га одликује посебно и то је његова лична легитимација, кроз то се он препознаје.

Нема, Милоје, веће радости за човека кад страда за Истину Божју. Никакве муке, никаква претња, никаква лишавања...

Апостол Павле каже: *Ко ће нас одвојити од љубави Христове*? Да ли то, да ли ово, да ли оно? Ништа нас неће одвојити од љубави Христове! Ни дубина, ни висина, ни гоњење, ни страдање, ни смрт.

МС: Владико, кад су вас протерали у Шишатовац, са два-три калуђера, био је Варсануфије, не знам ко још беше, и кад нисте имали појма да ће ови људи изаћи из Црне Реке, да ће се народ појавити, нико није могао ни да сања, нико није могао да замисли неки фантастични роман о томе што се заиста збило око Вас... Али ме занима, никад о томе нисмо разговарали, кад сте били одбачени од свих, кад су сви окренули главу од Вас, какав је то осећај био?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не знам како да се то каже укратко. Нисам ништа посебно осећао. Препустио сам да буде воља Божја и тиме сам решавао

све проблеме. Зато све ово што је било касније, то је просто спонтано ишло, развијало се као зрно горушичино, најситније, па почне да расте и расте и постане велико дрво. Тако је то. Нисам осећао ни да сам одбачен, ни да сам презрен. Једноставно, ја сам се препустио Богу, а то сам, причао сам, учинио и кад сам дошао у Црну Реку, кад сам остао сам. И тада је одлука била: остајем сам. Сам, докле је Божја воља: годину, две, пет, десет, није битно. Литургију не могу сам да служим, али ништа. Повремено ћу ићи у Девич, у неки манастир, па ћу служити и причешћивати се. Или, ако неко дође, па онда и ту можемо. То је била моја одлука. После тога, рекао сам и то, ви сте то записали негде, почињу да долазе искушеници. Ето, то је.

Тако и сада, јер је братија из Црне Реке изашла пре мога изласка из Грачанице. Они су 3. јуна, а ја сам 23. или 24. јуна изашао.

МС: Је л' тако беше?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Тако је било, пред Видовдан. И тада сам први пут служио у Раваници Сремској, тамо где су биле мошти Светог кнеза Лазара. Значи, моја братија је већ била изашла. Не знам за монахиње кад је која изашла, не сећам се тачно. Тако да, одмах од првог дана, прве литургије, из целе Србије монаштво је долазило у Шишатовић. Замислите из Лознице, преко Београда, па тамо преко Митровице, то је једно 300 километара, можда и више. Оне сестре које су биле ту око Београда, у неким кућама, долазе.

То је било невероватно. Народ поче да долази. Сремски манастири су тад били сви уз нас, да кажем, разумели су све. Али, за све то време притисак се од стране Синода и појединих архијереја повећавао. Имали сте онај мој текст, писмо. Тамо је таксативно наведено шта су све предузимали.

Али, мимо закона, нисам позван на Сабор, а био сам већ под забраном, јер сам очекивао да то треба да се расправи.

На првој седници попуњава се моја епархија, иако је до тада увек била традиција, ја знам, био сам у Сабору деветнаест година, да се питање попуњавања или избора нових епископа врши на последњој седници Сабора. Овде је то урађено на првој. Ту је коначно преломљено.

МС: Слава Богу.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И онда је почело како је почело. Први пут у Љуљаке кад сам дошао, онда је била маса народа. Да ли сте ви били?

МС: Јашта.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И онда је спонтано кренуло. Тако је ишло. Добро, Милоје.

МС: Добро, Владико. Одмарајте се сад.

Вл. АРТЕМИЈЕ: 'Ајмо.

МС: Хоћемо ли се сутра видети, с Божјом помоћу?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, да, у име Бога.

МС: Благословите, Владико.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Бог благословио.

МС: Лаку ноћ.

Божји промисао је био одговор самовољи пројонийеља

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да су ми дали манастир у епархији, што сам тражио, сви монаси би остали где јесу и ништа не би било од овога што је било. Значи, то је Божји промисао који је водио... Нисам ја водио, нисам знао за ово, то је дошло. Ја сам тражио само мрвице са трпезе богаташа. А он ми је одговорио: *Не долази у обзир!* То је била пресуда! И било је шта је било. Хвала Богу. Ја кажем само: хвала Богу.

МС: Да су прихватили Ваш предлог и да сте остали у неком манастиру, ништа од овога не би било.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па ништа. Мати Сара је ишла, сирота, у Босну, код митрополита Николаја.

МС: Ишла је и код Никанора и код Василија.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Ето, и кроз то се огледа Божји промисао. Ми смо у Шишатовцу остали четири месеца, кренули сасвим озбиљно да радимо, да обнављамо. Ми смо тамо довршили неке просторије. Тамо ону зградицу да се прошири, да се подигне оно. Просто, био је план да се ради. Ту живиш, то је твоје и онда нешто предузимаш. Тај наш боравак тамо, врло кратак, оставио је трага.

МС: Како да није. И намештај и грејање. Мој кум Милош је тамо послао, ја мислим, фрижидер или замрзивач, тако нешто. Свашта је тамо урађено.

Дрека Аѿанасија Јефѿића

Како објашњавате то клеветање Атанасијево против Вас?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ја се уопште не трудим да објашњавам њега. Откуда, због чега, то ја не знам, али тако је. И не само да је то оно што он говори по трибинама, на предавањима... Он не може да пропусти ниједан говор, ниједно

предавање на факултету, а да не закачи Артемија. Он је 2011. или 2012. обиграо целу Свету Гору, говорећи против Артемија и у Грчкој. Али су га многи Грци прозрели и одбацили. Не хватају се, не лепе се на његове приче. У Светој Гори је тражио истомисљенике. И вероватно је понегде и нашао. Никад нисам испитивао, то није моје. А шта га је терало, то је на крају крајева, један подвиг...

Милош СТЕФАНОВИЋ: Да ли је то оно кад човек једном скрене с пута истине, а зна да мора да изговори лаж због нечега.

МС: Знаш како је то, куме, како сам ја то разумео. Како је могуће да човек, рецимо, маљем убија србску децу и србске људе? Он осећа ужасну грижу савести кад то уради први пут. А после тога то прераста у страст.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ја не могу да схватим, Милоје, заиста, да ли у почетку има грижу савести и поготово чиме он себи оправдава такав поступак.

Милош СТЕФАНОВИЋ: То мени никако није јасно.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Једино мржњом. Код овог случаја о коме причамо не могу да схватим и да прихватим да они знају, а то раде. Мислим да су они уверени да праву ствар раде. Дакле, боре се за „јединство” цркве. Боре се против „расколника”, против „секташтва”. Ваљда мисле да су они прави борци.

Милош СТЕФАНОВИЋ: Да они службу Богу приносе.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да. Е, то је то. Они који убијају и гоне мислећи да Богу службу чине.

Милош СТЕФАНОВИЋ: Значи да су створили себи у глави тај виши циљ и да то...

Вл. АРТЕМИЈЕ: А то, до тога је довело, шта? Опет мржња, завист, злоба... Шта су они десет година чекали и шта је то њих тада погодило, да толико чекају одлуку о рашчињењу Артемија. Разумете? Чиме им је Артемије стао на жуљ? Где? Када? То никад нико није објаснио нити може објаснити.

МС: Велико је питање да ли они мисле да *Боју службу чине* или су они у глави изједначили себе са црквом, са вером. Знамо шта су комунисти приредили својим друговима на Голом отоку. Или, како је Стаљин убијао комунисте: он је побио више комуниста него Хитлер, Мусолини и Франко заједно. Зашто? Зато што је себе идентификовао са револуцијом. Себе је поистоветио са идејом. А онда гордост, сујета, власт, моћ коју има, направили су од њега монструма и он сада, у ствари, пошто је изједначио себе са идејом, свакога ко је против њега и идеје за главу скраћује. Владико, знате, кад узмете Атанасијеве књиге, он говори о томе да не може већина на Сабору одлучивати, него мора да постоји јединство са Светим Духом. Он у својим књигама говори: *Чујте косу са главе они који буду вршили реформу лишурје!* Сећате се. Да би он, као „луда Наста”, значи ја сам мојим очима гледао, склањао целивајуће иконе, радио све то што ради. Они су, као што је папа себе изједначио са Богом, умислили да...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Како су дошли до тога, Милоје?

МС: Власт. Нису могли да понесу власт, Владико, верујте. Ви сада имате једног обичног човека који исплива на неку функцију и онда, рецимо кроз три месеца или кроз три године, не можете да му приђете с рогуљама. Јер он

је себе, у својим мислима, уздигао. Зашто је сад Владика Артемије „непомјаник”? Ниједан аргумент. Ја бих разумео да они могу да нађу том Артемију три ствари које су супротне светоотачком предању, супротне ставовима њиховог духовног оца и тако даље. Него, ништа од тога.

Шта је само разлог?

Разлог је што је Артемије „тврдоглав”. Разлог је што Артемије неће у бразду с њима, а принципијелан разлог никад нико од њих није навео. Је л’ тако?

Вл. АРТЕМИЈЕ: То је суштина. Кад би они требало да објасне то своје разумски, не виком и галамом, него да наведу разлоге, ваљда, не знам шта би могли да наведу.

МС: Нема ту разлога, њима гордост не да да размишљају трезвено.

Оцеубица и прељубочинац

Вл. АРТЕМИЈЕ: Сваки премештај епископа у другу епархију је безакоње, сем ако постаје патријарх, онда је дозвољено да пређе у другу епархију. То користе као *мноџумољен* и тако прелазе. Значи, то није дозвољено, али то је код нас као попити чашу воде. И не само то, него се отимају ако је нека добра епархија упражњена, онда би сви да буду кандидати, сви се гурају ко ће да то добије. А тамо каже, *умољен од мноџих*. Како је то лепо речено.

Ја, ево да кажем, не ради хвале, него због чињенице: кад је подељена Шабачко-ваљевска епархија, оформљена је Ваљевска, а остала је Шабачка, па је сад питање било у вези са попуњавањем Ваљевске епархије. Прво су мени понудили.

Да ли је то било у плану мога уклањања са Косова или нешто друго? Углавном, ја сам одбио: са Косова не идем! Онда је дошао Милутин из Аустралије, на Ваљевску епархију. Нисам хтео да мењам. И кад су ме, овако безаконо прогнали, ја опет ништа нисам променио. Остало је онако као што је било: Епархија рашко-призренска. Са једним додатком – у *еџилу*. А то није мој избор. То је...

И шта се десило?

Епархија рашко-призренска је покривала Косово и Метохију и део рашке области. То су биле границе. Са овим што су урадили, сигурно не намерно и не са циљем, Епархија рашко-призренска се проширила, она се сада налази свуда где има верника који јој припадају. Дакле, и у Канади, и у Америци, Аустралији и свуда.

Кажу да је то неканонски, а ја кажем – неканонски је оно чему је почетак лош, онда мора све да буде тако. А сматрам да ово није неканонски. Јер, ја ничије нисам отео нити угрозио било чиме: ја једноставно служим Богу и народу који хоће то. А хоће они који не познају

гласа туђинчева, него беже код њега. То су они верници који схватају и поимају шта значи екуменизам, шта значи јерес, шта значи борба за Истину, и они неће да иду за пастирима који су вуци у овчјој кожи.

МС: Сама чињеница, то је оно што Миодраг Петровић у својој књизи назива двожецац, трожецац и тако даље. Сама та чињеница да је епископ променио епархију...

Вл. АРТЕМИЈЕ: То је равно прељуби.

За време живог епископа не може се попунити епархија. Зато је мој Теодосије и оцеубица и прељубочинац. И ако је почетак лош, онда и све што следи иза тога не може бити добро. Ако је корен неког дрвета рђав и плодови ће бити рђави.

ДЕО ДВАНАЕСТИ

Ако је од Боїа – оїсїаће

Вл. АРТЕМИЈЕ: Најважније је то да Бог свим руководи. Ништа ми не бисмо сами могли, јер каже, ако је то дело човека: пропашће. Ако је од Бога: опстаће. Важно је да се не нађете као богоборци.

Тужакали су нас ђолицїји

И онда нас позивају у полицију, која схвата о чему се ради, извињавају се, али морају неки извештај да доставе. Ја и Николај смо заједно били у Крагујевцу. Примео нас начелник СУП-а, па смо лепо разговарали. И тако, ми причамо, али је рекао – по пријави владике Јована (Младеновића – ої. М.С) он је то морао да уради. А он да би скинуо

са себе, напише извештај да је извршио саслушање. Шта ће да каже, то не знам. Они тако позивају и владикау Наума из Барајева и игумана у Бањалуци.

О. КСЕНОФОНТ: И ја сам био.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И тебе су звали. И Максима, ваљда.

О. КСЕНОФОНТ: Човеку неугодно: узима тзв. *изјаве од грађанина*, у својству грађанина. Шта ми радимо,

ко смо, да ли се представљамо да вршимо службу у име патријарха Иринеја...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Све, наводно, лажно представљање. Ми нисмо то за шта се представљамо, ми обмањујемо народ и тако то.

О. КСЕНОФОНТ: Мислим да је и Сара ишла, ваљда. Или су они долазили код ње? Нешто је било.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Нешто је било, не знам.

МС: Не знам ни ја.

О брајској љубави

Вл. АРТЕМИЈЕ: Два брата су била подељена. Један имао породицу, не знам колико деце, подоста, а други није имао деце, био је инокосан, сам. И сада, жито сазрело, сложили снопове у крстине, па онај што има породицу каже: *Мој брај сам живи, њему шреба ѿмоћи*. Крене да му неколико снопова из своје њиве пренесе тамо у његову. А исте ноћи, онај други брат размишљао: *Ејо, ја сам сам, мени много не шреба, мој брај има ѿуну кућу деце, њему је ѿшребно, шреба да му мало ѿмоћем*.

И оде он да пренесе који сноп у братову њиву. И они се сретну на међи! То је стварно било...

Нада СТЕВАНОВИЋ: Овај понео онамо, овај овамо. Еј, што ћу...

Вл. АРТЕМИЈЕ: Да, то је стварно...

Важно је Боју ујогији

МС: Тај старац што је страховао да ли је угоди Богу, беше болестан. Је л' тако?

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ма умире човек, на самрти је. Братија га пита: *Па зар се ти, оче, ѿсле школико шругова у живоју ѿлашиш?*

– *Децо, ја се јесам шругдио, али не знам да ли је шо Боју било ујодно*.

Јер, кад би он помислио и рекао – *Да, ја сам сијуран* – то би био најдубљи пад, то би био израз гордости. Јесам се трудио, али не знам да ли је то Богу било ујодно. Ето, то је тај смирени одговор.

Ево руке

Вл. АРТЕМИЈЕ: То би било као, рецимо, не дај Боже, да сада од мојих монаха или хорепископа неки самовољно приђе Патријаршији и сједини се са њима. А Патријаршија није ништа променила да би се вратила на прави пут...

Ја сам негде написао, ви то знате, под којим условима би могло да се превазиђе ово стање. Не бих сад понављао.²

МС: Јесте, навели сте четири-пет разлога.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Јесте, неколико разлога је тамо наведено. Било овај Сабор или неки будући да уради то, то и то. Е сад, кад би им неко од мојих пришао, без тога да они учине било какав корак у погледу исправљања очигледних заблуда, ових о којима стално говоримо, које су евидентне, ја не бих могао да кажем да је исправно поступио.

Наш је став да не одричемо ни београдској Патријаршији благодатно дејство. Зато, рецимо, никада нисмо

² <https://srbin.info/pocetna/aktuelno/intervju-rascinjenog-vladike-artemija-o-vucicu-kosmetu-ekumenizmu-pomirenju/>

постављали питање да ли неко иде тамо у цркву, па долази код нас. Онај који долази, њега Господ доводи и хвала Богу. А да ли он иде и тамо, и ако иде, то ће време да учини своје.

Ми не одричемо ту благодат. А колико постоји и код кога постоји, то је Божје.

МС: Ми кажемо: *дођи и види*, је л' тако, Владико? Нек он види где има благодати више.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Па да. Али рецимо, ако неко оде и крсти дете код Амфилохија или Иринеја, ми не можемо да кажемо да то дете није крштено. То значи, не одричемо благодат. А колико они исправно раде... Свако ће одговарати за своје поступке.

Рађамо се да мремо, а мремо да вечно живимо

Чему води телесно рођење? С телесним рођењем човек ступа на стазу која се завршава смрћу. И он, од рођења, крене путем ка смрти. Мало дете, али дан по дан, ближе је гробу свом.

Духовно рођење је ступање на пут који води у Царство Небеско. Оно је као она купина несагорива. Он гори том вером и можда сагорева, као и свећа која гори и светли, али све је мања и мања. Тако и живот човеков пролази. Али док деламо, док светлости имамо, каже Владика Николај, док је човек на овоме свету, да се бори, то је најважније: истрајан бити, упоран. И онда, каже апостол Павле: *Трку сврших, веру одржах*. Значи, мој живот се ту завршио, а вера је одржана.

Каже, све што је лепо на Земљи траје кратко. А у вечности траје вечно. Све што је лепо. То је тај вечни блажени живот у Царству Божјем. Али се за тај начин вечности блаженог вишњег живота морамо трудити док смо овде на Земљи. Овај живот на Земљи, који траје

како коме: 50, 80 или 100 година, јесте један трен у односу на вечност. И мањи од трена. Тај живот нам је дат да њиме купимо или обезбедимо себи вечни живот у Царству Небескоме.

Апостол Павле каже: *Искуљујте време!* Како човек искуљује време на Земљи? Тиме што га испуњава вечним вредностима: добре мисли, добре намере, добра дела, добре жеље... Дакле, чување од свега рђавог и негативног. Тако, како би рекао отац Јустин, претварамо време у вечност. То је право искупљење времена. Јер оно што човек овде на Земљи уради, то га чека у ономе свету.

Најузвишенији циљ

Ви сви знате шта је инерција. Тело које се креће тежи да задржи исти правац, а ако наиђе на препреку, то је удар услед ког се зауставља.

Духовни узраст или напредак никада не престаје. Којим смо се правцем кретали овде на Земљи, тај правац се продужује и после одласка са Земље. Онај ко је чинио зло на Земљи целог живота, он тамо не може да направити заокрет од тога правца којим је ишао, него продужује у истом смеру. А исто тако, онај који се трудио целога живота да живи по Богу, он, такође, наставља тим правцем и после одласка одавде. Јер нема краја, зато што је циљ који је Господ поставио људима толико узвишен да се никада не може достићи, али коме се може вечито тежити и ићи ка њему.

Знате који је то циљ?

Будите савршени као Отац ваш небески. Наравно, то је једини циљ достојан човека. Сви други које постављамо у овом животу на Земљи привремени су, лако се остваре, а после: шта? Поставимо други неки циљ, а кад постигнемо све на Земљи, онда долази очајање, па врло често

и самоубиство, јер ако сам остварио све што сам желео живот овде више нема сврхе. А овај циљ, бити савршен као Отац наш небески, то је циљ којем увек можемо да тежимо. Он је пред нама, ми гледамо у њега и путујемо. То је наш задатак и на Земљи и кад одемо са ње.

Живот је борба, непрекидна борба. Као што каже Његош: *Нека буде борба неїресїана.*

Жеїве је мноїо, їоїребни су жеїеоци

Имамо овде у Америци и наше мисионаре који су одиграли видну улогу на путовању кроз Канаду. Ови који су из Канаде знају како је то било лепо. Били су Милоје, Милош, отац Стефан, који често овде дође. Искористити то, то је велико духовно благо.

Дете, кад се роди, јесте будући човек, али још није човек, но у њему постоје потенцијали да се развије у зрелог човека. Е, тако и ово. Животом и радом ми растемо.

Госїод се не їоказује у сили

МС: Једном сте нам започели причу о пеїини Светог Илије, па је неко наишао и прекинуо Вас.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Путујући кроз Свету Земљу, свратили смо у пеїину светог пророка Илије, који је побегао из Палестине, где је владао цар Ахав. Илија је бежао 40 дана. Од кога? Од зле жене, од царице Језавеље. Он, који је затварао небо, који је толико ревново за Бога, који је молитвом спалио жртву, огањ са неба и призвао кишу! Дакле, један такав силан човек у вери, уплашио се жене. И Свети Златоуст у беседи својој каже: *Шїа їи би, Илија? Зар їи, који си,* па набраја: то, то... *Од коїа бежиш?* Дакле, сакрио се Свети Илија горе у пеїину и онда, земљотрес се појави. Каже: *Госїод не беше у земљоїресу.* Потом бура, неки јак ветар. *Не беше Госїод ни у бури.* Онда се појави тихи

поветарац: и ту беше Господ. *У миру, у їишини, Госїод се јавља.* Он не показује себе у некој сили, него у поветарцу тихом који умирује.

Ваљда сам то хтео да причам. Ух, Господе Боже, толико има тих дивних ствари.

Нада СТЕВАНОВИЋ: Јесте.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Ми смо у Америци шетали свако јутро. Је л' ти причао, Надо?

Нада СТЕВАНОВИЋ: Јесте. Он не може лако да исприча то како је било лепо.

Вл. АРТЕМИЈЕ: И онда смо празнословили о свему и свачему.

Нада СТЕВАНОВИЋ: Каже да је био у Рају кад је с Вама био.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Није ми то открио.

Нада: У Рају је каже био. И каже, како сам дошао овамо, одмах сам упао у пакао (Владика се смеје).

Вл. АРТЕМИЈЕ: Лепо, лепо беше, заиста.

МС: Данас сам здомч'о једно сатић времена, па сам слушао неке аудио-записе из наших шетњи. Знате како

то изгледа: тап, тап – кораци, газимо по такту: тап, тап, тап... И онда Ви причате.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Чују се и кораци?

МС: Кораци, фантастично. И онда станемо. Кад се стане, не чују се кораци. Тачно се зна да смо стали. Ви питате шта ли овде пише – *сѿой*. Па тумачимо шта пише: *Забрањено на... ѿриваѿан ѿосег*. А кад се враћамо пред имање наше катакобе, Ви кажете: *И овде би моїло да се сѿави оно – сѿой*. А ја кажем: *Владико, ја мислим да не ѿреба, неїо: Блаїословен који долази у име Госїодње, да би дошао цео свей*. Ви кажете: *Али сѿой за оне нечасѿиве*.

Дивно. Знате како то изгледа, ти кораци.

А моја идеја је да то, ако будем жив, средим и направим једну звучну књигу која би имала и транскрипт. Идеја је да се можда зове **Разїовори у рајским шейњама**. Баш у рајским шетњама.

Чујше и ѿочујше

НАЈАВЉИВАЧ: Драги слушаоци, ево сведочења протојереја-ставрофора Саве Арсовића, школског друга Владике Артемија и његових прогонитеља, из беседе одржане пред светим олтаром манастира Рукумија 2010. године Господње.

Сава АРСОВИЋ, протојереј-ставрофор: Кад сам био млад и кретао овом стазом, кретали су и моји другови који данас цепају одежду Светог Саве и хоће да поцепају српски народ како им Латини заповедају. И сада, да видим Ристу, Зорана³ и друге многе: срам их било!

Осудиће њих цело србство.

Проћи ће њихово.

3 Световна имена митрополита Амфилохија Радовића и владике Атанасија Јефтића.

А Бог се не да победити. Нико га није никад победио, нити ће га икад победити. Навалисте на свог друга, али и ви сте то чули: Зоране, Живко и Ристо, кад је отац Јустин рекао Артемију: *А ѿи ћеш, мали, ѿосїрагаѿи*.

И од кога?

Од школских другова.

Срамота, по ко зна који пут, Србинова. Дочекасмо да свештенослужитељи, владике, убијају браћу своју.

Срамота, срамота и опет, само срамота!

Како се не стиде да корачају по овој српској, мученичкој и крвљу натопљеној земљи? Како може Зоран да гледа Владику Артемија, онако сав уфашлован око врата? Шта је он урадио своме другу?

Боље да се није ни родио!

Не ѿрисѿајем

*(разїовор са їруїом монаха и ѿријаїеља
6.окїобра 2020. у Љуљацима)*

Вл. АРТЕМИЈЕ: Наш став је јасан: Не можете нас натерати да ми на то пристанемо. А кад то учините, само ћете се окитити још једним новим злочином.

Не пристајем! Спремни смо на све последице, чак и да нас уништите, али мимо наше воље и без нас.

Зато сам био некооперативан и морао сам да будем... Не морао, него то је одговарало и државним елементима тада, најалост и црквеним, и онда су са две стране успели да ме избаце, не само из цркве, него и са територије Косова и Метохије. Иако сам имао право, по Уставу Српске цркве, ако су ми узели епархију, да останем у неком од манастира моје епархије и да проживљавам свој век.

Кад сам се позвао на то право, одговор је био јасан: *Не долази у обзир!* Значи: мораш ићи. Али, наравно, све је то

било тешко доживети и преживети. Међутим, што даље време пролази, ја увиђам да је то све било по промислу Божјем. И, молим вас, парадокс: Почео сам да благодарим мојим гонитељима што су то учинили.

Јер, да нису они потегли то оружје, ја бих и данас седео са њима у оном што се зове Сабор. Бунио бих се као Грк у затвору, сведочио, пискарао нешто, али од тога не би било ништа. Све ово што је урађено за десет година не би данас постојало.

Зато сматрам да је оно било по промислу Божјем да би се створило оно што данас имамо. У оно време смо се нашли нас двеста монаха и монахиња, на улици, без игде ичега, без крова над главом. И нисмо имали никакав план, ни визију неку.

Сва наша визија је била: нека буде Божја воља!

И заиста, све касније што се дешавало, дешавало се уз Божју помоћ. Од тридесет и нешто катакомби у Србији, ниједну нисам ја планирао, нити сам ја решио да ту буде, нити сам могао да је подигнем, иако су ми то приписивала моја браћа: Чиме градим куле и градове по Србији? Опљачканим новцем са Косова!

Али, сви ви знате, све те катакомбе које имамо потекле су од вас, од народа, појединца или групе, где се скупило и нашло људи који се не слажу с тим куда иде брод Србске цркве, куда нас воде званични представници. Осетили су да ипак могу нешто друго, што им је потребно, што им недостаје. И онда су, увек на иницијативу мештана, долазили до тога да оснујемо неку нову катакомбу, да оснујемо манастир и ти људи који су били иницијатори, они су на томе и радили и остваривали, ту долазили и налазили духовну утеху.

Ово је испало спонтано, све што сам рекао, али као једна заиста јавна исповест. Монахиње наше су у кућама живе ове-онде и у почетку су тражиле пријем код неких владика. Нигде нису примљене, одбијене су.

Милош СТЕФАНОВИЋ: Срећом!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Дакле, није само да је отврднуло срце Амфилохија, него и осталих епископа. Зашто? Да бисмо ми били компактни у епархији и Богу хвала што је тако остало.

*Последњи разговор с Владиком на неколико дана
прег Њејово пресељење у вечност
(са Србима из Америке)*

Вл. АРТЕМИЈЕ: То како је све текло, то ће се видети кроз књигу *Шемајизам Епархије рашко-језзренске*, а то је десет година постојања. Тамо ће бити приказано у слици и речи све како се то спонтано одвијало.

И то ће бити одговор свима онима који су измишљали како Артемије зида куле и градове по Србији. Видећете онда све.

И шта сам тада рекао: зашто се ово дешава, ја не знам, али верујем да је по промислу Божјем за неко веће добро. И онда, како је Бог хтео, ја сам радио. И заиста, после сам,

пре више година, почео да захваљујем Богу, али и мојим прогонитељима на томе што су урадили. Јер да нису они то урадили, ја бих и даље био са њима. Ја сам од почетка био, да кажем, бунтован. Али све је остало на маргинама. Шта ћеш: њих 45, један може шта год хоће да каже, гласа се и иде даље.

Дакле, и даље бих био тамо и свега овога не би било, али би било нешто друго: изгубио бих душу.

Овако: хвала Богу за све.

МС: Има једна занимљива беседа у Шишатовцу, од пре 10 година, тадашњег ректора карловачке Богословије, протојереја-ставрофора Душана Петровића. Он је био, ако се не варам, на Владичином имендану.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Имендану, да.

МС: И он је одржао тада беседу по изгнању Владичином. Између осталог, рекао је: *Оно што је Владика Артемије урадио, што није урадио ниједан епископ, не у Србији, него у свету. Да за време своје епископске службе Богу и роду замонаши...* Па је рекао цифру колико је то било. Нешто преко 200 монаха и монахиња. Али, шта се догађа? Ако пратите сајт Епархије рашко-призренске у егзилу, ви видите да тешко да прође неки месец да се не замонаши или не рукоположи неко нов.

Дакле, то је једна, заиста, дубока духовна бразда. Као што је у време оно Владика Николај обновио монаштво и подигао малу Србску Свету Гору, обновио манастире који су били замрли. Имам податак да је само један архимандрит управљао целом малом Србском Светом Гором. Зашто? Зато што није било монаха. И сад све ове старице које умиру по овчарско-кабларским манастирима, то су, у ствари, духовна деца Владике Николаја. На нашу велику жалост, мала Србска Света Гора ће опустети, јер су убацили екуменистичке, да тако кажем, клицоне и те старице су сабијене у мишју рупу и ти манастири,

један по један, почињу да пусте. Али, као што је Владика Николај обновио монаштво у време оно, пред Други светски рат, тако се десило сад – кад је јерес екуменизма почела да осваја Србску православну цркву и кад се она, под руководством тих лажних пастира упутила ка Ватикану, онда се Божјом милошћу догодио прогон Владике Артемија.

Увек је Господ пројавио по некога, знате. У време оно имали смо Јована Златоустог да пострада за добро православља, вашег и нашег Јована Шангајског да пострада. Знате какве су клевете све на њега падале. Тако да је нама Бог учинио велику милост да у време нашег борављења на Земљи овде будемо савременици Владике Артемија који обнавља живу цркву монашећи те побожне душе које су посветиле свој живот роду и Богу, а уз ту живу цркву ничу, као што видите, и ове катакомбе. Једини грађанин земље Србије који није могао да добије грађевинску дозволу да гради кућу на својој очевини, то је Владика Артемије. И та агонија је трајала две-три године. Је ли тако, оче?

О. ВАРНАВА: Па да, две-три године и после још годину дана ставили су нам жуту траку, нисмо смели ништа да радимо.

МС: Јесте, ставили забрану. Ето, то је. Кад се слижу безбожне државне власти са безбожним лажним пастирима, онда је све могуће. Али добро. Слава Богу да ми имамо варијанту. Овај народ, који искрено исповеда веру, сада више није у проблему. Људи из далека, ако не могу да дођу сваке недеље у цркву, доћи ће једном месечно, али ићи ће тамо где се заиста исповеда вера. И то је оно што је спасоносно. И све наше катакомбе су, слава Богу, препуне. Ми сад имамо велики проблем јер смо имали погрешне процене, па смо направили релативно мале храмове. Тако да је тесно и у Лозници и у Ариљу, свугде нам је тесно. Слава Богу.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Како је до ове последње катакомбе дошло, нек вам каже о. Варнава.

О. ВАРНАВА: Један човек, верник из Зајечара, решио да поклони цело своје имање, продао је кућу, стан... И ту, у близини родног места, налази се једно село, забит у подножју Старе планине. Како се зове оно место, Владико, поред? То је Кална. Па поред Калне, Шести Габар. Он је направио цркву и посветио Пресветој Богородици Тројеручици. Он је грађевинац, између осталог. И око седам хектара откупио, просто духовна оаза. Кад смо отишли да видимо, он нас позвао, ми онако скептично питамо се где то идемо. Али кад смо видели, просто нисмо могли да верујемо. А он је дошао ту пре четири године.

МС: Четири или шест?

О. ВАРНАВА: Шест, да. Владико, ето... Показао слике на лаптопу. Каже: *То је моје имање, видиш, ја бих ту направио цркву...* Владика, да га не ражалости, каже: *Па ејо, имаш блајослов да градиш.* И он се од тада више никада није

јавио. И само је летос, у августу, звао: *Ја сам ово завршио, кад ви можете да дођете, да ја кажем ношару да направи уговор да Владика њошине.* И ми закажемо 17. август и одемо да видимо. Просто, били смо затечени.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Знате, тако је спремио да ја из кола нисам изашао. Изашли су нотари да у колима потпишем уговор.

О. ВАРНАВА: У Књажевцу, јесте.

Вл. АРТЕМИЈЕ: Уговор. Па смо ишли да видимо цркву и то све.

МС: Па ето, Божје чудо. Замисли то. Човек једанпут дође, види се с Владиком, прозбори кол'ко ми, пет-десет минута, и појави се после шест година са седам хектара...

О. ВАРНАВА: И струја, и вода, бунар, две кућице као она ниска градња, као на Светој Гори. Све, с водом, купатило, све. А урађено квалитетно, види се да је он радио за себе, за своју душу. Стварно предивно, предивно.

Предраг ПЕЦИЋ из САД: У ваше здравље, Владико!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Не куца се са водом, али са човеком, да.

МС: Живели, Владико!

Бранислав БУЛИЋ из САД: Живели!

Вл. АРТЕМИЈЕ: Што каже праведни Јов: *Го сам изашао из ујробе мајерине, ја ћу се и враћати.* Ништа ми не треба: *Господ даде, Господ узме, нек је блајословено име Господње!*

Збојом свейи Владико

НАЈАВЉИВАЧ: Аутор ове књиге обратио се уснулом духовном оцу поред његовог гроба, на дан његове сахране, 23. новембра 2020. године Господње следећим речима:

„Збогом, предобри, драги и свети наш Владико.

Збогом, вољени Оче наш,

Ваистину: *Добар рај рајова, шрку сврши и веру одржа!*

Нек је благословен пут којим хита душа Твоја у сретане свом светом духовном оцу Јустину Ћелијском коме си, један једини, остао веран до потоњег издиханија и у сретане свом светом духовном сину Харитону, новомученику косовскоме, кога си захранио хлебом са девет кора начињеним на њиви Господњој.

Почетком 2010. дође ми до руке Твоја белешка у којој, уз остало, пише:

Гонишељи моји моју ме лишији ейискойској шрона, чак и ейискойској чина, моју ме пројласији болесним, сенилним,

чак и лудим... моју учинији мноја безакоња... све ћу љоднеји с љомоћу Боја. Ијак не моју ме наћераји у зајрљај љаје, ни у наручје екумениста...

Неколико месеци касније, приликом нашег првог сусрета у манастиру Шишатовац, у време оно кад су Ти прогонитељи забранили да служиш Службу Божју, Ти рече: *Не чудимо се љоме, јер је казано да ће свако ко хоће љобожно да живи у Хрисћу бији љоњен.*

Благо Теби, Свети Владико, што те на правди Бога гонише од Грачанице до Божје куће. Гонише, али не покорише!

Благо Теби што Те разбраћа у Цркви осудише без суда и суђења, ни за шта!

Благо Теби што Те братоубице десет година ћераше преко државних судова и не нађе се ниједан једини трунић оправдања за њихове клевете и лажи!

Благо Теби што Те братоубице и оцеубице са шиптарском полицијом и силом окупаторском избацише са

Косова, у коме си обновио србско монаштво и напунио тамошње светиње монасима. А те светиње, до Твог доласка у Црну Реку, по сведочењу блаженпочившег Патријарха Павла, беху опустеле. Твојим братоубицама се омаче да та сведочанства Патријарха Павла несмотрено обелодане у књизи *Извештаји са расијеној Косова!*

Благо Теби што даде све за Христа, а Христа ни за шта!

Благо Теби јер Те наткрили благодатни покров са Горе Блаженства на којој Спаситељ изговори: *Блажени њројнани ѡправе ради јер је њихово Царство небеско!*

Благо Теби Свети Владико, благо Теби!

А благо и нама који имадијасмо срећу да с Тобом састрадавамо на Твом голготском путу.

Ми знамо, драги наш Авво, да таквима, као што си Ти, припада Царство Небеско!

Зато чуј и почуј прозбу нашу: моли Христа Бога за нас, за Твоју духовну децу, да опстанемо, да се обдржимо на светоотачком путу, да нас не поплаве екуменистички таласи у којима се, авај, подавише многи.

Опрости нам, Оче наш и Владико, због суза на овом привременом растанку с Тобом. Опрости. Знај да су нам сузе у овом трену непотребне.

Знај да треба да се радујемо, јер си се на дан Светог Аранђела родио за живот вечни.

Треба да се радујемо јер иза Тебе остадоше твоји духовни синови и ћери да чувају и сачувају семе светоотачке вере коју си дубоко засејао у њина срца и њине душе, еда би је такву, чисту и непоругану, с Божјом помоћи, предали онима што ће доћи.

Јуче су моји унуци и праунук дошли да се опросте с Тобом. А пре десет година, кад испратисмо Тебе и Твоју, с Косова прогнану, духовну децу, учинивши нам част доласком у госте, напунивши авлију дома нашега монасима

и монахињама и испунивши срца наша радошћу неописивом, питаше ме, тада још нејака унучад моја:

– *Деда, има ли данас ѡправедника?*

– *Има, децо моја! Има! – рекох.*

Данас нам Бог учини милост те под кров наш уђе праведник горостасне вере. Таквог Праведника, к’о што је Владика Артемије, моје око не виде под сводом небеским, од босоножја до ових седих власи. Он корача тесним путем који су пропустили наши Свети Оци. Јер, к’о што песник вели: *Он усљуйи цвећа сљазе / Којима је ноја мека / Нек ѡ цвећу жене тазе / А шрње је за човека!*

А то што су га папини прстеноносци прогнали, исклеветали и у Марка прекрстили нека вас не збуну, децо драга: Једног дана ће вам се касти да он није Марко каквим хоће да га прогласе и понизе безаконици! Кашће вам се да он беше по храбрости – Марко Краљевић, а по исповедању вере – Марко Ефески нашијех дана.

Драги Владико, при нашем потоњем сусрету, ономад, на неколико дана пред Твоје пресељење у вечност, овде у Лелићу, кад дођох са нашим пријатељима – Србима из Америке – рекао си: *Благодарим Боју за све, али велику захвалносћ гућујем мојим ѡројонишљима. Да њих није било, моја мањинска реч би*

била њреїласана и уїушена. Захваљујући њима ми имамо њреко чеїрдесетї каїакомбних свеїиња, у којима се чува свеїосавско семе које ће род родиїи и већ їа рађа.

На крају те потоње, предивне беседе, Ти понови речи Светог Јована Златоуста говорећи: *Слава Боју за све!*

Ваистину, оче наш, учитељу наш и свети Владико наш: Слава Богу за све!

Родио си се овде, међу овим лелићким вртачама, на којима подиже са својим духовним чадима ову Свету Нову Никеју, на очевини својој, упркос нечовештву наших прогонитеља који преко државних органа искаше да се забрани ова градња – што им не даде Бог.

Тако ниче трећа светиња у овом крају и сад, поред Светог Владике Николаја и Авве Јустина, народ србски имаде и трећег неустрашивог стражара на бранику вере.

Поред вас тројице и Свете Тројице екуменизам неће проћи! Неће! Неће!

Од Тебе, за ових десет година страдања, никад, ама баш никад не чух ниједну једину реч осуде за Твоје и наше прогонитеље.

Али од Тебе научисмо да се и за њих Богу молимо, еда би се вратили са пута злога – што нека би им дао Бог!

Нека Те Милостиви Господ приборї онима који стоје с десне стране славе Његове, да заједно с Њима славиш Оца и Сина и Светога Духа у све векове векова.

Нека ти је вјечнаја памјат, Свети Владико!"

ДОДАТАК

Епископ Архиемије: ДА СЕ РАЗУМЕМО

Од почетка настанка проблема званог „случај Артемије“, било је доста оних који су Наше ставове у потпуности разумевали и свесрдно подржавали. У новије време код неких од њих дошло је до извесног колебања, збуњености, неодлучности да Нас следе. Како сазнајемо, на овај или онај начин, у последње време њих, као вернике, муче нека питања и недоумице, која за њих представљају „камен спотицања“, те нису у стању да Нас и даље онако отворено подржавају и следе на Нашем литургијском и еклисиолошком путу. У најбољој жељи да тим Нашим

пријатељима и доброжелатељима помогнемо да разреше и превазиђу своје недоумице, покушаћемо да у најкраћем објаснимо неке Наше потезе и ставове који управо и представљају за њих „камен спотицања и стену саблазни“. Уверени да су они, и поред тога, остали Наши пријатељи, истина, сада у невољи, у дилеми „коме ће се приволети царству“, Ми им се као таквима и обраћамо у намери да им, као пријатељ пријатељу, помогнемо да превазиђу тренутну кризу.

Стога, драги пријатељи, како чујемо и сазнајемо, први „камен спотицања“ за Вас јесте Дубоки Поток. Иако само „поток“, он се за вас показао предубок и непремостив. Наш одлазак тамо у вашим очима био је прелазак из статуса „мученика“ у статус „бунтовника“, што за Вас представља проблем, јер не видите оправданост тога чина. За Вас је, можда, било боље да Ми и даље останемо у статусу „мученика“, како бисте Нас Ви, и многи други, могли „сажаљевати“ свесрдно и „бранити“ пожртвовано. Нама, пак, није био циљ, нити би то било на добро Цркве Божје, да глумимо „мученика“, него да за Цркву и верни народ (од Бога Нам поверену паству) нешто конкретно и урадимо.

Зато Наш одлазак у Дубоки Поток није био прелаз у статус „бунтовника“, него у статус „исповедника“, онога који отворено, јавно и одлучно исповеда ВЕРУ предату Нам од Светих Апостола, Светих Отаца, Светих Васељенских Сабора, који сачинише и Цркви на сва времена оставише СИМВОЛ ВЕРЕ, у коме, између осталог, исповедамо веру „У ЈЕДНУ, СВЕТУ, САБОРНУ И АПОСТОЛСКУ ЦРКВУ“. Да се Дубоки Поток догодио тек после саборске одлуке о „рашчињењу“, онда би то заиста био одлазак у „бунтовнике“. Овако, тај Наш потез је еклисиолошки и канонски потпуно оправдан, јер смо Ми, као канонски и легитимни Епископ Епархије рашко-призренске, поступили

сходно 15. правилу Прво-другог Цариградског Сабора, у коме Свети Оци налажу Православним Хришћанима да прекину помињање и црквено-литургијско општење са Епископом или Патријархом „због какве јереси, која је осуђена Светим Саборима или Светим Оцима, а коју он (Епископ или Патријарх) јавно проповеда или отворено учи о њој у Цркви“. У том случају наложено је не само Нама, као православном Епископу, него и сваком православном хришћанину, да се ограда „од општења са таквим Епископом (или Патријархом) и пре саборског разматрања“. Ми смо потез „Дубоки Поток“, и све касније што је уследило, повукли не да бисмо „расколом разрушили јединство Цркве“ (не дао Бог), напротив – похитали смо да би „Цркву сачували од раскола и раздељења“, као што и објашњавају Свети Оци у наведеном 15. правилу Прво-другог Сабора. Јер по њиховом уверењу, када је јерес у питању (а зар има неко коме још није јасно да је данас јерес екуменизма дубоко ушла на широка врата у Српску Православну Цркву), такав потез оградивања не значи „да су се такви (који су се оградиле) одвојили од Епископа, већ од псевдоепископа и псевдоучитеља“, те „нису направили раскол у Цркви, већ су, колико је то од њих зависило, ослободили Цркву од раскола“. Сходно томе, показало се, у кратком времену, да је Наш потез постао велика утеха и велика нада за све православне вернике. Јер увек су кроз историју Цркве постојали људи који нису били равнодушни када је у питању судбина Цркве и чистота њеног учења. Примера има много и они су мање-више познати свима, па и Вама. Ми се и у овом времену трудимо да следимо те светле примере, понављајући речи свештенотученика Јосифа Петроградског: „Ја ни у ком случају нисам расколник (а поготову не ‘секташ’, Еп. А.), нити позивам на раскол, него позивам на очишћење Цркве од оних који сеју раскол и који га изазивају“ својим

неправославним учењима и ставовима јер, по речи светог Григорија Богослова „Ћутањем се издаје Бог”.

Друго болно питање за Вас, драги пријатељи, јесте Наше (не)помињање Патријарха на Литургији, јер по Вашем мишљењу то „означава не само непризнавање неканонских одлука Сабора, него непризнавање целине СПЦ у којој има”, како кажете, „и клира и лаика који нису одступили од Христа”.

Пре свега, морамо рећи да је непомињање Патријарха само Наша доследност горњем ставу који смо, надамо се, у претходној тачки довољно објаснили. Што се тиче, пак, непризнавања „целине СПЦ”, што Нам неко пребацује, то нигде и никада до сада нисмо ни рекли ни написали. Такав закључак се из наших досадашњих ставова не може извући, а да не постане једна од многих клевета исфабрикованих на Наш рачун.

Питање благодати у СПЦ још нико није поставио као нешто о чему би требало да се изјашњава. За сада су у питању само индивидуалне изјаве, поступци, исповедање праве вере или јереси. Ствари ће се искристалисати у своје време. У том смислу, нико не доводи у питање православност наших „сабораца” који се сви труде на истом послу, „сваки према својим моћима”, као што каже Свето Јеванђеље. Зато сматрамо да се треба уздржавати од тешких речи и квалификација било кога из наших редова за „издају”, „кукавичлук” и слично, јер то може само нанети штету праведној борби за одбрану Вере Православне, у коју смо сви укључени.

Оно што бисмо овде још додали јесте да је дошло време да се „одваја кукољ од пшенице”. Ми нигде нисмо негирали валидност Тајни у СПЦ. Али појединци, очигледно, више нису у Цркви Символа Вере. Треба ли Вас подсећати на говоре и изјаве Патријарха Иринеја у Бечу у септембру месецу, на екуменске сусрете и заједничке

молитве неких наших Архијереја, на недавни случај ХАНУКЕ у београдској синагоги, на... (да не идемо даље). Формулације се тек кристалишу. У овом периоду сигурно није сваки израз (и са Наше стране) догма сам по себи.

Питање општења са још неким од браће Епископа и осталих клирика само је питање времена. Ако не пре, то ће сигурно бити решено 2013. године. Јер и сва деца не проходају и не проговоре у исто време. Тако и у овом нашем питању. Кад ко схвати Истину, онда треба да је и прихвати и почне да је исповеда речима и животом. До тада Ми јесмо и остајемо само – Епархија рашко-призренска у егзилу.

Екуменизам је свејерес од самог зачетка свога. Никако не тек од случаја „Теодосијевог постављења”, нити од такве формулације од стране Преподобног Авве Јустина. Против те свејереси борили смо се годинама и деценијама, изнутра, из Цркве. Тако је бивало и са многим другим јересима кроз дугу историју Цркве. Све су оне у почетку, неко време, живе у самој Цркви. А кад је долазила „пуноћа времена”, када време „сазри”, оне су од стране Цркве одсецане и анатемисане. Тако ће бити и са свејересју екуменизма.

Та јерес у нашој Цркви, као и све неканонске одлуке Синода и Сабора СПЦ током целе 2010. године, закључно са постављањем Епископа Теодосија на трон Епархије рашко-призренске, при Нама живом и здравом канонском Епископу, био је преломни тренутак када је требало повући одлучујући потез. Они су тим чином пресекли, у ствари, пупчану врпцу општења. Сваки вид даљег општења био би озакоњење како саме јереси, тако и свих незаконних и неканонских одлука, па и рашчињења.

Надамо се, драги пријатељи, да ће ово неколико речи допринети да боље схватите нашу борбу, те да нестане збуњености код Вас „и неких других”, јер, како се чује, Ви „не знате куда Ми намеравамо ићи даље”.

Ако Вам нешто значи, ево Нашег одговора: **Ми, заиста, не намеравамо ићи било куд, него остати где смо и до сада били – у јединству са Црквом Символа Вере, са Светим Апостолима, са Светим Оцима, са Светим Васељенским Саборима, са нашим Светим Савом, Светим Владиком Николајем, Светим Аввом Јустином Ћелијским и осталим Светитељима који животом својим Богу угодише и нама светао пример оставише.**

Верујемо да се по том питању и Ви, који сте тренутно збуњени, у потпуности са Нама слажете, и да нико од нас не намерава да трасира неки нови пут или оснива неку нову, своју „цркву”.

Јер само тако, у заједници међусобно и „са свима Светима”, имамо наду да достигнемо циљ који је Господ поставио пред нас – Живот вечни. На крају, идући у сусрет Витлејемском Богомладенцу, честитамо Вам, драги пријатељи, срећне и Богом благословене Божићне и Новогодишње празнике уз сверадосни поздрав

**МИР БОЖЈИ! ХРИСТОС СЕ РОДИ!
СРЕЋНА НОВА 2011. ГОДИНА!**

Ваш у Христу Богу
+АРТЕМИЈЕ
Епископ рашко-призренски у егзилу

Извор:<http://www.pastirdobri.com/2003-01-06-21-13-53/2003-01-06-21-38-00/676-28102010.html#comments>

Грешни Милоје:

Отворено писмо онима који ме прозваше

11. јун 2011. године

*Господин Милоје Сћефановић дослџавио је
Уредништву Отворено писмо упућено онима
који га прозваше. Писмо доносимо у наслџавку.
Уредништву*

Драга браћо у Христу,

За време ово док су се намножиле моје седе власи, научио сам да човек треба да постави себи циљ и да упорно, с Божјом помоћу, иде ка њему.

Од Достојевског сам, пак, научио: ако би се човек на путу ка постављеном циљу почео заустављати ради каменовања оних који насрћу на њега, никад не би стигао до циља.

Поводом упућених ми прозивки, сведочим: тачно је да сам своје ставове, без обзира на то што су их једни крстили „лицемерним пискарањем”, а други „исповедањем вере”, објављивао и на сајту „Борба за веру”, али и у многим новинама, радио и тв емисијама, као и на бројним сајтовима.

Да ли и поред тих чињеница треба извући закључак да се ја слажем са свим уређивачким политикама свих тих медија? И да ли то значи да онима, са чијом се уређивачком политиком не слажем, треба да објавим рат? Да их етикетирам? Жигошем? Или, пак, да се молим за њих и да апелујем, колико је у мојој моћи, да не продају веру за вечеру?

Ако бих учинио ово прво, по чему бих се разликовао од бискупа¹ Иринеја Буловића и Амфилохија Радовића који су ме осудили „на смрт“ (трајним искључењем из СПЦ) зато што не пристадох на њихово безакоње?

Ако учиним ово друго, онда чиним оно што чини правдољубиви владика Артемије, тј. оно чему нас уче Свети Оци.

Осуђујмо, дакле, зла дела, грехе, јерес да би се виновници њихови спасли упозоравањем и молитвама нашим.

Моје је да у мери, Божјом милошћу дариваних ми таланата, чиним оно што ми је на спасење душе моје, на спасење ближњих мојих, рода мојега, вере моје.

Беседом на јори, причом о Сјрашном суду, целим Јеванђељем, Господ наш нас учи шта нам ваља чинити, еда би се спасавали.

Мој став у вези с Божјим човеком, владиком Артемијем, од првог дана, до дана данашњега, кристално је јасан:

– владика Артемије је стуб и бедем Православља у дане наше на нашим просторима;

– владика Артемије је доследан ученик Светог Јустина Ћелијског, верно чедо Светог Саве;

– владика Артемије је, супротно Канонима и Уставу, самовољом, бешчашћем, безакоњем и беспоретком чланова Синода протеран из Његове Епархије, и она му је, потом, незаконито отета, како је пре Сабора на ТВ и обећао г. Иринеј Буловић, који је „ломљење кичме Артемију“ смислио пре 15 година, а Синод, по тврдњи г. Амфилохија Радовића, прежа пуних 10 година, из заседе, братоубиство (уперено на Вл. Артемија);

– владика Артемије је канонски епископ Рашко-призренске епархије, а у егзилу Он и Његово монаштво нису

¹ Термин преузет из исповедања г. Иринеја Буловића (в. *Сине мој, не њисај*, Чачак, 2011, 292).

*Једна од њрвих њосеја којом је дом наш и чељаг нашу угосиојио
Владики Артемије*

својом вољом, него самовољом оних који су приграбили власт у врху наше Свете Цркве, од које су они животом својим, поступцима својим и делима својим de facto отпали, само што им то нико још није јавио и још им нико није написао акт у коме се потврђује да су они свејеретици (иако су то јавно признали);

– ако ућуткају владика Артемија, камење ће проговорити...

Дакле, моји ставови о Његовом Преосвештенству владици Артемију јасни су и гласни: сви који Владика Артемија сматрају „бившим” моји су неистомисљеници. Али због те њихове заблуде ја њих не сматрам непријатељима, већ покушавам примером да их уверим супротно, молећи се Богу да им помогне да схвате своју заблуду.

Ту њихову заблуду је разјаснио владика Артемије у тексту „Да се разумемо”.

Неки су то превидели и пречули, а неки разумели, али се због страха праве да нису.

Горњу заблуду је разјаснио, давно, Марко Ефески (на коме је докторирао бискуп Иринеј Буловић), бранећи се пред намером папе да га осуди, рекавши: *Прво се мора утврдити и осудити јерес, па тек онда вође и њиховници ње јереси – јеретици, који увode новонарије и нарушавају догмаше.*

Молим се Богу за оне који нису препознали издају и превару зачету у врху наше Свете Цркве, због чега и прогоне владика Артемија – да им Бог дарује духовни вид да виде и препознају Истину.

Молим се Богу за оне који знају да је владика Артемије на светоотачком путу (за разлику од Његових прогонитеља који су екуменисти – јеретици), па у страху то не смеју да засведоче – верујем да ће се охрабрити и присетити *да се ђушањем издаје Бој.*

Молим се Богу за оне који су препознали лаж, лицемерје, издају и превару и ступили у јавну борбу против лажи, лицемерја, издаје, а молим и њих да не малаксају на том путу.

Моји бивши, садашњи и будући пријатељи, који нису сазнали истину о Владици Артемију или су у страху да ту истину исповеде јавно, нису моји непријатељи. И једне и друге, као и оне треће, који знају и који исповедају истину о томе да је Њ. П. Владика Артемије канонски епископ

наше Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве молим и преклињем: држимо се Јеванђеља, поштујмо реч Господњу: *Ово вам заповедам, да љубите једни друге.*

Остаје ми нада да ће и они који нису препознали превару и издају у врху наше Светосавске цркве, као и они који су препознали екуменистичку свејерес, али у страху ћуте, схватити да се морамо, Бога и спасења душа својих ради, одлучно и бескомпромисно супротставити немилосрдном и наказном гажењу канона од стране упропаститеља наше Свете Цркве и указати на њихово безакоње. Такође, треба неодступно тражити од Светог архијерејског сабора СПЦ не да суди владици Артемију (који је у Истини!), него да се суди Његовим прогонитељима који су у свејереси, у безакоњу и беспоретку, у самовољи и самољубљу, у гордости и властољубљу.

Моји ставови о издаји и превари која се заподенула у Синоду наше Цркве, као и ставови о свејеретицима – екуменистима јасни су, о чему сведочим својим писмима, књигама и јавним иступањима.

Оно што бејаше у мојој моћи, у погледу одбране светоотачког предања, учиних боље не умевши, а горе не могавши.

Оно што бејаше у мојој моћи у односу на прогнане праведнике Рашко-призренске епархије, Владика Артемија и Његову духовну децу, учиних састрадавајући, срцем, са њима.

Молим Вас као браћу у Христу да не тражите од мене да се на било кога бацам камењем, нити да за било ким вичем *расјни ја, расјни.*²

2 Поготову молим да нико од мене не тражи да образлажем произвољности, попут тога да *сам ђислањао ђишћољ у леђа ђојовима; да сам власник сајша Борба за веру*, као ни да преузима на себе улогу мог татора или да тражи од мене да будем било чији тотор. Јер, Господ сваком даде таланте, а свако од нас бира хоће ли их закопати или умножити.

Господ је рекао: *Ко хоће за мноm да иде, нека се одрекне себе и узме крст свој и иде за мноm.*

Дела, а не само речи, воде ка Царству Небеском. Нека би Бог дао, да се тамо у што већем броју саберемо када се испуни време.

Праштајте и помените ме, грешнога, у молитвама својим.

На Мали Спасовдан, 2011. године Господње

С доброжељењем,
грешни Милоје Стевановић

Бої нам је учинио велику милосћ да 10 ѿгодина с радошћу дочекујемо најдражеї ѿсїа, Божјеї уїодника - Владику Арїемија

Извор: <http://www.eparhija-prizren.org/?p=802>

Садржај

Речи о овом издању	6
Дабогда се у рају видели	13
Разговори у рајским шетњама отварају очи души и откривају Новог Јова, страдалника на правди Божјој	16
ДЕО ПРВИ	21
ДЕО ДРУГИ	31
ДЕО ТРЕЋИ	41
ДЕО ЧЕТВРТИ	53
ДЕО ПЕТИ	65
ДЕО ШЕСТИ	77
ДЕО СЕДМИ	87
ДЕО ОСМИ	101
ДЕО ДЕВЕТИ	113
ДЕО ДЕСЕТИ	127
ДЕО ЈЕДАНАЕСТИ	139
ДЕО ДВАНАЕСТИ	151
<i>Збојом свеји Владико</i>	<i>166</i>
ДОДАТАК	
<i>Ејиской Аршемије: ДА СЕ РАЗУМЕМО</i>	<i>173</i>
Грешни Милоје: Отворено писмо онима који ме прозваше (11. јун 2011. године)	179

Милоје Стевановић РАЗГОВОРИ У РАЈСКИМ ШЕТЊМА

Са благословом Његовог Преосвештенства
епископа рашко-призренског
у егзилу
Г. КСЕНОФОНТА

Рецензенти
Хорейиской сѣарорашки и лознички Г. Николај
Хорейиской новобрѣдски и ѿанонски Г. Максим
Хорейиской хвосѣански и барајевски Г. Наум

Уредник звучне књиге
Борис Шурлан, дизајнер звука

Препис звучне књиге сачинила
Јелена Сѣоильковић

Лектор
Слободан Николић

Коректор
Љубица Наранчић

Графичка обрада
Миленко Савовић (Артера)

Издавач
Задужбина Нова Никеја

Штампа
„Светлост”, Чачак, 2021.

Тираж
1.000 примерака

Предња корица
Милан Чакајац: *Сасѣрагалници*, уље на платну

Фотографије
из личне архиве аутора

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

271.2-855-726.2:929 Радосављевић А.(047.53)

РАДОСАВЉЕВИЋ, Артемије, 1935-2020

Разговори у рајским шетњама / [разговоре
водио] Милоје Стевановић. - Лелић : Задужбина
Нова Никеја, 2021 (Чачак : Светлост). - 184 стр. :
фотогр. ; 19 cm

Слике аутора. - Тираж 1.000.

ISBN 978-86-82090-01-4

1. Стевановић, Милоје, 1949- [особа која интервјуише]
а) Радосављевић, Артемије (1935-2020) -- Интервјуи

COBISS.SR-ID 50403081

Ми, заиста, не намеравамо ићи било куд, него остати где смо и до сада били – у јединству са Црквом Символа Вере, са Светим Апостолима, са Светим Оцима, са Светим Васељенским Саборима, са нашим Светим Савом, Светим Владиком Николајем, Светим Аввом Јустином Ћелијским, и осталим Светитељима, који животом својим Богу угодише и нама светао пример оставише.

† Еп. Архиепископ

